EJMA'NIN RÜYASI

HAYDAR KARATAŞ



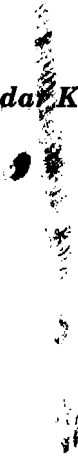
3. BASKI

NOTA BENE
öykü

HAYDAR KARATAŞ
EJMA'NIN RÜYASI
NOTA BENE

EJMA'NIN RÜYASI

Haydar Karataş



NOTA BENE
öykü

Ey Tanrım biraz günışığı ver bana, biraz yağmur!

Bir adam gördüm içindeki canavarı bağlamış ardı sıra sürüklüyordu. Yanına gittim,

"Amca," dedim. Duymadı. Daha yüksek sesle seslendim, "Amca nereye götürüyorsun bu vahşi yaratığı?"

Dedi,

"Evlat, çok öfkelendi. Masalcıya götürüyorum, biraz hikâye anlatsın, dinsin. Uyutmuyor geceleri..."

Ağzım açık arkadan bakakaldım ve ne mutlu dedim, ne mutlu içindeki canavarı görebilene, ilacını bilene ne mutlu...

Haydar Karataş

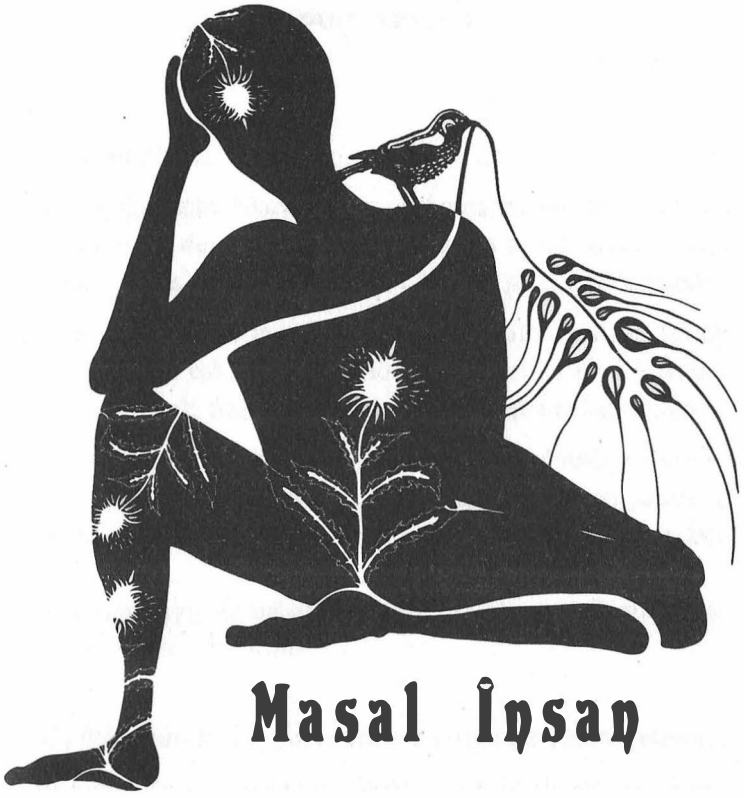
1973 yılında, Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Haçeli (Dikenli) köyünde Zazaca konuşan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Türkçeyi ilkokulda öğrendi. Politik faaliyetlerinden dolayı henüz 19 yaşında iken tutuklandı ve 10 yıl 4 ay hapis yattı. 2002 yılında Gebze Cezaevi'nden tahliye edildikten sonra Türkiye'yi terk etti. 2003'ten bu yana İsviçre'de politik mülteci olarak yaşayan Karataş, Zürih Yüksek Mahkemesi'nde çevirmen olarak çalışmaktadır. Yurt içi ve yurtdışında yayın yapan pek çok gazete ve dergide denemeleri yayınlanan Karataş'ın yayınlanmış bazı eserleri şunlardır:

Gece Kelebeği / Perperik-a Söe (İletişim, roman, 2010)

On İki Dağın Sırrı (İletişim, roman, 2012)

Murathan Mungan'ın derlediği, 'Bir Dersim Hikayesi' (Metis, 2012) ve "Merhaba Asker" (Metis, 2013) öykü seçkilerinde birer öykü ve Müge Tuzcuoğlu'nun derlediği 'Roboski'nin Çocukları' kitabında bir öyküyle yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM



-1-

Pepug Aryası

Masal'ın girişi

Anlatacağımız bu hikaye sizden yeni ama zamandan eskidir. Rivayet o ki, onun devri daim olduğu zamanda henüz Yusuf kuyuya düşmemiş, Yunus'un kulağına Tanrı 'o tılsımlı sözü' fısıldamamıştı.

Bunun için derler, evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Devler top oynar eski hamam içinde. Hamamcının suyu yok, baltacının baltası yok. Sokakta bir tazı gezer boynunda halkası yok.

Ve derler ki, henüz var varanın sür sürenin olmadığı Kızılbaş dağlarının birinde bir vakitler yaşlı bir Derviş ile karısı yaşarmış. Tek gözlü evleri bir dağ bayırının dibindeymiş. O dağın kuşu, börtü böceği çokmuş. Ağaçları sık, meyvesi bolmuş. Bu yaşlı Derviş, her yıl karlar eriyip de bahar geldiğinde, tamburunu alırmış eline, köy köy gezip dert sağarmış.

Ve gene bir bahar günü Derviş tamburunu alıp böyle yollara düşmüş iken, girdiği dağ yolu onu kırk gözeli bir pınara getirmiş.

Bir nehrin kırk gözeden çocuklar gibi kahkahalar atarak çıktığını gören Derviş, sazını kenara koymuş, karısının azık yaptığı helva peşkirini dizlerine açmış, oturmuş sofrasının başına. Tam ilk lokmayı ağzına götürecekken, kırk gözenin orta yerinde bir çoban belirmiş.

Demiş, "Ey Derviş, hakkını verdin mi suyun?"

Derviş mahcup, helvadan bir parça koparıp suya vermiş.

Buyur etmiş çobanı. Demiş, helva benden su senden.

Böylece oturmuş Derviş ile çoban yüz yüze, helva peşkirini koymuşlar ortaya. Yemişler. Susamışlar, su içmişler. Uyku basmış. Başlarını koymuşlar kırkıncı gözenin taşına uyumuşlar.

1. Perde

Rüyasında karısı Derviş'i ziyaret etmiş.

Demiş,

"Yanında uyuyan, Süleyman peygamberin çobanı Munzur'dur. Ondan evlat dile."

Derviş gözlerini açar, yanında uyuyan çobanı uyandırmak için dürter, ancak çoban uyanmaz. Bir daha dürter, ama ne yaptıysa onu derin uykusundan alamaz. Der, en iyisi saz çalayım. Ne de olsa benim sazım öfkeyi uyutmuş, ölüyü diriltmiştir. Uyandırırsa bu çobanı uykusundan benim bu sazım uyandırır.

Çoban üç gün üç gece uyumuş, Derviş başında üç gün üç gece saz çalmış. Üçüncü günün akşamı çoban uyanmış.

Demiş, "Ey Derviş! Ben inleyen nehirler gördüm, ağlayan pınarlar geçtim, ama senin sazın gibi dertle muhabbet edenini görmedim. Senin bu sazını böyle dertli yapan nedir? Nefessiz ruhuma nefes verdin, inleyen suyuma can kattın. Söyle bana seni bu ıssız dağa getiren nedir?"

Derviş,

"Güzel çoban, ruhu sular kadar apak akan çoban. Evladım yok, karım senden bir evlat dilememi istedi. İstesem verir misin?"

Çoban düşünmüş, taşınmış.

Demiş, "İyisi suya sorayım. O ver derse vereyim."

Suya sormuş.

Su demiş, "Üç gündür başında saz çalan bu adamı dinliyorum. Benim sularım akar giderdi, onun bir lokma ekmeğini paylaştığı adamı bırakıp gitmemesine şaştım. Akar iken durdum, çağlar iken sustum. Ona ancak bir şart karşılığında evlat veririm."

Çoban, Derviş'e tercüme eder suyun dediğini.

Derviş şartını sorar suyun.

Çoban bu kez Derviş'in dediğini suya tercüme eder.

Su bunun üzerine doğrudan Derviş ile konuşmaya başlar.

Ve bakalım ne der:

"Ey Derviş, ruhu güzel, sazı güzel Derviş. Evlat vermesine veririm sana, ama benim şu vadimde iki dağ var, eskiden kardeşlerdi. Şimdi birbirlerine sırtlarını dönmüşler, birbirlerini duymuyorlar. Sana vereceğim evlat, kardeş acısını öylesine derinden duysun ki, bu iki dağ ilelebet utansın onlardan."

II. Perde

Derviş neşe içinde evine döner bakar ki, karısı hamile. Gün gelir ay geçer, Derviş'in karısı iki evlat doğurur. Biri kız biri erkek.

İki çocuk sevgi doludur. Kırlarda bayırlarda şen şakrak büyürler.

Böyle başlar hikayesi Pepug kuşunun. Rivayet o ki, bu ikiz kardeşin yedikleri lokma dahi ayrı gitmezmiş. Anne karnında yaşıyorlarmış gibi bağlılarmış birbirine. Ama günlerden bir gün kardeş yasını anlatan, yürekleri yakan, özlemi asırlar boyu kuşaktan kuşağa aktaran masalın ruhu gelip onları ilk gençlik yıllarında bulur. Onların hikayesi dilden dile anlatılır, ama bu anlatıların

hiçbiri Munzur Dağı'nın ardındaki kadar yürek burkmaz, hiçbir yerde böylesine yüreğe işlemez kardeş acısı.

Zazaca ağıdı şöyle yakıldı bu doğumun:

De wacı wacı sankıka Pepug wacı,

(Hadi, anlat Pepug kuşunun masalını anlat.)

Ju brau ju wayi, pize ju mayi

(Kardeşler anne karnından beri bir kız, bir oğlan.)

Kaykerd jumundi, sere kou geriso de, bi pilo azeb, şie kengero...

(Koşa oynaya büyüdüler bu dağ bayırında. Çocukluklarını arkada bırakıp ilk gençliklerine ayak bastılar... Günlerden bir gün kenger toplamaya gittiler. Heybeyi kız aldı, nacağı oğlan. Erkek kardeş der ben bu küçük kazmamla kengerleri sökerim, sen toplar heybeye atarsın.)

III. Perde

Bir dağ yolunda iki kardeş…. Kızın omzunda Dersimlilerin "trug" dedikleri geleneksel heybe vardır. Heybeler iki kanattır, kanatlardan biri öne, diğeri sırta düşer. Köşelerinde renkli iplerden saçakları sallanır.

Kız kardeşin ayağında yemeni usulü çarık, renkli pazenden fistan usulü geleneksel şalvar vardır. İkisi de ancak on üç on dört, yani ilk ergen yaşlarındadırlar. Masal aralarında geleneksel cengleme söylenir.

"Le çeneke, le lacıko, dewe döyrane, mal möyrano ju pizide dı can, ju royra amay dina..."

"Bir kız bir oğlan, devirler devran iken, hikayeler seyran iken tek ruhlu iki can geldiler dünyaya."

***

Erkek kardeş çapa kazmasıyla önde, kız kardeş omzunda heybesi ile arkadan gelmektedir. Erkek kardeş elindeki çapayla kengerlere vurur, kız kardeş toplar heybesine atar. Böyle toplaya toplaya dağın zirvesine kadar çıkarlar.

Geri dönerlerken, bir su başına otururlar.

Erkek kardeş sevgiyle sorar kız kardeşine.

"Çok kengerimiz oldu değil mi?"

Kız kardeş,

"Çok..."

Erkek kardeş birer tane yemeyi önerir.

Heybeyi önlerine alırlar. Erkek kardeş elini heybeye daldırır, eli boş gelir. Bir iki küçük kenger çıkar.

Kız kardeşine, sen yedin, der.

Kız kardeşi buna çok kırılır. Münakaşa ederler.

Kız kardeş, madem bana inanmıyorsun, elindeki çapanın keskin tarafıyla şu karnıma vur.

Kardeşinin karnını yarar, bakar ki karnı boş.

IV. Perde

Kız kardeşinin karnının boş olduğunu gören erkek kardeş, bir süre çırpınır, üstünde ağlar kardeşinin. Karnına elini sürer, saçlarını okşar. Elbiselerini tozdan temizliyormuş gibi siler.

Bakar, gün karanlık olmakta.

Munzur Dağına yalvarır,

Der, güzel dağ ulu dağ... Beni bir kuş yap, derin vadilerinde ağıdını yakayım kız kardeşimin.

Nasıl yaptım, nasıl inanmadım dediğine kardeşimin.

Pınarın suyundan su alır, yüzünü yumar, kemik tarakla saçını tarar kardeşinin.

Dağ dayanamaz onu bir kuş yapar,

	(Ah vah, ah vah
"Phepo Kheko	Pepo keko
kam kist mı kist,	Kim öldürdü, ben öldürdüm
kam şüt, mı şüt,	Kim yıkadı ben yıkadım
kam pist mı pist.	Kim kefenledi ben kefenledim
pepo keko"	Pepo keko...)

İşte derler odur budur, bu Kızılbaş diyarında her bahar ayında bir kuş çıkagelir, adı Pepug'dur. Boynu alacalı, gözü yaşlıdır.

Dağdan dağa uçar, vadileri yoklar... Ağlar gezer.

Phepo kheko

Kam kist mı kist

Kam şüt

Mı şüt...

Rivayet o ki, Pepug kuşu, şu Anadolu'da kardeşin kardeşe olan özlemini anlatmaktadır. Kardeşin kardeşe inanmadığı, ama acısını da unutmadığı toprakların hikayesidir bu. Bir dervişin sazında büyümüş, gerçeğe kanat çırpmıştır Pepug.

-II-

Uyuyan Tanrı

Ey ruhumu yücelten acı, uyan ve korkut

Çocukluk korkumuzdu.

"Çabuk içeri girin, Ermeni Garo gelip sizi ormana götürür," derlerdi.

Bu öylesine bir korkuydu ki, Ermeni Garo'nun adını duyar duymaz oyuna son verir, evin yolunu tutardık. Kimdi bu Garo, ne yer ne içerdi?

Uzun yıllar ona dair bildiğim tek şey, ormanlarda yaşadığıydı. Hava kararınca köye inip elma armut toplarmış. Bazen kaybolan elbiseleri de o çalarmış ya! Ama elbiselerimi çaldığını hiç hatırlamıyorum. Nedense ben Ermeni Garo'yu size anlatacağım bir hikayeden dolayı genelde orman ayısına benzetirdim. Çocukluğumda çok ayı görmüşlüğüm vardı. Hele yaz ayları yavruları ile köye inen ayılar bazen gün ışığına yakalanırdı ki, pek eğlenceli olurlardı. Köpekler ayının peşine verir, ayı öfkeyle bir geri döner köpeklere saldırır, bir hızlı koşmaları için yavrularına bağırır, homurdanırdı.

Sanki yavrularına, "Hadi çabuk," derdi. "Hadi, hadi koşun geç kaldık..." Hani köylüler de az değildi, "Hu hu" diye bağırır, ayı

daha çok paniklerdi. Köylüler, havlayan köpekler, koçman popolarıyla annelerinin peşinden koşan yavrular epey uzaklaşıp tepeye vardıklarında birden, 'işte kurtulduk," der gibi durur, aşağı köye bakarlardı. Onların neşe içinde, "kurtulduk be" kahkahalarını duyar gibi olurdum. Ancak bütün eğlence bir gün son buldu.

Ormana odun getirmeye giden komşumuzun çocukları iki ayı yavrusuyla çıkageldiler. Bu yavrulardan birinin kutup ayısı gibi beyaza çalan kremsi bir rengi vardı. Diğeri ise kapkaraydı. Burunları mini minnacıktı. Onları yakalayan komşumuzun çocukları ki yirmili yaşlarda beş altı oğlan çocuğuydu bunlar, yavruları evlerinin ara holünde iki ayrı sepetin içine koymuştu. Yavrular biz çocukları gördüklerinde yalvarır gibi pençelerini uzatır tuhaf sesler çıkarırlardı. Ağlarlardı. Şaka değil, sahiden ağlarlardı.

Yavrularının çalındığını fark eden anne ayı bir gece köye indi, bütün bostanları söktü. Ertesi gün köpeğimiz Loğo'ya öyle bir pençe vurdu ki, Loğo bir hafta acılar içinde inledi. Daha başka köpekleri de dövdü. İki üç ineği yaraladı. Bakın olacağı yok, yalvarmaya başladı. Her gün ama her gün uluyan ayı sesiyle yatar, uluyan ayı sesiyle uyanır olduk. Anne ayı bir insan gibi ağlıyor, inliyordu.

Aslında bu olay Ermeni Garo ile benim çocukluğumun korku tarihinde bir milat oldu diyebilirim. Bu olay sonrası, eskiden beri duyduğumuz, 'Çabuk eve gelin Ermeni Garo gelip sizi ormana kaçırır,' sözü bitti, yerini ayı aldı. Ormanda yaşayan, geceleri köye inen Ermeni Garo'yu görmüşlüğüm hiç yoktu, ama o anne ayıyı görmüştüm. Hem neden olmasındı ki, yavrularını köylüler çalmıştı, o da bizi çalabilirdi! Gayet gerçekçi gelirdi bu bana.

"Çabuk eve gelin ayı yavrusu sizi götürür," dediklerinde, hava daha kararmamışsa bile oyunu moyunu bırakıp evin yolunu tutardık.

Biliyor musunuz, aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen o inleyen anne ayının sesi kulağımdan hiç gitmez. Sanki insandı, aynen köylülerimiz gibi acı karşısında önce öfkelenen yakıp yıkan,

ancak bir süre sonra öfkeyle hiçbir şeyin halledilemeyeceğini görünce oturup ağlayandı...

İlk zamanlar bostanları söken, köpek ve inekleri yaralayan bu ayı bir süre sonra köyden çıkmaz oldu. Gün ortasında dahi görürdük onu. Sabah kalkar bakardık ki karşı tepede. Bir taşa tünemiş köyün uyanmasını beklerdi. Akşamın gölgesi köye inende o gene ya bir taşın üzerinde ya bir derenin içinde çıkar, başını gökyüzüne kaldırır ulurdu. Duyun, duyun beni, der gibiydi. Babama sorarsanız kokusunu alıyordu yavrularının. Onların köyde olduğunu biliyordu. Öyle acı ulurdu ki, bazen gök kubbenin onun sesi karşısında hüngür hüngür ağlayacağını dahi sanırdım. Sahi neden dilsizdi bu merhametli köy, neden? Para elbet.

Bu yavrular iki üç hafta o sepetin içinde kaldı. Keçi sütü verdiler. Bir ara, 'Tırnakları uzamış keselim,' dediklerini dahi hatırlarım. Bu iki yavru ayıya, onu yakalayan kardeşlere öylesine dikkatle bakardım ki, bugün biri bana, çiz dese, onların her halini çizebilirim. Öylesine hafızamda canlıdırlar, öylesine gerçek! Bir görseniz nasıl da severlerdi yavruları, nasıl da üstlerine titrerlerdi. Öyle ki, kalabalık ailelerine iki kardeş daha katılmış gibi kucaklarına alır mıncıklarlardı. Ama sanırım anne ayının o ağlayan sesini duymayan da bir onlardı. Köylüler, hatta babaları yalvar yakar oldu. 'Bırakın yazıktır bu anneye,' dediler, ama işin ucunda para vardı. Elazığ'a götürüp satacaklardı. 'Günahtır bu yavruları bırakın,' diyenlerin bile, yeri geldiğinde bu yavruların kaç para edeceğine dair tahmin yürüttüklerini hatırlarım. Derilerinden çarık mı yapacaklar, diye sorardık. Yok, derlerdi. Çarık ne ki? Bu ayıları eğitiyorlarmış, eğitilen ayı böyle insan gibi dans edermiş. Aklım almazdı.

Derken Golo Ostoro dağının başındaki karlar iyiden iyiye eridi. Çağlayan dereler dindi. Yavruları anne ayıdan çalan kardeşler onları bir sepete koyup şehrin yolunu tuttular. Hiç unutmam, sepetin içindeki ayılar mini minnacık pençelerini sıkı sıkıya sepetin

örgülerine geçirmiş gözlerimizin içine bakıyorlardı. Köyün altına kadar takip ettik onları, bir ara biri yoruldu. Sepeti diğer kardeşine verdi. Bu sefer o sırtladı sepeti. Yavrular götürüldükten sonra, anne ayı bir süre daha köyün içinde dolandı durdu. Ama anladı onların artık burada olmadığını. Sonraki günler, tam evlerimizin karşısında bir kayalık vardı, gelir o kayaların üzerine çıkar aşağı köye bakardı. Bazen beddua eder gibi acı acı ulurdu ya, ancak onu da birkaç hafta sonra yapmaz oldu. Gelir kayalığın üstüne çıkar, 'Bu yavrular nereye gitti' der gibi bakardı!

Ayı Masalı ruhunu bu gerçek hikâyeden almıştır. Babacığım bu masalı o kadar güzel anlatırdı ki, ayıdaki vefa ile insanoğlundaki hıyaneti görür şaşardım.

Masalda, Hızır günü, keçilerine kuru meşe yaprağı getirmek için dağa giden fakir bir adamı çığ önüne katar, götürür bir kayalıktan aşağı atardı. Adamın kafası kolu kırılmış, bacakları tuzla buz olmuştur, ama düştüğü yer ayının kış uykusuna yattığı inin kapı önüdür. Ayı bakar, ininin önünde bir adam acılar içinde inliyor. Dışarı çıkar onu evine taşır. Adamın yaralarını yalar iyileştirir. Ayı ile fakir adam koca bir kışı beraber geçirirler. Derken bahar gelir. Adamı kurtaran ayı, ininin önüne çıkar etrafa bakar.

"Gel," der. "Gel insanoğlu. Dışarı çık bir bak, kim inanır bir ayı ile bir insanın koca bir kışı bir inde birbirine sarılarak geçirdiğini. Gel bak, dağları duman almış, dereleri sel. Gel insanoğlu, gel bak! Dağ taş sisler altında. Uyanmış bu tekvin derya, karlar eriyor. Dereler çağlıyor." Sonra ayı adamı hazırlar ve der ki,

"Evine git! Şimdi çoluk çocuğunun gözü yollardadır, karın, komşuların meraktan ölmüştür. Var git köyüne, yuvana."

Ayının bu sözleri üzerine, adam,

"Hayatımı kurtardın. Sana ikrar vermek istiyorum," der. İkrar vermek Alevilikte yeminlerin en büyüğü, sadakatin en yüksek

mertebesi. Ahirete kadar yoldaşsın ikrar verdiğin kişiyle. Ailesi ailen, kardeşleri kardeşin, çocukları çocukların olur.

Ayı güler... Der ki,

"Var, yoluna git insanoğlu, var git köyüne, çoluk çocuğuna. İnsanoğlunun mayasında ihanet vardır. O dara düşünce dost olur, darlık bitince unutur geçmişini..." Ah Dersim dilinde ne kadar güzeldir bu masal bir bilseniz... Nefesimi tutarak dinlerdim. Günahkâr romanında bu masalı semerci Miros anlatır. Aynen babam gibi konuşur, onun gibi durur, tütün çubuğundan nefes alır.

Ve der,

"Derken, ayı yok der, adam ısrar eder. Adam yalvar yakar ille ayıya ikrar vermek ister. Ve ayı ile adam masalda olurlar bacı kardeş."

Adam çeker gider. Gün geçer, ay dolar. Yağmurlu bir günde yolu köye düşen ayı yol bulamaz köyden çıkmaya.

Dereler çağlıyor, gök gürlüyor. Ben diyeyim yüz, siz deyin iki yüz köpek ayının arkasına düşmüş. Ayı kan revan içinde. Ve ayının aklına birden kendisine ikrar veren adam gelir. Der ki, en iyisi ona sığınayım. Ne de olsa umut dara düşmüşün imdat kapısı. Ayı eve gider, tak tak, kapıyı vurur. Ama şans işte, adam evde yoktur, karısı kapıyı açar. Ayı kan revan içinde kendini içeri atar. Başından geçenleri ve kocası ile olan hikayesini anlatır. Der ki, işte ben kocanızı kurtaran o ayıyım. Bana ikrarlık vermişti, kirve olmuştuk. Başın dara düşerse kapım açık demişti. Ben ona kardeş o bana bacı olmuştu...

Kadın, duymaz ayının sözlerini...

"Çık, çık dışarı," der. "Evimi batırdın. Benim o bunak kocam bula bula senin gibi üstü başı kokan birine mi ikrar vermiş. Çık! Evimi batırdın..." Masal uzun ya...

Ayı üzgün, kederler içinde çıkar gider... Ve derken adam bir gün eşeğini alır ormana odun toplamaya gider. Tam odunları eşeğine yüklerken ayı önüne çıkar.

"Ey insanoğlu bildin mi beni?"

Adam, onun kendisini kurtaran ayı olduğunu anlamaz.

Der,

"Sen bir ayısın."

Ayı der,

"Ya, gördün mü? Ben sana demiştim. Unutursun."

Adam hatırlamıştır hatırlamasına ama iş işten geçmiştir.

Ayı,

"Şimdi, elindeki bu balta ile şu alnıma bir tane vur. Var gücünle vur, sana bir hikâye anlatacağım."

Adam, "Vuramam," der.

Ayı ısrar eder,

"Vur," der. "'Vur! Vurmazsan seni parçalarım. Vurursan sana bir mesel anlatacağım."

Adam bakar olacağı yok, balta ile ayının alnının ortasına bir tane vurur. Ayı kan revan içinde bir tarafa düşer adam bir tarafa.

Ayı kendine gelince,

"Şimdi odunlarını al git," der. Yapacak bir şey yoktur, adam yola düşer, ama içi içini yer. Der, neden, neden bu ayı bana böyle bir şey yaptı.

Ve aradan gene günler aylar geçer. Odun getirmek için adam gene eşeğini alır ormana gider. Odunlarını toplar tam eşeğine yüklerken, aynı ayı yeniden karşısına çıkar.

"Ey insanoğlu, beni bildin mi, ben kimim?"

Adam, mahcup.

Ayı,

"Gel," der. "Gel. Gel de şu alnımdaki kılları arala, sana bir şey göstereceğim." Adam ayıya yanaşır alnına düşmüş kılları aralar bakar ki, baltasının izi.

Ayı der,

"Gördün mü insanoğlu vurduğun baltanın yarası iyileşmiş, ama sözün yarası iyileşmiyor. Siz insanların anlamadığı şeydir bu. Şimdi anladın mı, neden insanoğlu ile ayıların birbirine ikrar veremeyeceğini."

Ayı o haliyle vefa ve sadakatin dersini verir insana.

Derken, yıllar sonra liseyi okumak için İstanbul'a geldiğimde burunlarına zincir takılmış çok ayı görecektim. Bazen onların altlarına küçük bir tabure koyarlardı. Ayı o taburenin üzerine çıkar, sahibinin tefe vurmasıyla başlardı oynamaya. Her semtte, mahallede böyle ayı oynatıcıları olurdu. Çoluk çocuk etrafına toplanır izlerdi. Sonradan hayvan hakları savunucuları bu ayı oynatmayı yasaklattı. İstanbul'da lisenin ilk yıllarında hayata alışamadım. Nerede halka halinde toplanmış insan gördüysem gider, kalabalığın arasında sokulur, adeta insanların bacakları arasından süzüle süzüle en öne gider oynayan ayının gözlerinin içine bakardım. Sesli düşündüğüm filan yoktu, ama çocukluğumun o yavru ayılarını arıyordum. Hayır derdim, bu da değilmiş. Nedense o ayıları gördüğümde tanıyacağım hissine kapılırdım. Nasıl olacaktı bu bilmiyorum ama belki o yavrular beni tanıyacaktı. Belki ben onları! Kim bilir? O sepetin içinde o kadar çok onların gözlerinin içine bakmıştım ki!..

Velhasıl çok aradım. Derken, bir gün Kocamustafapaşa semtinde gene böyle toplanmış, oynatılan ayıyı izleyen insanların arasına daldım. Ayı küçücük bir taburenin üzerine çıkmış zıplıyordu.

Kocamandı, krem rengi tüyleri, siyah bir burnu, ağlayan küçük gözleri vardı... Burnuna takılmış halkalı zincir bir çingenenin elindeydi. Oğlu olduğunu düşündüğüm bir çocuk tef çalıyor, izleyenler elleriyle tempo tutuyorlardı. O ayının gözlerini görünce kalabalığın içinde öylece donakaldım. Hiçbir şey duyduğum yoktu. Alkışlar kulaklarımda uğulduyor, başım dönüyordu. Ve nasıl olduysa kendimi bir bağırtı çağırtının arasında buldum. Üstümü başımı silkelediler. Ayı oynatıcısı ve tef çalan çocuk ayının burnuna takılı zincirli geme asılmıştı.

Tek hatırladığım bir kadın sesiydi.

"Oğlum korktun mu? Su iç. Suyu olan var mı?" diyordu. Su verdiler. İçemedim, üstüme başıma döküldü. Okul çantam açılmış, kitaplarım sağa sola savrulmuştu. Onları toplayıp kucağıma verdiler. Sahi neden Kocamustafapaşa'ya gelmiştim ki? Dünya durmuş gibiydi. Allak bullaktım. Yürüdüm, hâlâ pek çok Ermeni'nin yaşadığı Samatya semtine geldim. Sokaklara baktım, ağabeyimi aradım. Daha birkaç ay olmuştu Metris Cezaevi'nden çıkalı. Beni ilk getirdiği yerdi bu semt. Ne güzeldi, 1980 öncesi bu semtteki devrimci günlerini anlatmıştı. Bazen durmuş, uzun uzun duvarlara bakmıştı. Ben de ona. Yüzü bir aydınlanıyor bir kapanıyordu. Gözleri bulut gibiydi. Anlamak o kadar zordu ki ne düşündüğünü. Sekiz yıl geçirmişti hapiste. O, duvarlara bakarken kim bilir belki de bir arkadaşını hatırlıyordu, belki sevgilisini. Bazı hatıralar sözsüz yaşanmıştır. Ona sayardım sessizliğini. Hatırladığı arkadaşı tutuklu muydu, ölü mü?

Birkaç ay geçmeden onu gene bu semtte tutukladılar. Onu görürüm umuduyla Samatya'da dolandım durdum. Belki de onun dolaştığı sokaklara, duvar yazılarına baktım. Hiç bilmiyorum... Yürüye yürüye Fındıkzade semtine çıktım. Hiç unutmam, 97B otobüsüne bindim. Orada fark ettim, okul üniformamın yırtıldığını. Mavi gömleğimin düğmesi kopmuş sallanıyordu. Düğmeyi

alıp cebime koydum. Kocaman bir tırnak izi gördüm gömleğin altında. Göğüs kafesimden girmiş karnıma kadar inmişti. Kızarmış ama kanamamıştı.

İyi de bizim Dersim dilinde Ermeni Garo dediğimiz bu garabet kimdi? Neden ruhumu kemirir dururdu? Perperık-a Söe de bir hayalet, On İki Dağın Sırrı romanında hikâyenin kahramanlarından biri olarak karşıma çıkmıştı. Ustaydı. Kap kacak yapardı. Aklı fikri silah ve kavgada olan Sebır aklını alıyordu onun ya. Ama O, o derin Bend ormanlarında kütük oyardı.

Derken, çocukluk yıllarımın son evresinde, artık böyle dağ taş tırmanabilecek yaşa geldiğimde Ermeni Garo'nun yurdu ile de tanıştım. Hiç unutmam. Sıcak bir yaz günüydü. Köyün davar nöbeti bizdeydi. Genelde keçileri alır Gola Ostoro dağına götürürdük. Orada yılkıya bırakılmış atlar, katırlar görürdük. Başka köylerden davar sürüleri de gelirdi o dağa. Ormanlar bitip de bu çıplak tepelere çıktığımızda başka bir dünyaya gelmiş gibi hissederdik kendimizi. Çarşır kümelerinin, ne bileyim yaban güllerin arasına gizlenmiş keklik yavruları, hele o bir durup bir ıslık çalan rüzgâr yok muydu? O dağın zirvesinde aha başınız böyle gökyüzüne değecekmiş gibi olurdu ya...

Ancak o yaz günü ablam keçileri Gola Ostoro dağı yerine Bend yaylasına götürünce Ermeni Garo'nun yıkılmış dünyasını görmüş oldum. Gerçi orası büyük dedelerimin de yaylası sayılırdı, ama oraya yaylaya gittiğimizi hiç hatırlamıyorum.

Derin meşe ormanları içindedir. Sıncık Dağı'na doğru tırmanan ceviz ağaçları üst taraftan kurumuştur. Ama sanki bir elin kendilerine dokunmasını bekliyor gibidir her şey. Sanki o sihirli el dokunsa bu ağaçlara salkım saçak tutacaklar ve sanki devrilmiş evlerin duvarları gerisin geri doğrulacak, hayat kaldığı yerden devam edecektir.

O davar nöbetinde ablamla, derin meşe ormanları içinde saklanmış bu yere çıkmıştık. Gözlerim Ermeni Garo'yu arıyordu. Korkuyor muydum? Evet, sanırım korkuyordum. Nefesimi tutmuş, ulu ceviz ağaçlarına, meşe ormanlarına bakıyor, sanki karanlık kuytuların birinden Ermeni Garo pat diye önüme çıkacakmış gibi nefesimi tutuyordum.

Ablam da sessizdi. Çeşmenin üstünde yarısı devrilmiş bir armut ağacı vardı. Salkım saçak tutmuş, olgun meyveler öğle güneşi altında balkıyordu. Armutlara baktığımı gören ablam, "Sakın yeme, ishal olursun," dedi. Oysa aklımda olgunlaşmış armutları yemek gibi bir fikir yoktu. Ben Garo'yu arıyordum. Akşam karanlığı çöktüğünde biz çocukları kaçırmak için fırsat kollayan o yaban insanını! Belki oraları terk edip gideli yıllar olmuştu. Belki bir kış günü ölmüştü bir kayalığın kovuğunda. Ama ruhu oradaydı, kokusunu duyuyordum onun. Sanki birden çalıya saklanmış tavşan gibi ortaya çıkıp arkasına bakmadan koşacaktı. Tam böyle düşünüyor, adımlarımı ağırdan atıyorken korku ve panik içinde bağırdım. Keçiler kaçıştı, ablam kurt sürüye dalmış gibi 'tuhuhu' diye bağırdı. Ama aynı anda da kahkahalar atarak güldü. "Korkma, kirpi!" dedi. Kaçışan keçiler gerisin geri bir çalının başına toplaştılar. Hapşırıyorlarmış gibi burunlarını yere sürterek, 'purr, purr' diye sesler çıkardılar.

Çeşme başına inmiş kirpi kendisini çembere almış keçilerin içinde dertop olmuş, iğnelerini ok gibi sivriltmişti.

Ablam tuhaf bir sesle,

"Ermeni Garo'nun evi bu," dedi. Başımı oraya çevirdim. "Bak kutu gibi nasıl da güzel." Oysa gösterdiği yerde ne kutu vardı ve ne de hayata dair bir belirti. Dikkatli bakmayınca orada zamanı evvelde bir evin olduğunu çıkarmak dahi zordu. Yıkılmış taş duvarları meşe damarları, çürümüş ağaç yaprakları doldurmuştu. Çok güzelmiş, armut ağaçları, cevizler, dut ve vişneler... Ama bugün bu armuttan yiyen ishal olur, karnı ağrırdı. Ermeni Garo'nun ahı vurmuşmuş...

1938'de nenem de babamları almış bu Bend yaylasına gelmişti. Orada saklanmışlardı. Babam derdi, orada saklandık. Büyük amcam Doğan, mal davar askerlerin eline geçmesin diye, davarı alıp Gola Ostoro dağı üstünden dayılarına kaçmış. Ancak babaannem amcam Suk'u, babam ve küçük amcam Biber'i bu derin vadiye getirmişti. İyi de Garo yok muydu o zamanlar?

Dediklerine göre, bütün ailesini kaybeden Ermeni Garo yıllarca bu ormanlarda yaşamış. Anneme sorarsanız, biz çocukları korkutmak için uydurmuşlar. Garo Ermenilerin altınlarını beklemiş sonra da çekip gitmiş!

Uzun yıllar, acaba o gün ablamla oraya gittiğimizde, Ermeni Garo diye çağırsaydım, çıkıp gelir miydi diye düşündüğüm çok olmuştur. Ben onu çağırmadım o yaz günü, ama o uzun yıllar rüyalarımda beni ziyaret etti. Rüyalarımda, keçilerin içinde der top olmuş o kirpi, üstündeki dikenli elbiseyi atıp Garo oluyordu. Bazen korkuyla uyanırdım, bazen onun elinde keseriyle, bir kar küreği, ne bileyim tekerlekli bir at arabası yaptığını hayal ederdim.

Kim bilir, belki de nenemiz küçük çocukları ile bu ormanda kaçarken Ermeni Garo'ya sığındı. Ayıya ikrar veren o adam gibi ikrar verdi ona ve sonra da unuttu. Belki benim çocukluğumda inleyen o ayı Garo'ydu.

Belki yıllar sonra İstanbul'da üstüme atlayan o ayı da Garo'ydu. Hiç bilmiyorum, ama ruhumda hikâye hikâyeye karışmıştı. Ermeni Garo, yazdığım her romanda başka bir tonda karşıma çıktı. Aynen rüyalarımda olduğu gibi, ama ne yaparsam yapayım dokunamadım ona. Sadece resimlerde var, gerçekte yoktu, ama biliyorum bir gün, mutlaka bir gün vedalaşacağım onunla. Bu nasıl olacak ben de bilmiyorum ya, belki masal dilini arıyordur ruhumun derinliklerinde... Belki de dedikleri gibi hakikat ayrık ayrıktır, çoktur. Belki de ruhumuza sepelenmiştir o kim bilir?

-III-

Prag Köprüsü'ndeydi Franz Kafka'nın Şehrinde!

Ona Prag'da tarihi Karluv Most köprüsünün ayağında rastladım, yorgundum yaklaşık on iki saat bisiklet sürmüştüm. Aslında Kara Orman'da başlayan bu yolculuk Regensburg şehrine kadar Tuna nehri boyu gitmişti. Hani şu Nazım'ın,

"Gökte bulut yok,

Söğütler yağmurlu,

Tuna'ya rastladım,

Akıyor çamurlu..." dediği nehir.

İçimde bir his, "Bu yolculuk seni gene o kaderine götürüyor," der gibiydi. Hani laf aramızda Hasan Yükselir de enfes yapmıştır bu şiirin müziğini ya.

Hatırladığım tek şey yol boyu hep bunu mırıldandığımdı. Bir ıslık çaldım, bir söyledim, ama kahretsin ben ben olalı hiçbir şarkıyı baştan sona ezbere bilmedim ki!

Derin ormanlar geçtik. Yüksek tepelere konmuş konaklar, küçük kiliseler... Bazen at sürülerine denk geldik, bazen benekli ineklerin içinden geçtik. Ama ne kadar gidersem gideyim içimdeki bu

boşluk beni bırakmıyor. Gördüğüm her şey beni o geçmişe götürüyor, o anlaşılmaz karmaşaya. Ama ille de ille çocukluğum, ulu bir ağaca denk gelmişsem aynen babam gibi duruyor, ağacı tepeden aşağı süzüyorum. Ah diyorum, bu ağacı görseydi kim bilir bundan kaç katlı ev yapardı! Ağacı kulaçlar, hey mübarek, der, hey kurban olduğum gök kubbe. Gerisin geri gider göz ucuyla ağacın boğumlarını bir bir ölçerdi.

Bir tepede yek başa bir ağaç gördüysem, bunu da ziyaret yaparlardı derdim bizim oralarda ya. Öyleydi!

Almanya ve Çek Cumhuriyeti sınırını oluşturan milli parkta bir restorana girdik. Çevresinde hiçbir yerleşim yok, ama Prag'dan gelen trenin son durağı burası. Restoranın altında Çinli bir ailenin ucuz elbiseler, tuhaf yazılarıyla kalitesiz Çek şarapları satan bir dükkânları var. Trenin kaçta geleceğini sorduk, bilmiyorlar. Restorana çıktık, "Tren var mı?" dedik. Güneş çoktan Alman topraklarına geçmiş, ama çam ormanlarının üstü toptan kızıla çalmış.

Memeleri dışarı taşmış kırk beş elli yaşlarındaki garson kadın, pansiyonları olduğunu söylüyor. "Hayır, bizi Prag'da bekleyenler var, akşam orada olmalıyız," diyoruz. O anda da, "döööütt," diye uzun bir tren sesi duyduk.

Eyvallah dedik derin ormanlara. Ve akşam saatlerinde Prag'a, yani Franz Kafka'nın şehrine girdik. Prag, Flöranz sonrası gördüğüm en güzel Avrupa şehri gibi geliyor bana. Sokaklarına, binaların gotik, barok mimarisine sanki onun sözcükleri sinmiş. Caddeler onun cümleleri gibi, bir uzayıp gidiyorlar, bir tak diye bitiyorlar. Tak diye biterken afallıyorsunuz, ne oldu şimdi, diyorsunuz. Uzuyorsa bakalım ne olacak, bu cümle-cadde nereye bağlanacak diyorsunuz.

Gelip, kapı pervazı devrilmiş eski, ama ruhu henüz ayakta bir binanın önünde son buluyorsunuz. Geri dönüp sokağı yeniden okuyorsunuz, üç zamanı bir arada görüyorsunuz, üç koca zamanı!

Kiliseler göklere yükselmiş ve o kiliselere başkaldırmış tek tek binalar, onların yanı başlarında bitmiş. Kiliselerin yanı başında oyula, büküle göklere ağmışlar.

Bu binalar öylesine güzeldir ki, düz pürüzsüz bir mermer bina mı gördünüz, birkaç kat sonrası alnından bir et siğili dışarı pörtlemiş gibi, birden bir heykelciğin yukarından sizi dikizlediğini fark edersiniz.

Pansiyonumuzu ararken, o meşhur Karluv Most köprüsünün ayağında buluyoruz kendimizi. Ve orada, tam orada kulağıma bir memleket küfrü çalındı. Akşam karanlığı yeni çökmüştü köprüye.

Hızla geri döndüm. Duydum, "İbneye bak!" dedi. Rüya görmüş gibiydim. Bana mı dedi, başkasına mı? Böyle kulağıma seslenir gibi, seslendi. Buradayım, ben buradayım, der gibiydi. Geri dön, diyordu.

Döndüm.

Arkadaşım, "Ne oldu," dedi.

"Alex, Türkçe küfür duydum," dedim. Yanıma geldi ve benim gibi etrafa bakındı. Belki benim şaşkınlığıma baktı. Belki gittiğim her kentte kendi ülkemden bir insan sesini aramama kızdı. Hiç bilmiyorum, ama kulağıma memleket küfrü çalınmıştı. Böyle uzakta, böyle güzel bir şehirde. Ruhumu çağırmış gibiydi.

Karluv Most'un ayaklarına baktım, etrafımdaki meraklı yüzlere. Köprü ayaklarını süsleyen heykelleri çekmeye çalışan Japonların yüzünde dahi o Türkçe sesi aradım.

Tam, arkamı dönüp gidecekken sakalları karın boşluğuna düşmüş, yere serilmiş örtüyü düzeltmeye çalışan bir dilenciye gözüm ilişti. Gözünü benden kaçırdı mı ne?

Yanından geçen bir kadın, dilenmek için örtünün üzerine koyduğu şapkanın içine "tınnn" diye ses çıkaran madeni bir para attı.

Oraya yürüdüm. Tuhaftı, geldiğim bu şehre memleketim benden önce gelmişti. Dileniyordu orada ve kimsenin kendisini anlamadığını düşünerek, ana avrat sövüyordu. İbne diyordu, koyuyordu, çıkarıyordu...

Örtüsünün önünde durup bir süre örtüyü çekiştiren parmaklarına baktım. Sanki söylenen dudakları değildi de gördüğüm bu ellerdi, telaşlı telaşlı birbirine dolanıyor, örtüyü bir çekiyor bir bırakıyorlardı.

Usulca başını kaldırdı. Gözlerini bir kıstı, bir açtı. Bir tuhaflık olduğunu fark ettim, ama o kadar geçti ki her şey için, o kadar geçti ki!

Oturdu, şapkanın içindeki üç dört madeni parayı avucunun içine aldı. Elini şalvar gibi bol pantolonun cebinden aşağı saldı. Külahını düzeltti.

"Hadi gördün, git!" der gibi yüzüme baktı.

"Hemşerim ne iş dünyanın en güzel şehrine tezgâhını kurmuşsun," dedim.

Yeniden başını kaldırdı, o açılıp kapanan, beni süzen gözlerin yerinde başka bir şey vardı, belki yalvaran, belki ağlayan.

"Haydar beni tanımadın mı?" dedi.

Bir dağdan aşağı yuvarlandığımı sandım. Sen kimsin, sen kimsin böyle bu kadar uzakta beni tanımadın mı diyorsun, demek istedim.

Dizlerim kırıldı, eğildim önünde.

"Buca cezaevi 5. koğuş," dedi.

Tanrım sana yalvarıyorum yardımıma gel, dedim. Küçük, küçücük bir adam olmuş. O şık giyinen, ziyaret günlerinde aynanın karşısına geçip saçlarını tarayan genç yok. Yaşlanmış, çok yaşlanmış bir adam var, Prag'da Karluv Most köprüsünde dileniyor.

Hayat onu buraya düşürmüş. Kendi deyimiyle şansı yaver gitmemiş. Açlık grevinden çıktıktan sonra aile, akraba el birliği yapıp bir tıra gizlemişler onu. Hedef Prag, oradan Avusturya'ya geçmekte ne varmış ki? Öyle de olmuş, ama Avusturya ilk Prag'a geldiği için, onu iade etmiş.

Dönmüş dolaşmış, bu tarihi köprünün ayağını kendine memleket bellemiş.

Alex'e, "Beni bırak git," diyorum. Şaşkınlık içinde gidiyor. Pansiyonda bizi bekleyen diğer iki kişiyle geri geliyor. Hava çoktan kararmış, köprüden gelip giden turistler Moldau nehri kadar durgun akıyorlar.

"Selo örgüt sana yardım etmedi mi," diyorum.

Meğer neler neler olmuş.

"Burası Franz Kafka'nın şehri," diyorum.

Gülüyor,

"Lan, sen daha onların peşinde misin?"

Anlatıyorum.

"Çok roman okuyamadım, otur kalk şey okuttular bize. İçim dışım politika olmuştu," diyor. Tumanını çekiştiriyor, kemer yerine taktığı ipi çözüp bağlıyor.

"Keşke o ilk günlerdeki gibi hep 5. koğuşta kalsaydık," diyor.

Hatırlamadığım isimler soruyor. Yalnızlık geçmişteki her insanı onun kafasında öylesine güzel korumuş ki. Ziver'in top oynamasını, Ramazan'ın Veysel'le kavgasını... her şeyi ama her şeyi

hatırlıyor. Cezaevinin gardiyanlarını, müdürlerini, kime mektup geldiğinden, kimin süsüne düşkün olduğuna kadar.

"Beni nasıl tanıdın," diyorum.

Gülüyor, acı acı gülüyor.

"Küfür ettik ya!" Sonra, "şaka," diyor.

"Biliyor musun, ben bu köprüden gelip geçen bizim insanları daha böyle yüz metreden tanırım. Küfür ederim lan," diyor. Aslında ettiği küfür filan değil, ona göre bir sevme, selamlaşma biçimi.

Yolun ortasında duruyor, dilenci heybesini koltuğunun altına sıkıştırıyor.

"Biliyor musun," diyor, "benim en güzel cezaevi anım seninle ilgili."

"Dur, ben bu arkadaşları göndereyim." Gece on birde köprünün ayağında buluşmak üzere ayrılıyoruz. Şaka değil, geçmişim dilenciydi. Prag köprüsündeydi.

Bir karanlığa yürüyoruz beraber, hayatın gerçek hikayesine...

-IV-

Babil Tımarhanesi'nden Kaçan Üç Devrimcinin Hikayesi

Önce Miro geldi, uzun uzun birbirimize sarıldık. Bir iki adım gerisin geri gittik, tepeden aşağı süzdük birbirimizi.

"Hiç değişmemişsin," dedi. "Vallahi aynı Kadir'sin."

Çok değişmişsin be Miro, demek istedim, ama nedense, "Sen de hiç değişmemişsin," dedim. Yeniden sarıldık birbirimize. Biraz buruktu ama yüzü yeniden buluşmanın sevincini taşıyordu. Pırıl pırıldı. Arabasını nereye park edeceğini sordu.

"Yeni alınışım ha bunu," dedi. Güldüm.

"Biliyorum," dedim. "Telefonda söylemiştin. İyi bir arabaya benziyor."

Anahtarı cebine koydu. Çıkardı yeniden kapıları kontrol etti. Ne yapacağını bilemiyor gibiydi. Sağ tarafıma geçti, olmadı soluma geçti. Elini omzuma koydu. Saatine baktı.

"Bu İsmail nerede kaldı?"

"Gelir," dedim. "Zaten bu, eskiden de randevularına hep geç kalırdı. Ama gelir." Merdivenleri çıkarken güldük. Kapıyı açtık eve girecektik ki, zırrrr diyen zilin sesini duyduk. Yeniden aşağı indik.

Gelmişti. Onu görür görmez üzerine atladı. İki eski dost, iki kader arkadaşı caddenin ortasında boğuştular, kan ter içinde durdular. Miro arabadan havlu aldı, su döktüm. Ellerini, yüzlerini yıkadılar. Kurulandılar.

İsmail,

"Ya bu bitmiş, beton olmasa aha buraya serecektim..." dedi.

Miro,

"Ben mi," dedi. "Ben mi bitmişim?"

İsmail,

"Vallahi eski Miro değilsin. Sen Mirali olmuşsun."

Arabaya bindik, eski günlerdeki gibi ve sanki 25 yıl önceki o eski biz gibiydik. Oysa ne çok şey değişmişti, ne çok! Gene böyle arabaya binmiştik ve direksiyonda gene Miro vardı. Zamanı geri getirmiş gibiydik. Yalova vapurundan inip arabamıza bindik. Bursa'dan geçerken Altıparmak'ta tek masalı bir kuru fasulyecimiz vardı. Aşçısı yaşlı bir adamdı. Oto tamircisinin yanına tek masalık bir kuru fasulye dükkânı açmıştı. Nasıl bulmuştuk onu, belki arabayı tamire giderken, belki bir tanıdık vermişti adresini unuttum. Gittik, yemeğimizi yedik. Karacabey, Edremit, Susurluk ve derken Manisa'dan İzmir'e indik. "İzmir'i seviyoruz biz," diye bağırdığımızı hatırlıyorum. Seviyorduk bu şehri! Kürtlüğünü keşfediyordu İzmir, tabi her genç insan gibi bizler de. Belki de bundandı her geldiğimizde Kadifekale'ye çıkmamız. Bu şehirde ne çok Mardinli vardı, ya midyeciler, neden hep böyle Mardin kokardı?

"Abey bir midye de benden." Nedenini bildiğimiz halde,

"Neden senden?" diye sorardık. Duymak isterdik.

"Abey siz Gündem okisiniz..." Öyle günlerdi, onları savunan bir gazete okuyana dahi umutla bakan bir gençlikti. Ne olmuştu acaba o midyeci çocuklara?

İsmail,

"Ah lan bir midye dolma olacaktı şimdi burada. Aha limonu böyle sıkacaktık." O günleri andık. "Abey Gündem okisiniz!" diye bağırdık. Neşe doluyduk.

Hapishaneler konuşuldu, hangi hapisten bilmem hangi cehenneme götürüldüğümüzü. Tuhaflık bu ya, hapishaneleri karşılaştırıyorduk. Yozgat çok kötüydü, Çankırı hapishanesi iyi. İstanbul Cezaevleri de cezaevi miymiş...

"Serdar kaç gün açlık grevinde kalmıştı," diye sordu biri.

"Karabulut mu?"

"Ya o açlık grevinde hayatını kaybetmedi ki, kendini yaktı."

Derin bir sessizlik oldu. Arka koltuktaydım, düşünce ile hayal arasında sallanıyordum. Sahi nereye aittim?

Buca hapishanesinde voleybol oynayan Serdar geldi gözlerimin önüne. Ne kadar da gençti, ne kadar da hayat doluydu. Sadece cenaze kaldırmıştık. Eseri dahi olmayan ölümler. Tuhaftı, nereden aklıma düştüyse birden Leon Z. Surmelian'ın* satırları arasında buldum kendimi. Zürih'ten çıkmış virajlı dağları tırmanıyordu arabamız. Başımı döndürüyor satırların Leon Surmalian, başımı der gibiydim...

"Soruyorum size," diyordu, "[hanımlar ve beyler]; oyun arkadaşlarınız ve okul arkadaşlarınız, birlikte büyüdüğünüz çocuklar, acıyı ve neşeyi, açlığı ve sefaleti paylaştığınız dostlar, rüya çağınızda sizinle hayal kuranlar, hepsi gitmiş, kaybolmuşsa, ne yapabilirsiniz? (...) Yuvada ve ilkokulda aşık olduğunuz güzel kızlar ölmüşse, kemikleri gömülmeden kalmışsa, esaret altına girmişlerse ya da kendi milletleri tarafından unutulmuşlarsa? (...) Affedin beni hanımlar ve beyler bir içki daha içmeliyim."

* Leon Z. Surmelian: 1905 Trabzon, ölüm 1995 Los Angeles

Arka koltukta sarhoş gibiydim, kulağımın dibinde uğulduyordu iki hapis arkadaşım. Eski bir müziği dinler gibi dinliyordum onları. Ama Leon Z. Surmeilan'ın satırları çınlıyordu kulaklarımda.

Ne tuhaftı. Ne tuhaf. Uğruna hapislere girdiğimiz o ülke her geçen gün daha da çok yabancılaşıyordu bize. Umudumu kaybettikçe başka bir ülke doğuyordu içimde. Birden hayal dünyam kırıldı. Zaten ne vakit geçmiş günlerden bir arkadaşımı görsem böyle olur ya,

"Leon Surmelian'ı okudunuz mu," dedim.

İkisi aynı anda,

"Ne dedin?" diye cevap verdi.

"Leon Surmelian," diye tekrar ettim.

Miro,

"Lan bırak bu edebiyatı medebiyatı, kafamızı s.kecen gene şimdi..."

İsmail, derin bir kahkaha attı.

"Senin bu Babil Tımarhanesi ne oldu?"

Güldüm, hapiste sık sık okuduğum o şiiri hatırladım. "Biz Babil kulesinin işçileriyiz, çalışırız, ter dökeriz, başımız da bir tanrı, severiz taparcasına onu. Ama, ama kardeşlerim neden anlamaz birimiz ötekimizi... Dün düştü kuleden Mehmet, o tanrı olunca büyüklerimiz davaya bağlılığını anlattı, biz ağladık. Neden be kardeşlerim neden herkes başkasını nasıl öldürürüm diye düşünmekte bu Babil'de. Neden yaptığımız bu kule yükseldikçe biz düşmekteyiz? Hadi cevap verin. Biz ölürken nasıl oluyor da onlar yenilmez oluyor?" Bir saniye durun unutmuşum yazdığım o satırları demek istedim ya. Unutmuştum. Bugün son derece yavan gelen bu satırlar o zamanlar ne kadar da anlamlı gelirdi.

"Burası Babil, aklını yitirmiş tanrıların diyarı, burası tımarhanesi memleketimin. Burası ölüden tanrı yaratan ideologların saltanat sürdüğü cehennem....

Burada ayakta kalmak için sakın tutum alma. Burada, nerede duracağını bilmen gerekmez. Sakın bu bilinç beni nereye götürecek diye de sorma. Yapman gereken tek şey, eski Yunan filozoflarının sık sık tekrarladığı o sözü hatırla, 'Daimon,*' 'Daimon,' de. Burada, günahla arana mesafe koyabilmek için 'evet ve hayır' demeden yaşamayı öğren."

Gerisini ne yaptıysam hatırlayamadım. Belki de Leon Z. Surmelian aklımı almıştı, kim bilir? Zaman bir ur gibi parçalamıştı ruhumuzu.

"Yok be sadece şey diyecektim," dedim ve durdum. Sahi ne diyecektim?

İsmail ikinci duvarın ilk taşını koydu geçmişle aramıza,

"Ben anarşistim, Liberteryansa hemen okurum. Değilse unut..." Miro ile sohbetine döndü. Zaten ben de Babil Tımarhanesini... Bir süre onlara kulak verdim.

"Ha kaça aldın bunu?"

"35 bin Euro."

"Wauu, vay anasını sen gerçekten kapitalist olmuşsun."

Miro gururla,

"Çalışıyoruz dedik ya oğlum," dedi. "Sabah altıda işe gidiyorum, akşam beş ev!"

Onun, hayata böylesine sarılmasına sevindim. Aslında insanları mutlu edecek ne çok küçük şey vardı. Ne mutlu dedim, ne mutlu inanan insana, iyi de benim içimdeki bu gel gitler neyin nesiydi. Bir geçmişe, bir hapishaneye, bir bu dünyaya...

* Damion: Eski Yunanda, insanları yöneten ve geliştirdiğine inanılan görünmez nesneler için kullanılan deyim.

Dağların başındaki bulutlara yetişmek üzereydik. Manzarayı izlemek için durduk. Daha doğrusu işemek için bulutlara. Aşağıda bıraktık bulutları. Daha yukarılara çıktı arabamız. Kulaklarımız uğuldadı.

"Senin kulakların da kapandı mı?"

"Kapandı," dedik. Herkesin kapanmıştı. Oysa pırıl pırıl bir güneşe çıkmıştık. Bizim Gola Ostoro dağını görür gibi oldum. Pilatus dağı tarafında kırmızı bir tren dağı tırmanıyordu.

"Ehliyet şart. Avrupa'da ehliyet şart. Ben ilk sınavda teoriyi aldım. Kadir sen düşünmüyor musun?"

"Neyi," dedim. Elbette ehliyeti... "Ben tren yolculuklarını seviyorum." Karşı tepeyi tırmanan dağ trenini gösterdim. Görüyorsunuz, karınca gibi çıkıyor."

İsmail,

"Vay anasını," dedi. "Vay ki vay.."

Bir dağ restoranının önüne çektik arabamızı. Oturduk. Ben hapiste 10 yıl dört ay kalmıştım. Miro 9 buçuk yıl. İsmail deseniz 14 yıl üç ay. Dile kolay, bir ömür.

Babil Tımarhanesi'ne dair onlara soracağım o kadar çok şey vardı ki, ama her şey bitmiş gibiydi. Aynı yolu yürürken değişmiştik. Her meyve ağacı, dalında tadı aynı olan meyveler verirdi. Ya biz, biz aynı yolun yolcularından nasıl böyle üç değişik meyve çıkmıştı ki? Anlamayı çok isterdim, kim bilir her birimiz hangi lezzetteydik! Ah bir fark etseydik ama gençlik başa belaydı, kördü, güzeldi. Oysa kırk yaşın kalbinden önce aklı, gözü vardı. Ruhumuz eskideydi, ama kahrolası akıl, kahrolası aklın içindeydik.

Birig dağını bırakıp trenin tırmandığı Pilatus dağına sürdük arabayı. Dağlar amansız dağlar, her dağda belki dört beş tünel var. Dağın bir yanı yağmurlu ise arka yüz güllük gülistanlık.

İsmail her tünele girişimizde, yüksek sesle tünelin kaç kilometre uzunluğunda olduğunu söyledi.

Ve her seferinde bir "Vay be!" çekti.

"Tünellerimizi kıskanıyorlar, havaalanlarımızı kıskanıyorlar benim sevgili hapis arkadaşlarım." Hep beraber gülüyorduk onun malum şahsı tiye almasına. Bu neşe içinde yol alırken Miro'nun sesi ile ayıldık.

"Şerefsize bak ya, nasıl geçti," dedi. Anlayamadık, meğer onu araba sollamış!

İsmail,

"Mirali biliyor musun," dedi. Ve ben içten bir eyvah çektim. Çünkü biliyordum ki ne zaman İsmail Miro'ya gerçek adıyla seslense arkasından büyük bir kavga gelirdi. "19 Aralık operasyonlarında bizi hücrelere götürürlerken nasıl olduysa bir dal sigara bulduk," dedi. "Beş kişi tek sigarayı içtik, ama biz sigarayı değil sigara bizi içti. Şimdi sen bu arabayı sürdüğünü sanıyorsun ya, yanılıyorsun, bu araba seni sürüyor, haberin olsun!" Derin bir sessizlik oldu!

Neşe ile giden araba ağlar gibi yavaşladı emniyet şeridine yanaştı durdu. Konuşmadan önce başını direksiyona koydu Miro.

Kibar bir sesle, "Kusura bakmayın, arabamdan inin arkadaşlar," dedi. Sesi öylesine acı yüklüydü ki.

"Deli misin abi," dedim. Ama aynı anda da durdum.

"Yok, vallahi inin arabamdan," diye tekrarladı.

"Hadi İsmail'i indir, beni neden indiriyorsun!" dahi demedim. Hem kal deseydi de kalamazdım. İnilmeliydi o arabadan. İndik ve Miro'nun arabası sarhoşmuş gibi yalpalayarak uzaklaştı bizden. Arkadan bakarken Danimarka plakasını gördüm. Camda, "Gözü yaşlı sevgili 62" yazısını okudum.

İsmail'le belki iki saat, belki iki buçuk saat emniyet şeridinden otobanı takip ettik. Ne o konuştu, ne de ben. Bir ara yol kenarından asa niyetine bir sopa aldığını fark ettim. Ucunu kırdı. Kim bilir neler düşünmüştü. Benim aklımda ise 62 kaldı. Neden böyle ruhumuza kazınmıştı bu şehir. Ya biz, biz neden küsmüştük ona?

Nice sonra İsmail,

"Kadir ne düşünüyorsun?" dedi.

"Onun için çok iyi oldu," dedim. "Geçmişi ile vedalaştı. Buluşmasaydık daha kötü olurdu. Bize olan sevgisini gömdü kalbine. Buraya gelmek için bütün gece araba sürmüştü..." diye ekledim. 'Benzinci, beş yüz metre' tabelasını gördük. Oraya doğru yürüdük.

Oradaydı, benzincinin barına oturmuş içiyordu.

"Sizi bırakayım, özür dilerim," dedi.

"Miro böyle ayrılmayalım. Planladığımız gibi aşağı inelim. Almanya tarafında yemeğimizi yiyelim. Buluştuğumuz gibi sarılarak ayrılalım," dedim.

Çok incinmişti, iğne değse delip geçecek kadar incinmişti.

"Keşke hiç görüşmeseydik," dedi. " Aklımda Kadir eski Kadir, İsmail o eski İsmail olarak kalsaydı." Arabanın anahtarı elinin içinde dönüp duruyordu. Utandı, cebine koydu, yeniden çıkardı. Elini nereye koyacağını bilemiyormuş gibiydi. Çay kaşığını sıktı. İsmail bir şeyler söyledi. Duymadım.

Derken yeniden arabaya bindik.

"Lan ben hepinizden devrimciyim, işçiyim. Sen ne yapıyorsun? Mahkemede çalışıyorsun. Ya sen?" Her şey anlamsızmış gibi sustu. Ne diyecekti ki?

Tutuklandığımız o son günün müziğini taktı. Sustuk. Yeni Türkü çalıyordu.

"Telli telli şu telli turnam...
Sakın çıkma patika yollara
O dağlara kırlara o karlı ovaya
Yenik düşüyor her şey zamana
Biz büyüdük ve kirlendi dünya

Telli telli telli şu telli turna
Sanma ki yaralı uçmaz bir daha
Takılmış kanadı göçmen buluta
Döner gelir bir gün konar yurduna..."

Şarkı bitti, bir daha başa aldı. Bitti gene başa aldı Telli telli şu telli turna... Ne kadar da saftı, ne kadar saftık. Her şey kaldığı yerden devam edecekmiş gibi düşünecek kadar saf, müziği dahi ayarlamıştı.

Almanya'ya vardığımızda akşam olmuştu. Yemek yedik ve içtik.

"Leon Surmelian," dedim. "Leon Surmelian'ı okudunuz mu?"

Miro zil zurna sarhoştu. Bardağın dibindeki son rakı yudumunu kafaya dikti. Bağırdı, "Lan şerefsizler özledim sizi!" dedi.

Bardan çıktık. Miro aramızda, bir daha bırakmamak için asılmış omzumuza. "Nereye gidiyoruz, arabam nerede?" Konstanz gölünün kıyısına geldik. Bağırdı göle, "Anne!" diye. "Annem öldü Kadir," dedi, "annem öldü, biliyor musun?"

Üç oda tutmuştum Gar pansiyonunda. Çok iyi hatırlıyorum, üç ayrı oda tutmuştum. Her birini tek tek odasına koymuştum. Ama sabah aynı odada uyandık.

Arabasına bindirdik, el salladı. Durdu uzun uzun baktı. Gözü yaşlı yurdum 62 yazısının yanında küçük bir orak çekiç resmi sallanıyordu. Sokağı döndü yeniden yanımızda durdu.

"Binin! Başlarım işine." Yarın pazartesiydi, işinde olmalıydı. Borcu vardı, arabanın borcu.

"Çok pahalı bir araba almışsın!" dedim.

"Annem beni ziyaret ettiğinde böyle bir araba kiraladım," dedi,

"Ne kadar rahat araba. Keşke böyle bir araba ile köyümüze gidebilseydik demişti. Tek hayalimdi," dedi, "annemin bir arzusunu gerçekleştirmek."

Munzur gözelerine götürecekmiş. Annesi ona bir de okuyacakmış.

Bir yol kavşağında her birimiz kendi yalnızlığına indi.

***

Miro: Mirali Kaya, bu buluşmamızdan bir süre sonra derin bir bunalıma girdi. İşsiz kaldı...

İsmail: M.D, Avrupa anarşistlerini yeni yol arkadaşları olarak seçti. Üç değişik Avrupa ülkesinde hapis yattı. 16 Aralık 2016 tarihinde Danimarka'ya kaçak girdiği için tutuklandı. Bu öykünün yazıldığı tarihte hâlâ tutuklu...

Kadir: Derin uzaya merak saldı.

-V-

Hızır Gitti Gelmez Oldu

Hikaye şöyle anlatılır: Bir gün bu dağların ardında yaşayanlar uyanmış bakmışlar ki, ne görsünler, kuşlardan börtü böceğe, kartaldan kargasına, her şey göçüp gitmiş. Kuşlar giderse insan yaşar mı? Yaşamaz.

İnsanlar korku ve panik içinde çıkıp Hızır'a gitmişler.

"Ya Hızır," demişler, "sen bize bir cennet verdin, bizi bekçi diktin devranına sahip çıkalım diye, ama kuşlar küstü. Tek bir kuş dahi kalmadı."

Hızır, kuşları bulmak için yola düşmüş ve kuşların göç ettiği şehri bulmuş bulmasına, ama başına da gelmeyen kalmamış.

Kuşların sığındığı şehrin zalim bir paşası varmış. Duymuş Hızır'ın şehre geldiğini, onu yakalayıp zindana atmış. Zindanın kapısına da zebanilerini koymuş. Adamlarına emir vermiş, "Şehrin dört bir yanına haber salın, deyin, gün ağaranda şehrin meydanında Hızır idam edilecek." Şehirde bir davul zurna çalınmadığı kalmış, ne de olsa Kızılbaş Hızır'ı idam edilecek.

Gecenin bir yarısı zindanın kapısını tutan zebanileri bir merak tutmuş, demişler bir bakalım hele, bu Hızır zindanda ne yapıyor? Korkmuş mudur?

Demir kapının sürgüsünü açıp bakmışlar ki, Hızır'ın elinde lekan bir yandan örüyor, bir yandan neşeli bir ıslık çalıyor.

Zebaniler Hızır'ın bu saflığına gülmüşler. Demişler,

"Bunak, yarın gün ağaranda idam edileceksin. Darağacın kuruldu bile. Duymuyor musun şehrin uğultusunu? İdam edilmeni kutluyor ahali."

Hızır, onları hiç duymamış gibi kar ayaklığını örmeye devam etmiş. Demiş ki,

"Dağların kuşları şehrinize sığındı onları almaya geldim."

Bunu duyan zebaniler hep bir ağızdan gülmüş.

Demişler,

"Bu Kızılbaşlar bunak olur derler ya, meğer Hızır'ları onlardan da bunakmış. İdamına ağlayacak yere şarkı çığırıyor."

Hızır, kar ayaklığını örmeye devam etmiş.

Zebaniler, Hızır'ın üstüne kapıyı kilitleyip gitmişler. Sabah olan da gelmişler ki, ne görsünler. Hızır sır olmuş!

Dersimlilerin en büyük tanrısı Hızır'ın hikayesi böyle başlar ama 'sır-ı hikmete varmak" için söz konusu Hızır dahi olsa, yaşlı Pirke'nin hakkını, fukaranın desturunu almasa Kızılbaşların halkası tamamlanır mı dersiniz? Tamamlanmaz. Hızır dahi olsa önce yaşlı Pirke'ye gidecek ve yorgun, fukara insana hakkını verecek. Bu hikayede de öyle olur.

İşte Hızır bu zindandan çıkar kuşlara seslenir, ama kuşlar alışmış şehrin çöplüklerinde yaşamaya. Der, "Kalsam, bu zalim Paşa ve onun bir dediğini iki etmeyen adamları beni idam eder. Gitsem, milletim bana der, 'Hızır korktu kaçtı. Kerameti de kalmadı."

Kuşlar dahi dinlemez olmuştur onu. Hayal ölürse insan yaşar mı? Hızır kara kara ne yapacağını düşünürken, bakar şehrin dışında

tek başına bir kulübe duruyor. Küçük penceresinden loş bir ışık karanlık geceye karışıyor. Demiş, "İyisi bu yalnız başına kalmış kulübeye gideyim. Belli ki dışlanmış bir fukara. Bütün bu şehir yarın idamını görmek için eğlenirken, o kulübesinde her kimse benim gibi yalnız. Yardım ederse bana bir o yardım eder."

Varır kulübeye kapıyı çalar.

İçeriden yaşlı bir kadın,

"Ya Hızır yolunu mü şaşırdın," diye ses verir. Meğer bu kulübede şehrin dışında tek başına yaşayan, her Dersim masalına konuk olan yaşlı kadın Pirke imiş. Hızır zindana atılalı beri uyku girmiyormuş gözlerine. Her gece kalkıp buğday kavuruyormuş.

Hızır başından geçenleri anlatır.

Der, "Pirke, kuşlar dağlarda yaşayan insanları terk etti, onları getirmeye geldim ama Paşa'nın zalim adamları beni tutup zindana attılar. Kaçtım kaçmasına ama kuşlar alışmış şehre, gelmiyorlar. Heybemde yemliğim vardı, onu da paşa aldı."

Yaşlı Pirke, Hızır'ın heybesini kavurduğu buğdayla doldurur, onu dağlara yolcu eder.

Hızır bu kavrulmuş buğdayları kuşlara serpe serpe dağlara çıkar.

Dersim'de ve bütün tekmil Anadolu Kızılbaş dağlarında bu hikaye anlatılır. Hızır'm esir düştüğü, aç bırakıldığı üç gün için üç gün uzun oruç tutulur. Üçüncü gün, sanki Hızır hâlâ zindanda esirmiş gibi, oruçlarını geç açarlar. Derler, "Hızır'm yolu şehre düştü, gecikti."

Hızır kuşları getirir getirmesine ama dağların karını gören kuşlar başlarlar Hızır'a yakarmaya. Hızır bakar kuşlar isyan ediyor, dayanamıyorlar karakışa. "Yapacak şey yok" der, kışı sırtına alır

bahara taşır. Bu kıştır, yükü ağırdır Hızır'ın. Kışı Mart'a çıkarır çıkmasına ama dizlerinin de takati bitmiştir.

İşte Hızır'ın bu yolculuğunda verdiği her ara Kızılbaşlar'ın üç aşamalı olan Bahar bayramlarından birini tarif eder.

Hızır kuşlara kavrulmuş buğdayı serpe serpe dağlara getirdiği gün Dersim'de her evin genç kızı, erkeği murat diler. Akşamları evlerde kavrulmuş buğdaydan kavut yemeği yapılır. Su içmeden yatarlar. Rüyada suyu içtiğin diyar sevgilinin yaşadığı yurttur. Öyle inanılır. Gerçi işin ucunda aşk olsun da varsın rüyadan olsun, mutluluk derim ben.

Bütün çocukluk yıllarımda gençlerin bu rüyalarını dinledim. Ağabeyim Mehmet Zenikan Dağı'nda suyunu içti. Büyük kız kardeşim suyu tanımadığı bir şehirde, bir dut ağacının altında yakışıklı bir genç adamın elinden içti. Elbet rüyada! Küçük müçüktük ama bizler de bu oyunu oynardık. Sanırım yedi sekiz yaşındayken ben de bu kervana katıldım. Küçük çocukların oruç tutması yasaktı, ama biz zamane çocukları el ele verip oruç tuttuk. Ben Mehmet, Erkan, Gülendar, Serayi, Heyve... Gün ortasında dedik, yemek yiyelim su içmeyelim. Öyle yaptık!

Akşam kavrulmuş buğday yemeğini yedik. Ertesi gün gördüğüm rüya gibi bol tereyağlı, ağır şerbetli tadı hâlâ damağımda. Ben suyumu bir sur dibinde gördüm. Su fokur fokur kaynıyordu. Suyun başında bir grup genç vardı, kimi yüzüyor, kimi oturmuş sazlar çalıyordu. Çok susamıştım, ama rüyada ne olduysa o suyu içemedim. Mehmet, Gola Ostoro dağından kopup gelen derede içmişti suyu. Erkan benim suyum kanlı akıyordu dedi. Kızlar kıkır kıkır güldü, suyu nerede içtiklerini anlatmadılar bizlere.

Batı memleketlerinde Aziz Valantin gününe denk gelen Hızır Günü gençler oruç tutar, güzel yemekler yapar, köyün ziyaretine gidilip adaklar adanır, dualar edilirdi. Hızır'ın ikinci yolculuğu bundan sonra başlardı.

Karakışı sırtına alan Hızır, Mart ayına çıkarmasına çıkarır kışı, ama dizlerinin takati biter. Dokuz Mart'ta yükünü indirir, nefes alır ve bu ara nefese küçük Heftemal denir. Mezarlar ziyaret edilir, ölüler yâd edilirdi. Hızır bir daha kışı sırtına alırdı ama Mart kışı çekilir mi, hele sırtta taşınır mı? Yeniden ara verir, derin derin nefes alır ve ortanca heftemal bayramı başlardı.

Hızır yeniden kışı sırtına alır iki üç adım ya atar ya atmaz. Tamam, artık taşıyamam der ve birden yedi hamal çıkagelir. Kışı sırtlarına alırlar ve bahara çıkarırlar.

İşte Dersimlilerin büyük heftemal bayramında bu yedi hamalı, yedi fukara insanı temsilen bir hafta boyunca her gün bir ev yemek yapar. Tahta kaşıklar alınır, her akşam o evde yapılan yemekler yenirdi.

Derler, Hızır ki hızırdır, yardımına fakirler koşmuştur.

Dersim'de her efsane anlatısının yolu gider ya bir çobanın ayaklarının dibinde ya da bir fakirin kapısında son bulurdu.

Kuhres Baba, çobanı Düzgün'ün ayağına giderdi. Süleyman Ağa, çobanı Munzur'un elini öpmek için peşinden koşardı.

İyi de ya Hz. Muhammed? Bu Kızılbaş töresi onu nasıl dara çekerdi dersiniz?

-VI-

Hızır Yaşlı Nenemdi

Hızır dendi mi ben yaşlı nenemi hatırlarım. Bir tepenin yamacına konmuş, üç hanenin orta yerinde, üstünde bacası tüten küçük bir kulübesi vardı onun.

Üç oğul, yirminin üzerinde torunu arasında yaşardı. Biz ona Pirke diye seslenirdik. Bazen de kızdırırdık, hoşumuza giderdi bastonu ile bizi tehdit etmesi.

Pars toplardı. Yaz günleri sabahları evinden çıkar, akşamları küçük heybesine doldurduğu yiyecekleriyle geri gelirdi. Bu pars toplama işi onda bir alışkanlık halini almış gibi görünse de, sahiden de fakirdi. Henüz yirmili yaşlarındayken kocasını bir kavgada yitirmişti. O büyük ölüm anında çocuklarını almış Bend ormanında sır olmuştu.

Çok güzel masallar anlatırdı. Yaşlandıkça utanır oldu, oğullarından uzaklaşıp torunlarına yaklaştı. Oğulları mal mülkü paylaşmış, ona bir keçi ve bir ceviz ağacı vermişlerdi. Ceviz ağacını beklerdi, ağaca karga gelse söylenirdi:

"Anam bula bula benim ağacı mı buldun?"

Ama buluyordu, köyün üç yüz dört yüz keçisi arasında kurt bula bula onun keçisini bulmuştu.

Size anlatacağım bu hikâye, hem Dersimlilerin en büyük bayramı olan Hızır'ı ve hem de nenemin hayatını anlatır.

Bizim evlerimiz pek çok Dersim evi gibi iki katlıydı. Kesme taşlardan yapılmıştı. Evin alt katında keçi ve koyunlarımız kalırdı, üstte biz otururduk. Önünde, Kuling vadisini kanatları altına alan kocaman bir çardak balkonu vardı. Böyle ferah, ta Haydaran dağları görünürdü bu çardaktan. Hani insan kafasını Kuling kayalığından şöyle bir eğse, Laç deresini görür sanırdı. Sıncık ve Gola Ostoro Dağı'ndan kopup gelen dereler, yüksek kaya silsilelerini geçerek, batıdan gelip Laç Deresi'nin yüz metre aşağısında Munzur'a dökülürdü.

Evlerimizin ön cephesi böylesine kanatlanmış uçuyorken vadiden aşağı, Gola Ostora dağına açılan arka kapı bir o kadar karanlıktı. Kışın karlar bu kapıyı kapatırdı. Bahar aylarında ise, gök gürlemeleri, dağlardan kopup gelen sel ve kar sularının gümbürtüsü bu kapıyı devirecekmiş gibi bir hal alırdı. Bu kapıdan hep korkardım.

Kışın yağan karın, bu kapımızı defalarca kapattığını hatırlarım. Babamın anlattığı masal adamlarının bu kapıdan eve girip çıktıklarını da hayal ederdim ya. Aslında bu arka kapının beni ürkütmesinin asıl nedeni, yiyeceklerin, yani un, bulgur, şeker, yağ, peynir, ceviz, dut, erik, elma ve armut kurularının bulunduğu yerin bu oda olmasındandı da. Ne vakit, arka odada saklanmış bu hazineden bir şeyler araklamaya kalksam uğuldayan bu kapıyı düşünür, kapı aniden açılacakmış gibi ödüm patlardı. Benden birkaç yaş küçük olan kız kardeşime yalvarırdım. Ama o:

"Ben karışmam Heydo anneye söylerim!" Hay allah, her gün bu tehdit ve dırdırı duymak can sıkıcıydı. Gene de bir yolunu bulup bu odaya dalar, o envai çeşit torbalara elimi daldırır ne bulursam ceplerime doldururdum.

İşte ben Hızır denen şeyle böyle bir kış günü, evimizin bu arka odasında karşılaştım desem inanır mısınız? Gağant'ı (Dersim'de yeni yıl) geride bırakmış, Hızır ayına girmiştik.

Hızır günü yemekler yapar, çoluk çocuk Haçeli mezarlarının bulunduğu tepeye giderdik. Bu mezarlık sonradan bozuldu ya, gene de ben size tarif edeyim; mezarlık tarlaların içinden başlar bir tepeye doğru tırmanırdı. Bir tepeye tırmanmış mezarların birbirinden renkli taşları vardı. Orada boynuzları burgulu koç heykelleri, mezar taşlarına işlenmiş şahmeranlar, yıldızlar, güneş figürleri, neler yoktu ki? Bu tepeyi görünce, buralarda ne çok insanın yaşadığını fark ederdiniz, oysa köy artık yok olma ile yüz yüzeydi, beş altı hane kalmıştı bu hayattan geride. Oysa eskiden ne çok kalabalıkmış, ne çok. Benim çocukluğumda dahi yüz hane vardı. Büyük olaylar öncesi üç yüz haneliymiş.

Hızır günü, köy ahalisi evlerinde yaptığı yiyecekleri, helvalar, gömmeler, yağlı ekmekleri alır, bu tepeyi tırmanarak, iki kara kavak ağacının bulunduğu yere gelirdi. Eline bir şey alan bu iki ulu kavak ağacının yolunu tutardı, Usuv Ali, karşıdan Ali Ekber, Sebrahim, Albıra, Alkadır, Seyd-e Hese Hul, daha kimler kimler, amcam Doğ-e Memiş... Beyaz karları yara yara mezarlık tepesini tırmanan her insanı seçer, acaba ne yapmıştır diye merak ederdik.

İşte bu karakışların birinde annem Hızır yemeği yapma hengamesi yaşarken, ben fırsat bu fırsat arka odanın yolunu tuttum. Arka odanın kapısını büyük bir sessizlikle açtım, ayakuçlarıma basarak, tuz çuvalının üstüne çıkıp elimi en çok sevdiğim erik kaklarının olduğu torbaya daldırmıştım ki, hep uğuldadığını sandığım, beni bir gün yakalayacak korkusuyla baktığım, Gola Ostora Dağı'na açılan bu kapı bir insan gibi inlemeye başladı. Elim öyle torbanın içinde kalakaldı. Nefesim dahi durdu sandım! Sonunda yakalamıştı beni, anneme sesleniyordu:

"Ahh," diyordu, "ah anam, Gule!" Ses o kadar zayıftı ki, dışarıda uğuldayan tipinin sesine karışıyordu. Oturma odasına nasıl geldim hatırlamıyorum. Gelip sessizce sobanın yanına oturdum, kız kardeşim bekliyor, cebimden bir şeyi çıkarıp ağzıma atacağım diye gözlüyordu. Yalvaran gözlerle ona baktım:

"Paşam, gel arka odaya gidelim," dedim. Yok, çok inatçı kız, gelmedi. Annemin yaptığı Hızır yemeğini izlemeye koyuldum. İyisi mi, annemi o arka odaya göndermek, kapıya yaslanmış inleyen Hızır'ı içeri almaktı.

"Daye, sana tuz lazım değil mi?" dedim.

Yok, değilmiş! Hayır, bizim o kapı inliyordu, biri gelmeliydi, ama kimi kandırabilirdim ki? Hayvanlara ot veren ablam geldi. Ablamı görür görmez heyecanla:

"Abla arka odada kurbesık var," dedim. Kurbesık, bir vaşak türüydü. Yaban kedisinden daha iri bir cüssesi vardı. Mezar filan kazar, bazen hayvanların ahırına dahi girerdi.

Çok severdim bu ablamı, elimden tuttu:

"Gel bakayım o kurbesık'ın kulaklarını çekeyim," dedi. Sandı bir şey istiyorum da korkudan gidemiyorum. Arka odaya gittik. Kapıyı göstererek, "Burada," dedim. Açtı. Ve kapının açılmasıyla babaanne bir top kar gibi içeri yuvarlandı. Hızır günü için pişirdiği helvası dökülmüş, bileği kırılmıştı.

Annem koştu geldi. Şaşkındım. Bir çocuk gibi titriyor, havada sallanan bileğine değil de, Hızır için pişirdiği helva tepsisine ağlıyordu.

"Döküldü," dedi, "ayağım kayınca döküldü."

Babam geldi, o da kızdı:

"Nedir senin bu telaşın, kim mezarlara gitti de seni unuttu, hele bir dur!" Sonra üzüldü, annesinin bileğini eline alıp sıcak suyla

ovdu. Keçi kılına yumurta kırdı, bileğini sardı. Oğlu bileğini sararken, babaanne söylendi. Hızır'dı, mezarlığa bir şey götürmeliydi.

Babam kendi eliyle, nenem için yeniden helva yaptı. O yaparken, nenem sağlam eliyle suyu döktü, şekerini kendisi ayarladı, tattı.

"Yağı az," dedi. Bir kaşık daha yağ kondu. Yeniden karıştırıldı helva, yeniden tadına baktı.

İkindi üzeri, mezarlığa gitmek için yola koyulduk. Neneyi sırtına aldı oğullar, bir babam, bir diğer amcalarım.

Vardık kara kavak ağaçlarına. Halka olduk, yukarıdan telaşla Hıdır amca, irili ufaklı çocukları, babası Seyd-e Hese Hul geldi. Ne güzeldi, iki ağacın etrafına halka olduk. Yemek tepsileri, lokmalar orta yere kondu. Köpeklerimiz, kediler, onlar da günün önemini biliyorlarmış gibi durdular sahiplerinin yanında. Çıralar yakıldı, herkes içinden geldiği gibi dualar etti.

Ölmüş yakınların mezarı ziyaret edildi. Ve getirilen yemekler küçük parçalar halinde dağıtılmaya başlandı. Sadece bize değil, o ulu kavak ağaçlarının çatalına, mumların yakıldığı yere de bırakıldı. Köpek ve kedilere de verildi...

Her Hızır günü, Zürich şehrinin mezarlığına giderim. Bu mezarlıkların bekçileri, mum yakanları, dua okuyanları var. Ne acı derim kendi kendime, ne büyük keder bu böyle... Politikanın diline düşmek istemem, ama bu ne büyük bir yok olma...

Benim için Hızır, o soğuk kış günü yola düşmüş ninemdi. Biz ona Pirke derdik. Kolu kırılsa dahi, ölmüş atalarına saygı için mezarlığın yolunu tutan, ölülerimizin huzuruna boş elle giderim diye ağlayan Pirke! Ya sizin? Sahi, ziyaret etmeyeli ne kadar zaman oldu ölmüş bir yakınınızın mezarını?

Varsın bu sürgün uzun olsun, varsın yasak olsun o topraklar. Ben her yıl Hızır günü Zürich mezarlığına giderim. Bu babamın

mezarı, derim, işte ninem. Seyd-e Hese Hul'in mezarı da bu olsa gerek... Sayarın...

Hatırlamak eski bir gelenekmiş, eski Mısır'dan da evvel. Hızır günü, rivayet odur ki, ölmüşler ve yaşayanlar bir araya gelirlermiş. O gün, sofraya bir tabak da ölenlerin ruhları için konurmuş. Maksat, hatırlamak, gönlünü almaktır. Dersim'de Hızır ayı boyunca ölmüş insanların ruhları hatırlanırdı, yemek yaparken, ekmek pişirilirken, her ölen için annem ağzını kıpır kıpır kıpırdatır, ölenlerin ruhları için ateşe tuz atılırdı.

Hızır eski Mısır'da yani, tanrı insandan ve doğadan koparılmadan evvel olduğu gibi, bu ay hatırlanırdı. Hızır ayı sadece gönül alma mıydı? Hayır, o bunun yanında bir de sevgi ayıydı.

İyisi burada bitirmek, onun neden sevgililer günü olduğunu, yani şu Batılıların 14 Şubat Sevgililer Günü denen şeyin bizde nasıl kutlandığını bir başka zamana bırakayım. Hızır, gönül alma ayıdır. Ben kaç kez babaannemin gönlünü aldım bir bilseniz. Kaç kez o karlı mezarlık yolunda koluna girip yürüdüm. Kaç kez?

Hâlâ onunla konuştuğum olur.

"Hatırladın mı nene," derim. "O Hızır günü ayağın kaymıştı da düşmüştün."

"Hatırlamaz olur muyum milcan!" diyen sesini duyar gibi olurum.

-VII-

Aşk Bitiyor da Hikayesi Bitmiyor

Çocukken köyümüzde kocasını boşayan Meneş Hatun adında bir kadın vardı. Oğullarından biri sonra Profesör oldu. Çok severdik. Kimi yaz aylarında Meneş Hatun'un çocukları gelmezdi. Ne olacak koyunları? Beni çoban verdiler bu yaşlı kadına. Hiç unutmam on altı koyunu vardı. Koyunları alır uçsuz bucaksız meralara götürürdüm. En güzel hikayeleri o koyunları otlatırken okudum.

Meneş Hatun bize göre zengin de bir kadındı. Ceviz ağaçları, devasa arazileri vardı, ama her şey sersefildi. Ne ekeni vardı bu tarlaların ve ne de kuruyan meyve ağaçlarının yerine yenisini dikeni... Güzel bir evi vardı, ama iki pencere yeri de taşla doldurulmuştu. Işığı yaz kış yanan ocaktan alırdı. Zamanı evvelde otuz kırk marabası varmış, o marabaların evleri de öyle dururdu ya, ama kiminin çatısı, kiminin bacası uçup gitmişti. Evinin önünde de kocaman bir söğüt ağacı, dibinde de soğuk mu soğuk bir pınar kaynardı. Yaz günleri kapısının önündeki o söğüt ağacının altı misafir ağırlamaktan eksik olmazdı.

Günlerden bir gün baktım Meneş Hatun ile babam oturmuşlar söğüt ağacının gölgesine sohbet ediyorlar. Öğle vakti, karnım acıkmış.

Meneş Hatun,

"Gel Aleyder'im, gel yemek ye," diye seslendi.

Gittim yanlarına oturdum. Sofrasında pek çok zaman olduğu gibi gene çökelek, domates, salatalık ve çay vardı. Babam gerçekçi bir hakikat insanıydı.

"Meneş Hatun?" Anladım Meneş Hatun'a ciddi bir şey söyleyecek.

"Söyle Ağa," dedi kadın.

"Hüseyin ile sen artık barışmazsınız. Köy yerinde bir erkek olmadı mı kadın başına zor. Bak bu İbrahim senin için gelip gidiyor. Evlen, işini gücünü görür," dedi.

Meneş Hatun bir süre sustu. İbrahim dediği adam sahiden de her gün gelirdi. Biz çocuklar onun Meneş Hatun'la ilgilendiğini de bilirdik. Gelir bizim şimdi yemeğimizi yediğimiz bu çeşmenin dibinde oturur Meneş Hatun ile çay içerdi. Herkes de bilirdi onunla ilgilendiğini. Durumu bildiğim için kulak kesildim. Nedense Meneş Hatun'un ellerine baktım. Ne güzel parmakları vardı! Çatalın ucunda koca bir domates parçası vardı. Babamın bu sözü üzerine, çatal domatesiyle beraber usulca tabağın kenarına indi.

"Ağa, ben de biliyorum benim için geldiğini, ama bu Hüseyin'in ruhu benim canımdan çıkmıyor." Oysa o ana kadar onun kocasından nefret ettiğini sanırdım. Meğer değilmiş. İnsanın ruhunu azat etmeyen aşkın ne olduğunu yıllar sonra Zürih'de yaşayarak öğrendim.

Söylemesi ayıp sevgilimdi. Dokuz yıl Zürih şehrinde onun sesi, onun inleyen yaralarıyla gezdim durdum. Kim bilir belki de hikayemizin ortaklığıydı bizi bir araya getiren, belki kader. Aşk işte, yavaş yavaş ruhumuza işliyor da sıra bırakmaya gelince bırakıp gitmiyor.

Bir gün, "Hadi beni neyse de ya sen, seni neden hapse attılar," diye sordum. Sormaz olaydım, meğer bizi öldüren o ülkede beterin beteri varmış. Hani söylemesi ayıp ben insanın ülkesini unutmamasını da acılarının derinliğine bağlıyorum. İnsanın acısı insanın gerçek yurdu. Acın nereye aitse oralısın, gerisi boş.

"Biz lisede küçük bir gruptuk," dedi. Sol içerikli dergiler filan okurduk. Hani bir de Kürtlüğümüzü keşfetmişiz ki hiç sorma. Derken Arzu adında bir arkadaşımız vardı, ailesiyle sorun yaşıyordu. Annesine bir mektup yazmış, 'Beni aramayın dağa gidiyorum' diye. Sanırım biraz dikkate de alınmak istiyordu, yoksa ne dağı! Sabah Arzu'nun mektubunu yatağın üzerinde gören anne soluğu karakolda almış. Bir görsen ortalık kaynıyor. Siyasi şubenin polisleri eve gelmiş, kitaplar, dergiler, fotoğraflarımız, her bir şey orta yere saçılmış. Tabi her kafadan bin ses çıkıyor. Musa içimizde tek erkek ve bize, örgütle ilişkim var imalarında bulunurdu. Ona gittik. Anlattık durumu.

Dedi,

"Bu işin sonu kötü, polis hepinizi tutuklar." Ee, ne yapalım? "Ne yapacaksınız, tabi ki hemen dağa gitmelisiniz. Hapis mi, dağ mı? Bekleyin ben partiye ulaşayım." Biz sekiz kız çocuğu, partinin 'kurtancı' haberini beklemeye koyulduk! Öyle korkmuşuz ki, saklandığımız evden çıkarsak dahi polis hepimizi alıp içeri atacak havasındayız. Öğleden sonra Musa birini gönderdi, evleriniz basılmış. Polis bizlerin dağa gittiğine ikna olmuş. Bir ara çıkalım, 'Biz buradayız, şaka yaptık şaka, diyelim' diye düşündüğümüz dahi oldu.

İyi de ya Arzu'nun yazdığı mektup?

Ne yazdın diye soruyoruz? Her şeyi yazmış.

İşte, o akşam otobüse bindik. Plana göre, sabah gün ağarandа Erzurum'da olacağız, oradan bizi iki taksi alacak Tekman'a, Tekman'ın bilmem ne köyünden de dağa. Orada bekleyen milis

bizi alacak, o güne kadar sadece şarkılarda adı duyduğumuz dağlara ulaştıracak. Üstümüzde badi tişörtler, ayağımızda sandaletler var. Değil Erzurum pek çoğumuz yaşadığımız mahalle dışına dahi çıkmamışız. Var gerisini sen düşün.

Erzurum'a vardık. Dendiği gibi iki taksi bizi aldı, Tekman'a doğru yola çıktık.

"Ya sonra," dedim.

"Sonrası mı? Milisin bizi alacağı noktada sivil polisler bekliyordu," dedi.

"Nereye," diye sordular,

"Düğüne..." dedik.

"Düğün hangi köyde?"

Bilmiyorduk ki?

İşkence gördünüz mü diye sordum.

Sustu. Bir gece nehrin kenarında koca bir şarap şişesini kafaya dikti. Ne zaman böyle içse hep ağlardı, "Ben," derdi, "ben hiçbir şey yapmadım, sen en azından devlete karşı çıktın!" Sahiden de yapmamıştı. "Babam ve öğretmenlerimiz dışında hiçbir kalın erkek sesi dahi duymamıştım, Erzurum'da tutuklandığım o güne değin. Gözlerimiz bağlı, Soydular bizi, güldüler..." (gerisi anlatılır mı?)

Sekiz ay Erzurum'da tutuklu kalmıştı. Mahkeme sekiz ayın sonunda hepsini tutuksuz yargılamak üzer serbest bırakır. Bu iş bitti sanır.

"Ya sonra," dedim. "Ya sonra, nasıl oldu da yeniden hapse düştün?"

"Babam hastaydı," dedi. "Kanserli bağırsaklarını kesmişlerdi. Yatakta yatıyordu. Aradan iki buçuk yıl geçmiş. Liseyi bitirmişim. Üniversite sınavlarına hazırlanıyordum. O gün içimde bir

sıkıntı vardı, babamın ilacını hazırlamak için mutfağa gittim. Bardağa su doldurmak için musluğu açtım, kapı zili çaldı. Kapıyı annem açtı. Sanki uykudan yeni uyanmışım da uyku arası sesler duyuyorum gibi."

"Ramize Şen'in evi mi?" diye bir ses duydum.

Annem'in gözleri iyi görmezdi,

"He oğlum ne istemiştiniz?"

Gerisini duymadım, gözlerim karardı. Su bardağı, ilaçlar öyle elimde kaldı...

***

Ben uzun yıllar hikaye hep bu sandım. Meğer hayatın hikayesi geride kalandaymış onu unutmuşum.

Bir gün anne ile baş başa iken, söz nasıl olduysa döndü dolaştı o güne geldi.

Dedi,

"Heyderim, bizim evler İstanbul Gülsuyu'nda. Gecekondu. Zamanında devrimciler bize verdi o evi. Evden çıkınca aha böyle bir yokuşu vardı. Babası ameliyat olmuş, yatakta yatıyor. Ayıptır söylemesi idrarını filan yatakta alıyoruz. Ramize'den ilacını istedi. O kalktı mutfağa gitti zil çaldı. Kapıyı ben açtım."

"İyi günler teyze," dedi. "Ramize Şen'in evi mi?"

Ben de,

"He yavrum, niye sordunuz?"

Tövbe aklımda hiçbir şey yok.

Dedi,

"Teyze, kızınız bizimle karakola kadar gelecek. Bir iki küçük şey soracağız." O bunu der demez ben çığlıklar attım. O esnada ne

yapacağımı bilemez halde sivil polisin bacağına sarıldım. Meğer diğerleri de arabada bekliyorlarmış. Dört polis yayıldı kollarımı çözmek için, yok ben bırakmadım.

Baktılar olacağı yok. İkna etmeye çalıştılar.

"Teyze vallahi bir şey yok, bir iki soru sorup getireceğiz."

"Yok," dedim. Kapının önünde boğuştuk. Onlar ettiler ben ettim, adamın bacağını bırakmadım. İyi dediler sen de gel. Polis minibüsüne bindik. İstanbul'un Avrupa yakasına vatan emniyet müdürlüğü denen yere getirdiler bizi. Orada ayırdılar. Bağırdım, öyle taş binanın önünde bekledim. Bir memur gitti bir memur geldi.

"Teyze git, boşa bekleme," dediler.

Saflık işte, "Yok, kızımı almadan buradan şuraya gitmem," dedim. Derin kuyulara seslenir gibi sesleniyorum, inliyorum. "Ramizee Ramize..." Tanrı dahi duyuyor sesimi de onlar duymuyor. Ses veren yok. Sabahtı, gece olmuş. O esnada birden babası aklıma geldi. Ne oldu? Yusuf ameliyatlı, torbası şimdi çoktan dolmuştur!

Heyder'im koştum. Benim okuma yazmam yok, Türkçem de yok. O yolda bağırdım koştum. Nasıl geldim hiç bilmiyorum." Anlatırken, iki de bir, "iyi insanlar da var Heyderim," dedi. "Sordum bindim. Allah razı olsun, her kime sorduysam beni arabasına aldı."

Biri, "Teyze, seni Mecidiyeköye kadar bırakayım," dedi.

Bir diğeri, "Bilmem Levent'e bırakırım, karşıya giden minibüslere binersin."

Diğeri, "Kadıköy'e..." Maltepe'yi biliyorum. Babası ile çok gitmişiz oraya, oraya gitsem, kime sorsam beni Gülsuyu'na çıkarır. Sora sora geldim işte.

Geldim, ne göreyim! De, sen nasıl yaptın, nasıl indin yataktan, bahçeyi nasıl geçtin. Meğer babası yataktan inmiş, sürüne sürüne

ta yolun kenarına gitmiş. Orada bayılmış. Dikenler batmış yüzüne, gözüne..."

"Ya sonra," diyemedim.

Bir gün uyandı, "Aşık oldum, gidiyorum " dedi. Hikayesini bende bıraktı gitti.

Meneş Hatun'un canını azat etmeyen Hüseyin'in ruhu dediği o şeyin ne olduğunu öğrendim ben. İnsanı bırakmayan, insanoğlunun hikayesi!

İşin özü, aşk meşk her şey bitiyor ama insan-ı evlanın hikayesi insanın ruhunu bırakmıyor. Gerçekte geride kalan da hikayesidir insanın.

-VIII-

Ejma'nın Rüyası

"Ferhat'ı hatırlıyor musun Ejma," dedim?

Açma yaramı kurban olam, açma yaramı, der gibi yüzüme baktı. Oturdum yanına. Sustum.

Ejma'ya, sen çocukluk günlerimin en güzel kadınıydın, demek istedim. Ama bu nasıl denebilir ki? Belki de, neden, neden o dağın dibindeki evimizde her masal gelip sende son bulurdu, demek istiyordum. Sahi neden be Ejma? Ama dilim varmadı sormaya. Sadece sustum. O da susmuştu ya! Belki yorgunluktan, belki yaşlılıktan. Hayalimde onun koluna girdiğimi, o dağ başındaki dünyamıza götürdüğümüzü düşündüm.

Ona, "Ejma, ben doğmadan sen terk etmişsin bu köyü ya, ama inan bana çocukluğumun en canlı kahramanıydın sen," demek istedim. "Bu köyün elma ve ceviz ağaçları, tepeleri senin adınla anılırdı. Sen ve Ferhat..."

Ancak birden onu gerçekten o köye götürmüş gibi garip bir pişmanlık duygusuna kapıldım.

Sahi onu bu terk edilmiş diyara neden getirmiştim. Kendimce ölmeden son bir kez görsün istemiştim köyünü. Anlatsın hikayesini, ama bu uzak Avrupa şehrinde iki sessiz deniz olmuştuk. Onun

ruhu, ruhumuz dalga dalgaydı. Bir ara iki bacağı arasında tuttuğu bastonuna takıldı gözüm. İki eliyle nasıl da sıkı sıkıya tutmuştu bastonu. Sağ başparmağı geçmiş bir yarayı okşuyormuş gibi kalın gümüş bir yüzüğü okşuyordu.

Sanki böyle uzak bir diyarda değildik de, Gola Ostoro dağından gelen o eski su kanalının başına oturmuştuk. Ne tuhaftı. Kuşlar dahi göçüp gitmişti, ama bu eski kanal hâlâ usul usul akıyordu. Bu kanalda oynadığımız günleri hatırladım.

"Ejma, sen de kardeşin Ferhat'la bu kanalda oynar mıydın?"

Kanal boyu bir uçup bir punk otlarına inen rengarenk üç kelebek göründü. Kanatlarıyla suyu yoklar gibiydiler.

Neden bu kadını buraya getirdim diye düşünmüş ve tam vazgeçmiştim ki, Ejma'nın karanlıktan gelen derin sesini duydum.

"Biliyordum," dedi, "beni buraya bunun için getirdiğini biliyordum."

"Bizim o zamanki evimiz şuradaydı. Bu aşağıda Ermeni mahallesi vardı. Benim çocukluğumda Ermeniler göçüp gitmişti göçmesine ama koca su değirmenleri gürül gürül çalışırdı. Bu değirmenden çıkan unun ekmeği o kadar güzeldi ki! Evleri de işleyen su değirmeni gibi sapasağlamdı, ama gene de kimse yaşamak istemezdi orada. Uğursuzluk getirir derlerdi, ama hasat zamanı geldi mi babamlar değirmenin suyunu çevirir, değirmen pervanesi ortalığı birbirine verir, takur tukur, takkır da tukkur sesler çıkararak işlerdi. Değirmen çalıştığı zaman Ermeni mahallesi ana baba günü olurdu. Sanki o eski terk edilmiş hayat gerisin geri kurulmuş gibi. Değirmen sırası yüzünden nice kavgalar hatırlarım ya." O günler yüzünde canlanmış gibi, yüz çizgileri gerildi, bastonuyla çakıl taşlarını öteye itti.

Başka zaman olsaydı,

"Anlat hadi, anlat Ejma, neden güldün öyle hadi anlat bana," derdim. Ama o esnada önümüzdeki geven otuna bir serçe indi, kuyruğunu salladı, pembe gagasını geven otuna sürdü, yaşlı kadının gözlerinin içine baktı. Tuhaf, şirin, küçük sesler çıkardı. Renkli kuyruğu pelerin gibi bir açıldı bir kapandı.

Yüzüne baktım, serçe kuşunu gördüğü yoktu. Yukarılara, karşı dağların ardına bakıyordu.

Nice sonra,

"O Ermeniler niye gitti hiç anlamadım, evlerine giren de yoktu. Candarma desen, Otuz Sekize kadar hiç bu köye candarma da gelmemişti. Ama onlar gitmişti. Evleri aha böyle kutu gibiydi. Göz göz, bir kapıdan diğerine geçilir, her evin kirişinin üstünde Meryem Ana resmi dururdu. Büyükler günah derdi, ama çocukluk işte..." Gene durdu, "Bilmiyorum ki," dedi, "niye öyle yapardık hiç bilmiyorum."

Ancak o esnada bir şey oldu. Birden gerçek hayata dönmüş gibi hikâyenin dışına çıktı ve bana şöyle dedi: "Çocuklar hatırlansın istemez geçmiş yaraları, dokunmaktan çok yıkarlar eski izleri. Sen neden sorarsın bu eski meselleri," dedi. Bu sözleri duyduğumda yanı başımıza inmiş serçeye bakıyordum. Ne Haçeli köyündeydim ve ne de Gola Ostoro dağından gelen o su kanalının başında. Serçe kuşları dışında tek bir tanıdık yoktu etrafta. O kuşun gözleri mini minnacıktı, eşini arıyormuş gibi kuyruğunu salladı. Güneşin battığı yöne doğru uçtu.

"Ya kardeşin Ferhat," diyemedim. Hem ne benim mecalim vardı onu dinlemeye ve ne de onun cesareti anlatmaya.

İşin özü. Biz ona Ejma Ferhat derdik. Ejma ve Ferhat daha küçücükken babalarını toprak kavgasında kaybetmişlerdi. Son Ermeniler de göçüp giderken Haçeli'den, ellerindeki son birkaç tarlayı Ejma ile Ferhat'ın babasına bırakmışlar. Su değirmenini de baba

işletirmiş. Olur da hayat normale dönerse geri döneriz umuduyla. Kim bilir? Ancak babayı 1938 daha gelmeden öldürmüşler.

Sonra, sonrası malum. Ejma ve Ferhat bu değirmende yatar kalkarmış. Küçücüklermiş. Değirmenine buğday getiren buğday verirmiş, bulgur öğüten bulgur verirmiş. Onların bu halini görenler beddua ederlermiş babalarını öldürenlere. Anne deseniz Ferhat'ı doğururken ölmüş. Yağ ve peynir veren de varmış. Çok yıl geçmemiş ki, 38 gelmiş. Ejma ve Ferhat kaçmamış. Bunu sordum o buluşmamızda. Nerede saklandınız diye. Kim bilir, belki onları da Ermeni Garo saklamıştır ya! Belli mi olur?

"Kaçmadık ki," dedi. "Arı kovanı boşalmış gibi asker geldi. Dağ taş asker kaynadı. Böyle her şey gözümüz önünde oldu, bitti," dedi. "Yaktılar, köyü. Ermeni mahallesini, değirmeni, tarlaları..."

"Korkmadınız mı?"

"Bilmiyorum ki, böyle askerlerin içinden yürüdük gittik. Ferhat'ımın elini tutmuştum. Sanki onlar bizim için gelmemiş gibiydiler. Gidip sizin evlerin karşısındaki kayalığa oturduk. Gün ağardı, akşam oldu. O kayanın kovuğunda uyuduk. Güneş doğdu Ferhat'ın elini tuttum aşağı dereye indik. Su içtik, gene o kayalığa gidip oturduk. Gün ağardı uyuduk."

"Sonra dedim, ya sonra?"

Sonrası yok!

Kaçanlar gitmiş. Yakalananlar Çorum'a sürgüne götürülmüş. On yıl geçmiş. Sürgüne gidenler geri dönmüş, hapistekiler çıkmış. Geri gelmişler ki, ne görsünler. Ejma ile Ferhat onlar yokken, ağaçlara su vermiş, evler çökmesin diye loğlamış, karlarını küremişler. Ejma'ya sorarsanız.

Sürgün öncesi insanlar mertmiş. Hem de çok mertlermiş. Ama sürgüne gidip gelenler kurnaz olmuşlar, giydikleri yeni elbiseler gibi ruhları da değişmiş.

"Sürgünler döndüğünde kaç yaşındaydın," dedim.

"On sekiz vardım," dedi. "Hadi bilemedin on dokuz diyeyim. Ferhat'ımı bir görseydin, aha her kolu böyle kalındı. Genç kızlar kıyamazdı baksın ona. O da on beş diyeyim. Bir de babama benzerdi ki, aha kaşı gözü böyle doğan gibiydi."

Ejma sanırmış o zor günler geçmiş. Yer evinden iki katlı eve geçmiş insanlar. Kata kat çıkıyorlarmış. Yıkılmış taş duvarları kaldırıp koca koca konaklar yapıyorlarmış yeniden. Ejma da sürgünden gelenlerden bir inek almış. Bir ineğe iki tarla... bu köy onlarınmış, bu koca köy. Ama insanoğlu doyar mı?

Ferhat bir yaz günü Teştek köyüne dayılarını ziyarete gitmiş.

İşte bu sürgünler var ya, sürgünden dönenler. Ormanlık bir yerde pusu kurmuşlar Ferhat'a. Yayılmışlar, el kolunu bağlamışlar. Ejma'nın ona ördüğü kazak varmış üstünde. Onu çıkarıp boğazına tıkmışlar. Tokmakla itmişler boğazından aşağı, daha aşağı. Boğmuşlar. Nice nice sonra ölüsünü Regül köyünün çobanları bulmuş.

Bütün bunları Ejma ile konuştun mu diyeceksiniz?

Hayır be. Kim cesaret edebilir. Yıl 2012. Almanya'da bir davette yaşlı bir kadın geldi yanıma.

"Kurban olam dedi, ben kurban olam. Senin yüzün ne kadar da benim Ferhat'ıma benziyor." Oturdu yanıma, başımı okşadı. Babamı sordu,

"Ağa ne yapıyor?"

"Öldü," dedim.

"Baban öldü mü?"

"Çok oldu öleli teyze," dedim. "Çok oldu." Sustu. Bir süre elindeki bastonu ile bir çakıl taşını sağa sola itekledi. O bastona söylüyormuş gibi, "Baban Ferhat'ımın yaşındaydı," dedi.

***

Biz ona, Ejma Ferhat derdik. Çocukluğumun her masalı gelip onda durmuştu. Her acı Ejma diye bağırır benim ruhumda. Babam, annem, babaannem, herkes ama herkesin dilindeydi Ejma.

Sevdiği armut ağacı onun adıyla anılırdı. Ejma ile Ferhat'ın armudu, bilmem Ejma ile Ferhat'ın cevizi. Erik ağaçları, tepeleri, tarlaları, neleri yoktu ki. Ama sadece isimleri vardı. Kendisi ne mi olmuştu? Gitmişti. Küsüp gitmişti.

Babam, "Bu Haçeli köyünde insan artık bitmez," derdi. "O Ejma'nın Ferhat'ını öldürdüler ya!"

Dediklerine göre onu öldürenler, demiş tez elden bu Ferhat öldürülmeli, yoksa büyür babalarının intikamını bizden alır. Ejma ise ineğini alıp öldürenlerin ahırına sığınmış. Ferhat'la yaptıkları evin duvarları öyle yarım kalmış. Sonra Almanya'ya gitmiş.

Bu uzak ülkede kader beni çocukluğumun en büyük kahramanlarından birinin yanına getirmişti. Yanıma oturmuş Ejma, annemi soruyor, babamı, amcam Doğan'ı. Biber amcan diyor? Ya, Biber amcan? Öldüler teyze, öldüler. Ben hapisteyken öldü hepsi, her şeyi alıp gittiler.

Bastonu tutan yaşlı parmaklarından alamıyorum kendimi. Ona soracağım o kadar çok şey var ki, ama susmuşuz.

Genç bir oğlan çocuğu geldi yanımıza.

"Hadi anneanne," dedi. "Hadi gidelim."

Elimi uzattım. Tanıştım.

"Ben Ferhat," dedi.

Adı Ferhat'mış. Arkalarından baktım. Yaşlı bir kaplumbağa gibi yaslanmıştı Ferhat'a.

Karanlık sokaklara vurdum. Nehir boyu yürüdüm, şehir bitti.

Anladım biz göç etmiyorduk. Hikayemizi taşıyorduk sadece. Kimse dokunmasın, bozmasın... Dersim'deki hikayemizi alıp başka diyarlara gidiyorduk. Hikayemiz o kadar kutsalmış ki meğer, kuşaktan kuşağa böyle akıp gidiyormuş...

Geri döndüm.

Kendi kendime, Ejma, Ejma, dedim. Adını verdik dağa taşa. Armutların, erik ağaçların vardı. Bir sen yoktun.

Bitmemiş bir hikayedir bu, ama uyumalıyım...

5 Haziran 2012 Almanya Düseldorf. Ejma ile karşılaştım.
City Hotel, sabah 05:00. Güneş doğuyor.

-IX-

Masal Bitti O Gece*

Beş dağ çıkıp dört dağ inin, çıktığınız her dağın yamacına konmuş hayatlar görecek, indiğiniz her dağın dibinde, dereler içine saklanmış küçük köyler, hayatlar bulacaksınız. Belirsiz hikayeleriyle, efsaneleşmiş evliyalar diyarı her dağın başı.

Dersim'de kaç dağ var kimseler bilmez, ama her dağı, her tepeyi, su akaçlarını birer ziyaret kabul ederseniz ve her ziyaretin de bir hikayesi olduğunu düşünürseniz, bu topraklarda ne kadar çok efsane ve hikâyenin dolaştığını varın siz hayal edin!

Bütün çocukluk yıllarım boyunca insanların konuştuğunu pek az gördüm; dağlar tepeler konuştu, insanların ziyaret yeri diye belledikleri yerlere gidip nasıl toprakla bir olduklarına, toprağın nasıl dile gelip onlarla muhabbet ettiğine kaç kez tanık oldum. Derdini beylere, hükümetlere anlatacakları yerde dağa taşa anlatıyorlardı.

İnsanın toprağa sığınması öylesine tuhaf bir şeydir ki, benim gibi büyük şehirler, hapisler görmüşseniz, uzak memleketlere çekip gitmişseniz bile, toprağa inleyen o insan sesi hep peşinizden gelir. Ve bir de saz elbet! İnsanı öldürerek susturacağını sanan

* Murathan Mungan'ın Hazırladığı "Bir Dersim Hikayesi" kitabından alınmıştır.

hükümetler, Anadolu'da sazı ve toprağı susturabilseydi, Dersim acısı bir daha konuşulmayacaktı belki. Tabi bir de masal anlatıcıları...

***

Sanırım altı yedi yaşımdaydım, babamlar üç kardeş, küçük bir toprak parçasından dolayı, size anlatacağım hikâyeden birkaç gün önce kavga etmişlerdi. Sonbahardı, evlerimizin sırtını dayadığı tepenin dibinde, yonca tarlası içinde koca bir ceviz ağacı vardı; o çocuk halimle niye oraya gitmiştim, hatırlamıyorum.

Yonca tarlasını kendine tümsek alan bir taşın üzerine oturmuş öyle bakıyordum. Nice sonra ceviz ağacının altında bir adam fark ettim. Tuhaf bir adamdı, elinde bezlere sarılmış bir saz vardı. Körebe oynuyor gibiydi. Biri sanki gözlerine kara bir bant çekmiş de yerdeki kuru yapraklar arasında ayaklarını sürüyerek ceviz bulması söylenmişti. Hayretler içinde bu adama baktım, ayaklarını ustaca kuru yapraklar arasında sürüyor, bulduğu cevizleri alıp cebine koyuyordu.

Bir süre sonra topladığı cevizleri kırmak için bir taş aradı. Oturup kırmaya başladı, yeniden kalkıp ceviz aradı; işte o esnada bir şey daha oldu, dere yatağının içinde küçük amcamın başı göründü, orada oturmuş aşağılara bakan bendeki tuhaflığı fark etmiş miydi bilmiyorum, etrafına bakındı ve birden, adeta çığlıklar atarak:

"Husen!" dedi, "Bıra Husen!" Diğer kardeşleriyle kavga etmiş, bir hayli de üzülmüş olan bu amcam Hızır aleyhisselamı görmüş gibi koştu, ne yapacağını bilemez halde adama bir dokundu, sonra geri gitti, etrafında dolandı, kayıp yavrusunu bulmuş karaca geyiği gibiydi. İnliyor, sevinç çığlıkları atıyordu.

Dersim dilinde:

"Bıra Husen, Hüseyin gardaş, sen nereden böyle Hızır gibi çıktın?" dedi.

Bu amcam güneşi gördüğü her tepede durur toprağı öper, etrafında dönerdi. O aradığı güneşi bulmuş gibi döndü bu tuhaf adamın etrafında. "Gardaş," dedi, "Husen gardaş sen Muhammed Ali'nin misafiri gibi çıkıp gelmişsin..."

Bu seslere babam ve diğer amcam geldi ve adamı adeta kucaklayarak büyük amcamın evine götürdüler.

Böyle eller üstünde taşınan bu adamın ismi Hüseyin Doğanay'dı. Kör bir ozandı, koyu kara bir gözlük takıyordu.

Eve getirilen adamı, hayretler içinde tepeden tırnağa izlemeye koyuldum.

"Çabuk Husen'e çay koyun." Koşuşturdular, çay koydular.

"Çok yol gelmişsindir, nasıl geldin Husen?" dediler. O gururlanarak anlattı. Kara gözlükler arkasına saklanmış gözlerini bir şey görecekmiş gibi yukarı dikti, etrafındaki havayı koklayarak anlamak istercesine burnunu çekiştirdi. Biz çocukları yanına çağırdı.

Babam,

"Korkma," dedi, "Korkma, gel Pir Husen seni koklasın." Çekine çekine gittim, elini yüzüme sürdü, saçlarımı karıştırdı. Başka çocukları da aynı şekilde yokladı, el sürdü.

"Korktum," dedi. "Korktum yol beni başka yere götürür diye..." Sözlerinin arkasını getirmedi, sazı yanında mı diye yokladı. Bezlere sarılı saz davulunu okşadı. Herkesin tek tek ismini sordu, seslerini seçti. Hiç bu dünyadan konuşur gibi bir hali yoktu. Yemekler yapıldı, locen denen duvara gömülü ocağa meşe kütükleri yerleştirildi. Gecenin ilerleyen saatlerinde, çaputa sarılı sazın dolaması açıldı. Ocaktaki odun yalazının alevleri sazın saman sarısı davuluna düştü. Ne kadar güzel bir sazdı!

Ozan Doğanay sazın teline ağır ağır vurmaya başladı. İşte o esnada Doğanay'ın saz sesinin, o ana kadar köylülerimizin ziyaret

yerine giderken, toprağa inleyen dua sesleri olduğunu fark ettim. Aynı o tapınma esnasındaki insanlar gibi ses veriyordu bu alet. O saz, sanki rüzgardı, kendini dağ yamacına yatırmış, önüne kattığı kuru bir geveng çalısını sürüklüyor gibiydi. Rüzgâra kapılmış kuru çalı, taşlara çarpıyor, ağaç boylarını yokluyor, dere koylarına giriyor, duruyor, inliyor... Bazen akan bir su oluyordu, yalnızlıktan uluyan bir yaban hayvanı, ne bileyim, bazen karlar ortasında kalmış bir karaca sürüsü... O çaldıkça insanlar birbirine sokuldu...

Sabaha kadar kılam çaldı Doğanay, öyle güzel çalıyordu ki, bildiği, duyduğu hayatı bir masal anlatıyormuş gibi dillendiriyordu. Bir ara uyumuşum babamın kucağında, uyandığımda gün neredeyse ağaracaktı, ateş sönmüştü. Odada sadece meşe odunundan kalma sıcak kül kokusu vardı. Ozanla beraber o odun külüne kapandılar. Hıçkırdılar, burunlarını çektiler. Saz, ocak, ozan, babamlar hepsinin bir olup adeta dumanların çekip gittiği ocak bacasından süzülüp gittiklerini sandım.

Ozan bir hafta kadar köyde kaldı. Bir hafta onu paşalar gibi ağırladılar. Babam her gün onu alıp bir tepeye götürdü. Onlar köyün hangi tepesine gidiyorsa, ben de peşlerindeyim.

Bir sabah, köyün batı yakasında iki dere çatağının gelip gümbürtüyle birbirine karıştığı, yıkılmış duvarları öylece duran bir viran yerine götürdü bu kör ozanı babam. Orası biz çocukların oyun yeriydi, yıkılmış duvarların orta yerinde koca bir değirmen taşı bulunurdu, o değirmen taşına sarı sarı yılanlar, yeşil kertenkeleler ve bazen de kurbağalar gelip tünerdi. Yeşil keselerini şişirerek "gwark, gwark" diye sesler çıkarırlardı.

Elinde çaputa sarılı sazı ile ozanı, yıkılmış bu mahalleye getiren babam,

"Husen burası," dedi.

Ozan, yıkılmış duvarlarını bir bir elledi.

"Su kanalları nereden geliyor?" diye sordu.

Babam, kör adam görüyormuş gibi eliyle su kanallarını tarif etti.

"Burası çarşıları olur Husen, biz yetişmedik, o zaman bu köy yüz elli haneden fazlaymış, nalbandı, değirmeni, kumaşçısı, terzisi hepsi varmış. Aha gel, gel sana konağı göstereyim." Ozanın elinden tutup bir tarlanın içinde yürüdü.

"Aha," dedi, "Bu karşıdaki Rayber-e Sed Ağa'nın konağı."

Konak bir kayalığın üzerine kurulmuştu. Ermeni taş ustaları tarafından yapılmış bu konak 1938 sonrası ayakta kalan, benim çocukluk yıllarıma da eşlik eden tek yapıydı. Diğer köy, iki derenin çatağma kurulmuş Ermeni mahallesi gibi yıkılmıştı.

Rayber-e Sed Ağa'nın konağının hemen karşı tepesinde, biraz daha yüksek dağ yamacına kurulmuş başka bir konak daha vardı. Güney tarafını tutan, yıkılmış bir kilise duvarıydı. Neredeyse on yetişkin erkeğin ayakta kalan o duvarlara altın var umuduyla balyoz salladığını da hatırlarım ya! Ne kadar da güçlüydü, bir taşı yerinden oynatmak için saatlerce uğraşmışlardı da bana mısın dememişti! Sonrasında o duvarı destek alan bir ev yapıldı, iki katlı, önünde kocaman bir çardak balkonu olan, kanatlanıp aşağı Kuling vadisine doğru uçacakmış gibi duran bir ev. Babam Ozan'a yıkılmış o kilise yerini de tarif etti.

"Kiliseleri bu tepedeymiş."

Ozan da biliyordu,

"Ali Ekber'in evi oraya mı yapıldı?" dedi.

Ozanın elini tutmuş babam onu adeta sürükler gibi arkasından çekti. Ama Ozan ille de kayalığın başına kurulan konağı sordu,

"Cevdet Sunay Paşa geldiğinde bu konakta mı kalmış?"

Çocukluğumuzun dillere destan bu konağına dair o kadar çok hikâye dolaşırdı ki, sanırım bundan ötürü konak ve kurulduğu

kayalık ziyaret kabul edilmişti. Her gittiğimde yüksek tavanlarına bakardım, içimi bir korku alırdı.

Orta direk işlemeleri askerler tarafından kazınmıştı, ama dikkatli bakınca, bir karaca sürüsünün ayaklanıp yürüdüğünü, şahmaranları, garip garip insan siluetlerinin birbirine sokulduklarını fark etmemek mümkün değildi. Duvarlarını kaplayan kalın sıvaların altında, dediklerine göre, Tevrat, İncil, Kuran hikayeleri bir bir resmedilmiş. Cevdet Sunay Paşa bu konağı görür görmez nutku tutulmuş. Kilise tepesine çıkıp bakmış, aşağı dereye inip bakmış. Karışmayın duvar işlemelerine, yazıktır demiş. Sunay Paşa'nın candarmaları işlemelerin üzerini kalın sıvalarla kapatmış. Bütün köyü ateşe veren askerler bu konağı yakmamışlar. Konağın sahibi Hatun, Çorum sürgünü sonrası gelip konağa yerleşmişti, hiç unutmam tunç bir karyolası vardı kadının, ne zaman gitsek o karyolada oturur halde bulurduk onu. Biz çocuklara hep aynı soruları sorar, 38'de öldürülen çocuklarından hangisine benzediğimize dair tahminler yürütürdü.

"Şuna bak, şuna, aynı benim Aleyder'im..." Bizim kalın sıvaların altındaki şekilleri merak ettiğimizi o kadar iyi bilirdi ki, "Bu duvarda Hz. Ali efendimizin resmi vardı, acemden gelen nakkaş üç ayda yaptı, aha bakın nasıl da belli oluyor..." Gelinine seslenirdi, "Gel Altun gel, Hazreti Musa'nın elindeki baston da belli oldu." Bakardık, ne İsa ve ne de Musa görünürdü, hele Hazreti Ali, yay gibi kaşlarıyla bulutlara karışmışmış zülfükarı, gözleri her bir şeyi görünüyormuş. Bir şey gördüğümüz yoktu elbet, ama biz çocuklar da onun kadar görür, hatta ondan daha iyi tarif ederdik birbirimize o resimleri. "Bak bak, karaca geyiğinin çangallı boynuzu," derdik, yalandı, hayalden tarif ederdik. Onun hiçbir akrabalığı olmadığı gelinine, "Altun çocuklara biraz kavurma getir," demesiyle hayalimizde var ettiğimiz resimler de yok olup giderdi.

Bu kör ozanın köyümüzü ziyaret ettiğinin birkaç yıl sonrası, konak şiddetli bir yağmurla yıkıldı. Kuzey duvarı kayalık yardan

uçup gitti. Hal böyle olunca, anlatıla anlatıla bitirilemeyen duvarlara işlenmiş hikâyeli resimler de gün yüzüne çıktı. Ee yağmur ne bilir korkuyu, sıva altına saklananı açığa çıkardı; alçı taşına işlenmiş o güzelim resimler uzun bir süre oyunlarımıza eşlik etti.

Ertesi gün, evlerimizi sırtına vurdu babam ve ozan, dereler içinde terk edilmiş köyümüzün mezrası vardı, oraya gittik. Onlar önde ben arkada, ozanın çaputlara sarılı sazı gene elinde, babama dahi vermiyor taşıması için.

1938 sonrası kısa bir dönem bir ailenin yerleştiği bu küçük köy de biz çocukların oyun yeriydi. Her şey yıkılmıştı, duvarları yılanlar çıyanlar doluydu, ama yıkılmış Pagan yerinin önünde bir kara erik ağacı vardı, 1938 öncesi burada yaşayanlardan kalmaydı. Salkım saçak tutardı.

Babam ozana tarif etti sağı solu, tarlaları, yıkılmış evlerin üstüne şemsiye olmuş Gola Ostoro Dağı'nın bereketini anlattı. Bu köyün ilerisinde artık hayatın bittiği yerde, derin ormanlar içinde, üç dört hanelik terk edilmiş bir köy daha vardı. Ermeni Mık'ın evleri derdik oraya. O kadar korkunçtu ki, sanırdınız tanrı yeryüzünü terk etmeden önce en son nefesini gök kubbeye burada üfleyip de çekip gitmiş. Öyle ıssızdı.

Gözleri görmeyen, sazı eline alınca bir su olup akan bu tuhaf adamın o derin ıssız vadiye götürülmesini çok istiyordum. Biz çocukları dahi ürküten bu terk edilmişliğin ortasında ne derdi acaba?

Döndük, bir dere yatağına girdik, söğüt ağaçları, fokurdayan pınar sularını geride bırakıp bizim evlere geldik. Akşama büyük bir misafir vardı, bu misafir bitmek tükenmek bilmeyen masallar anlatan Usuv Ali dediğimiz bir komşumuzdu. Onun masallarının bittiğini hiç kimse duymamıştı. İki üç gün sürerdi de sonu gelmezdi masalın. Ama o akşam, yıllardır beni yok eden o akşam... masal bitti. Sesi karnından gelen, kızdığında çocuklarını büyük bir acımasızlıkla döven ve onlara o kızgınlık esnasında Zazaca dilinde,

"Bozuk Ermeni Cinsi" diye küfürler eden bir amcaydı Usuv Ali. 38 öncesi Ermeni oldukları anlaşılmasın diye Pir Kasım tarafından sünnet edilmişlerdi, ama bu büyük bir günahtı, üzerinde değil konuşmak, söz dahi edilmezdi.

Akşam Usuv Ali geldi, ateş harlandı, evimizin batı tarafındaki misafir odasının duvar diplerine minder niyetine yataklar serildi. Yemekten sonra, o yataklara oturduk. Nefesler tutuldu ve Usuv Ali'nin sonu gelmez masalı başladı. Masal arasında istemeye istemeye uykuya dalmışım, kalktığımda afalladım. Usuv Ali masal anlatırken uykuya daldığım çok olmuştur, ama ne zaman uyansam masal devam ediyordu; oysa o akşam, o akşam başka bir şey oluyordu. 1938'de aldığı süngü izleriyle hayatta kalan Ali Kadir, belden yukarısını soyunmuş üzerine çevrilmiş lamba ışığında vücudunu kalbur gibi delip çıkmış süngü izlerini gösteriyordu hıçkıran insanlara...

Ali Kadir Amca benim isim babamdı, ben doğduktan sonra ilk onun kucağına verilmişim. Benim için manevi bir efsunu vardı bu adamın. Pipo içerdi, gün doğumunda bir duvarın dibine oturur, günbatımına kadar tütün içerdi; onu o akşama kadar duvar dibine oturup köyü izleyen tembel bir adam olarak düşünürdüm hep. Alevi dedelerine özgü bıyıkları içtiği tütünden kulak memelerine kadar sararmıştı.

Niye gelmişti bizim eve böyle gece vakti, üstünü niye çıkarmıştı, bu insanlar niye ağlıyor, hıçkırıyordu, hiç aklım almadı...

Ya masal, masala ne oldu? Küçük kardeş, büyük şehre vardı mı, Kardeşlerini buldu mu? Ali Kadir Amca'nın o akşamki sözleri aradan bunca yıl geçtiği halde hep kulağımda kaldı.

"... Uyandım," dedi, "ateş gibi sızlıyor omuzlarım, Xıde Murt benim üzerime devrilmiş, mübarek taş gibi ağır. Yıldızları fark ettim, gökyüzü silme yıldızdı, bir kız çocuğu annesine söyleniyor, ağlıyordu. Xıde Murt'tan kurtuldum. Herkes ölmüştü, iniltinin

geldiği tarafa gittim, dokuz on yaşlarında bir kız çocuğu ölülerin içinde oturuyordu, eline bağlı ipi, ölmüş annesinin kolundan çıkaramıyordu. Beni görünce korktu. Korkma, dedim, ipi elinden çıkardım. Elini çözer çözmez, kalkıp ormana yürüdü..." Sesi karıncalandı, bir çocuk gibi hıçkırdı Ali Kadir, "Yıllardır," dedi, "O kız çocuğu bu ormandan çıkıp gelecekmiş gibi bekliyorum."

Odadakileri unutmuş kendi kendine konuşur gibiydi, "Gelmedi..." dedi, "gelmedi..."

Nedense o akşamdan sonra, duvar dibine oturup bütün gün pipo içen bu adamın, köyü filan izlemediğine; yıllar önce, büyük ölüm anında ölmüş annesinin kolundaki ipi çözen bu adamın, ormana giren o kız çocuğunu beklediğini fark ettim.

***

Köylülerin Pir Usen dedikleri, resmi ismi Hüseyin Doğanay olan bu ozan bir hafta evimizde kaldı, çaldı, söyledi. Gözleri gören bir insandan daha güzel tarif etti duyduğu hayatı. Sonra da bir sabah çekip gitti. Hiç unutmam bir tepeye çıkıp onun gidişini izledim.

Babam soru dolu bakışlarımı anlamış olmalı ki, bir boşluğa konuşur gibi:

"O patikaya girdi mi gider," dedi.

Kim ne bilir patika onu hangi köye, hangi hayata götürüyordu.

-X-

İki Siyah Erkek Donu*

Yüzbaşı Çetin Yılmaz elinde bir deste mektupla televizyon odasına geldi.

"Hasan Varol!"

Hasan sevinerek, ayağa fırladı.

"Emret komutanım."

"Oğlum senin okuma yazman yok mu?"

"Var komutanım, lise mezunuyum," dedi.

"Sana ne mezunusun diye soran olmadı; annen, mektuplarına cevap vermiyorsun diye sitem ediyor." Elindeki zarfı Hasan'ın bulunduğu yere doğru fırlattı.

"Seyfettin Satır," o da ayağa fırladı. Birkaç isim daha okudu, mektuplarını verdi. Elinde iki zarf kaldı, bir çalımla arkasını dönüp gider gibi yaparken Er Hüseyin Çınar'a döndü, "Oğlum sizin bu bücür ne yaman çocuk," dedi. Başını salladı, "çık! çık!" etti.

Er Hüseyin Çınar'ın mektupları kız kardeşi Fevziye'den geliyordu. Fevziye beş altı sayfa süren mektuplarında bitmek tükenmek bilmeyen internet üzerinden süren bir savaşı anlatıyordu askerdeki

* Murathan Mungan tarafından hazırlanan "Merhaba Asker" kitabından alınmıştır.

ağabeyine. Bu öylesine garip bir oyundu ki, yüzbaşı bilgisayarına aynı oyunu indirmiş, kendisi de köy kurmuş ve her akşam o köyü düşmanlardan korumak için savaşıyordu. Ancak Fevziye'nin savaşı büyüktü, askerleri milyonlara ulaşmıştı ve bu askerleri beslemek o kadar zordu ki! On bir yaşında bir kızın bu yükün altından nasıl kalktığına aklı almıyordu bir türlü.

Fevziye mektubunda, *"Abi,"* diyordu, *"bugün yüz bin askerim açlıktan öldü, dün gece yatmadan bütün hesapları yaptım, buna göre öğleden sonra saat dörtte erzak gönderme işlemini başlatırsam ve tren saatte yüz yirmi kilometre hız yaparsa ertesi gün yetişirdi erzak, ama mahallede yangın çıktı, Turgutların oturduğu ev vardı ya, hani sokağın girişindeki eski ahşap bina, bahçesiyle beraber yandı, belediye de elektrikleri kesti! Annem diyor günahı boynuna evi müteahhide vermek için kendileri yakmış. Yangın yüzünden ikinciliği Çinli Li Schau Schie'ye kaptırdım, ama birinci hâlâ o aptal Kanadalı Swen. Bu adama gıcık oluyorum, şimdiye kadar onunla on sekiz savaşa girdim. Tanklarımız eşit ama roketlerde o önde, ancak benim üç balistik füzem var, kıtalar arası füzelerim ve iki atom bombam var, onun bir tane. Çünkü aptal enerji giderlerini yanlış hesapladı, yeni teknoloji kurmaya çalışıyor ama bütün savaşlarda ben o tesisleri vurdum... abi sen askerden dönünceye kadar ordumu iki milyona çıkaracağım. Wikipedi'den baktım, şu an Kuzey Kore'nin önündeyim. Swen'le savaşa girmem için altı yüz bin askere daha ihtiyacım var. Bu sayıya ulaşır ulaşmaz onunla savaşa gireceğim, şimdiden kendimi alıştırıyorum, iki gün uyumadan savaşırsam kazanırım. Bir haftadır deniyorum, ama ilk denememde nasıl olduysa derste uyuya kaldım, öğretmen de beni eve gönderdi. Düşündüm en iyisi cuma akşamı savaşı başlatmak, ama ablam hafta sonu bilgisayarın başından kalkmıyor, tek engel o. Düşündüm okuldan gelir gelmez uyursam ve gece saat iki gibi başlatırsam saldırıyı pazar akşamı Swen'in ülkesini ele geçirmiş olurum.*

Biliyor musun abi, sen askerden dönmeden bu savaşı başlatmak istemiyorum, uyuyakalırım diye çok korkuyorum. Ben uyuyakalırsam yardım edersin değil mi?"

Yüzbaşı, Fevziye'nin her mektubunda buna benzer satırları okudukça kendinden geçiyor, bazen de Hakkari'deki günlerini düşünüyor, üstlerinin bir Fevziye kadar dahi askeri bilgiye sahip olmadıklarına inanıyordu.

Akşam yatağa girerken bu küçük kızın mektuplarını okumak ona iyi geliyordu, ama onu deli eden bazı 'Ahlaksız' mektuplar vardı. Onların çoğu sevgililerden, eşlerden gelen açık saçık mektuplardı. Bu mektuplardan dolayı ölesiye dayak yiyen çokça asker vardı, ancak 17. Tümen'e yeni gelen kısa dönem erbaş Ozan Kaya bu mektup okumalardan dolayı bir çıkmazın içine düştü. İşte Yüzbaşı'nın o gün vermediği ikinci mektup ona aitti.

Bu hikaye de onun hikayesidir.

Yüzbaşı mektupları dağıttıktan sonra, Ozan Kaya'ya ters ters bakmış,

"Mektubun bende, sonra alırsın," demiş, elindeki zarfın kulağından tutarak, paçasını askeri botun içine soktuğu pantolonuna vura vura gitmişti.

Yüzbaşı'nın gidişinin hemen ardından kıdemli olan askerler Ozan'ın etrafına toplandılar.

Önce dalgaya aldılar,

"Bizim üniversitelinin kız arkadaşından mektup gelmiş," dediler. Tuhaflığın bunun neresinde olduğunu, mektubun kız arkadaşından geldiğini, nasıl bildiklerini anlamadı. Şaşırdı.

"Kız arkadaşın ne iş yapar," diye sordular.

"Bir kitapçıda çalışıyor," dedi.

Her yeni gelen askere yaptıkları gibi, Hasan kendisine gelen mektubu okuması için Ozan'a verdi.

"Al oku tertibim..." dedi.

Eline tutuşturulan zarfa baktı, ben kendi mektubumu istiyorum, seninkini değil, demek istedi.

"Oku, tertip korkma," dediler. Bu düzgün bir el yazısıyla yazılmış önlü arkalı tek sayfalık bir mektuptu. Baktı. Okuyamadı.

Hasan,

"Oku," diye ısrar etti, "Tertip, okuyabilirsin," dedi.

Utangaç bir sesle,

"Sana gelmiş ben okumayayım," diyebildi.

"Oku! Oku!" dedi diğer askerler.

Mektup Hasan'ın babasındandı;

"Sevgili Oğlum," diyordu.

"Gördüğün gibi koca on iki ay geçip gitti, üç ayın kaldı. Annen sen geleceksin diye şimdiden temizliğe başladı, senin geleceğin zaman, saçlarını yaptıracağı kuaförü, giyeceği elbiseyi kulağına söyleyeceği ilk sözü daha şimdiden biliyor, sayılı günler yaklaştıkça, günde bin kez hayalinle dolaşıyor..."

Nedense annenin o bekleyiş halini düşündü Ozan. Ne güzel dedi kendi kendine, aylar yıllar geçmiş, sonuna gelmiş Hasan'ın askerliği. Elindeki mektubu özenle katlayıp Hasan'a verdi. Onlarla arasında neredeyse beş yaş vardı, saygılarını sevdi.

Başka bir mektup verdiler,

"Al abi çekinme buna da bak," dediler. Almak istemiyordu, bu mektupların hiçbiri ona ait değildi, o Meltem'den gelen ve yüzbaşının elinde geri giden zarfı istiyordu. Meltem'le yan

yanayken dahi birbirlerine mektup yazmalarını düşündü. Mektup onlar için bir oyundu, diyemediklerini söyleme kolaylığı, biraz hayal, biraz gerçekti.

Meltem'in sesini duyar gibi oldu,

"Yazarken hayal kurmayı seviyorum, hayal kurarken sanki seni yeniden yaratıyorum..."

Eline tutuşturulan diğer mektuba baktı, arkadaşlar lütfen bunu yapmayın bana, der gibi etrafına toplanmış asker yüzlerini süzdü.

"Oku! Çekinme," dediler. Orta yerde bir satıra gözü ilişti, *"Annen heyecandan duramıyor, seni özlüyor, kokunu özlüyor.."*

Bir anne mektubuydu, *"Arif'im"* diye başlıyordu...

"Arif"im,

Bugün sık sık geldiğimiz Anadolukavağı'ndayım. Seninle oturduğumuz o eski kale yıkıntısı duvarı hatırlıyor musun, hani doğum gününü kutlamıştık ya! İşte bu mektubu sana oradan yazıyorum. Biliyor musun, sen askere gideli beri buraya çok geldim, ne zaman İstanbul'u çekilmez bulsam kendimi buraya atıyorum. Dilek ağacımız duruyor, bağladığımız ip de, ama şimdi yüzlerce renkli bez bağlanmış ağacımıza. Karadeniz gene öyle mavi bir rüzgâr gibi boğaza akıyor. Gemiler geldi gitti, İtalyan bandıralı, Rus bandıralı, Güney Kore, Kuzey Kore, Küba... Seninle hayalden ne çok gemiye bindik biz burada, ne çok ülke, memleket gördük. Buradayım, oturduğumuz aynı yerde. Seni özlediğim yerde...

Annen"

İçini çekti, bir an uzak hayallere daldı, Meltem ile ilk tanıştığı günü düşündü, o kitapçı dükkanına ilk girdiği salı öğleden sonrasını.

"Aa siz burada mı çalışıyordunuz?" Onu Cebeci kampüsünde 'Daha yeşil bir Türkiye' için imza toplarken görmüştü. Hasan elindeki mektubu çekip aldı,

"Abi anladın mı," dedi. Duymamıştı onu. İzah etti,

"Abi okuduğun bu mektuplar ne benim babamdan ne de Arif'in annesinden. Askerliğinin bitmesini istiyorsan kız arkadaşından mektup almayacaksın. Yoksa Çetin Yılmaz'dan çekeceğin var. Siz kısa dönem üniversitelileri hiç sevmez, o Hakkari'de vatan savunmasındayken siz keyif çattınız..."

Onların neden bahsettiğini ertesi gün içtimada anladı,

Koş dendi koştu; sürün dedi Yüzbaşı Çetin Yılmaz, süründü. Ördek yürüyüşü yaptırdı, şınav pozisyonu aldırdı, baygın düşünce iki asker omzunda diskoya götürüldü. Burası çıplak bir odaydı.

İkindi üzeri iki asker onu almaya geldi, duşa götürdüler. Duş kabinlerinin önünde durdu, sabah askerlerin elini yüzünü yıkadığı, tıraş olduğu lavabolar boştu, aynadaki yüzünün sızladığını, yüzbaşının elinin hâlâ yüzünde durduğunu sandı.

Konuşmadı, bir gün önce kendisine mektuplar okutan askerler de bir şey demediler, elini yüzünü yıkamasını beklediler.

Yüzbaşının odasına kadar eşlik ettiler ona, merdivenden çıkarken Arif,

"Abi insan geldiği yeri bir sorar, neyin nesidir, sen koşup senin kıza haber vermişsin..."

Ne olduğunu anlamadı,

"Ozan Kaya geldi komutanım!"

"Tamam asker gidebilirsiniz," dedi o ses.

İçeri aldılar,

"Şimdi anlat Ozan Efendi," dedi yüzbaşı, masasından kalkar gibi yaptı ancak aynı anda da oturdu, açılmış dört sayfalık mektubu katladı, yeniden açtı, yeniden katladı. Nedense yediği dayağı, şınav çekmekten ağrıyan omuzlarındaki sızıyı unuttu bir an, evet onun yazısıydı, gene o siyah kalemle yazılmıştı.

"Tanıdın değil mi!" dedi Yüzbaşı. Başını salladı, "Lan burası aşk yuvası mı asker ocağı mı?"

"Asker ocağı komutanım," dedi.

"Sus, i... it, ben ne olduğunu bilmiyor muyum, sizi niye okutuyorlar lan! Bir de utanmadan kısa dönem askerlik yapıyorsun, ohh siz okul adı altında fingirdeşin, bu Anadolu evladı sizin için dağlara sürülsün. Hakkari neresi biliyor musun sen, Zagroslar, Cudi..." Saydı, ölümden konuştu, her şeyden çok sevdiği yüzbaşı arkadaşı ile nasıl pusuya düşürüldüklerini, teröristleri nasıl dize getirdiklerini. Ozan öyle ayakta duruyordu, bir ara gözleri karardı, yeter bunun bana yazılan mektupla bağlantısı ne demek istedi, ancak Hasan ve Arif'in anne, babasının yazdığı mektuplar aklına gelince kendini tutamadı.

Yüzbaşı da ilk defa böyle bir şey gördü.

"Ne sırıtıyorsun lan it gibi!" dedi.

Göğsüne sert bir yumruk indi, doğruldu, ama gülmek, katıla katıla gülmek, 'Komutanım bu askerlerin size oynadığı oyunu bilseniz...' demek istedi, dik durmaya çalıştı.

Yüzbaşı gözlerinin içine bakarak odanın içinde iki tur attı,

"Meltem neyin?"

"Kız arkadaşım komutanım."

"Kızın anne babasının haberi var mı?"

"Vardır sanırım." Yüzbaşının tahmin ettiği gibiydi.

Mektuptan bir cümleyi küçümser ve gayri ahlaki bir durumu izah ediyormuş gibi yüksek sesle okudu:

"Kasığıma çizdiğin papatya resmi silinmesin diye, banyoya girerken yara bandı ile kapatıyorum, gelinceye kadar çizdiğin bu çiçeği korumak istiyorum..."

Komutanım yapmayın, demek istedi. Yüzü halden hale girdi.

"Kızın neresine çizdin lan papatyayı?" Palaskalı pantolonun altında kasığına parmağını bastırdı,

"Burasına mı?" Yaşını sordu Meltem'in, nereli olduğunu, kaç yıldır beraber olduklarını, evlenmeyi düşünüp düşünmediklerini.

Düşünüyoruz deyince,

"Madem düşünüyorsun, kızın ailesinden istedikten sonra bu boku yesen olmuyor mu?" Mektubu zarfın içine koyup verdi,

"Mıntıka temizliğine gitmene gerek yok, git sevgiline cevap yaz, bak bak daha duruyor." Yüzbaşının odasından çıkarken beklemiyordu bunu, soğuk bir cevap yazdı, ancak çarşı iznine çıkar çıkmaz, telefona sarıldı, Meltem'e durumu anlattı,

Meltem'in ilk tepkisi,

"Ama niye Ozi," oldu, "Niye kendi adımla yazmayayım."

"Kızım anlamıyor musun, adam özel komandoluk yapmış, dağda yatıp kalkmış, tam bir manyak. Sen arada bir kendi isminle, dikkat çekmesin diye yazarsın."

"Ama Ozi ben şimdi sana annen olarak mı mektup yazayım..."

Meltem öyle yapmadı elbet. Kitapçıda işlerin olmadığı bir saatte kâğıt kalemi aldı ve sevgilisine, Ozan'ın bir zamanlar beraber oturduğu ev arkadaşı olan Murat yazıyormuş gibi beş sayfalık bir mektup yazdı. Sevdi de bunu, iki erkeği bir mektupta canlandırmak ona garip geldi. Yazarken kıkır kıkır güldü. Ona göre çok keyifliydi

bu oyun, madem oldu tam olsun dedi. Murat ve Ozan'ın beraber oturdukları ev günlerinden kalma bir fotoğrafı bulup zarfa koydu.

Bu fotoğrafı kendisi çekmişti, o zamanlar Ozan'la daha yeni çıkıyorlardı. Pazar sabahı eve geldiğinde iki ev arkadaşını aynı tip siyah donla görünce, önce gülmüş, ardından bu halinizi çekmeliyim diye tuttumuş ve o eski koltuğa ikisini yan yana oturtarak bu fotoğrafı çekmişti. Siyah donlu iki gülünç genç erkek! Fotoğrafı zarfa koydu ve kapattı.

Aslında Yüzbaşı Çetin Yılmaz, erkeklerden gelen mektupları okumayı sevmiyordu, zarfın içinde o fotoğraf olmasaydı Ozan Kaya'ya gelen mektubu da okumayacaktı belki. Ancak üzerlerinde aynı don olan yarı çıplak iki erkek fotoğrafı, onu şaşırtmıştı, olabilirdi. Ona göre bu üniversitelilerden her şey beklenirdi. Fotoğrafa iyicene baktı, oturdukları koltuğu, dağınık duran battaniye ve minderler... Mektubu yeniden açtı, okudu. Yazılanlar korkunçtu, biri kendisini görüyormuş gibi halden hale girdi. Bu nasıl şeydi, bağırdı,

"Bana Ozan Kaya'yı çağır!" dedi, yok etmek, kaldırıp atmak istiyordu elleriyle beraber yazılanları, ancak emir eri Ozan Kaya'yı çağırmaya gidinceye kadar birkaç kez okudu yazılanları. Ozan Kaya gelmeden de hemen kendisi gitti. Yüzbaşıyı hiç böyle görmemişlerdi, bağırıp çağırıyor, öfkeden ne yapacağını bilemiyordu. Ceza odasına kapattılar Ozan'ı.

"Benden habersiz bu o. çocuğuna, su dahi vermeyeceksiniz," dedi.

Hırsını alamadı, askerleri iki buçuk kilometre koşturdu, şınav çektirdi.

"Lan Türk'ten ibne olur mu?" dedi.

Olmazdı! Ne yaptıysa mektupta yazılanlardan kurtulamadı, fotoğraftaki yarı çıplak iki erkeğin görüntüsünü kafasından atamadı.

Mektubu belki yüz kez okudu. Hele iki satır vardı ki, yüzbaşıyı çıldırtmaya yetiyordu. Böyleleri yok edilmeliydi, o satırları okumuyordu, görüyordu;

"Sensizlikten ölüyorum, ne zaman gözlerimi kapatsam dudaklarımın sırtından aşağı doğru indiğini, tüylerinin dilimi gıdıkladığını hissediyorum hâlâ, özlüyorum seni fena özlüyorum..."

İki hafta sonra ceza odasında tutulan Ozan Kaya'yı görmeye gitti, mazgalı açıp içeri baktı, arkada duvarın dibinde kıvrılmış, başını dizlerinin arasına almıştı.

Nasıl olduysa, Yüzbaşı birden koridorda bekleyen ere,

"Aç oğlum şu kapıyı," dedi.

Er açtı.

Işığı yaktırdı, sakin adımlarla duvarın dibine, Ozan'ın yanına kadar gidip geri geldi.

"İyi misin," dedi. Sesi yumuşaktı, ancak o anda da kapıdaki askere baktı. Öfkeyle dışarı çıktı.

"Bu ite, benden habersiz su dahi vermeyin." Kendi sesinin yumuşaklığından utandı, ne oluyor bana, dedi. Ancak iki gün sonra yüzbaşı tuhaf bir şey daha yaptı, Ozan Kaya'yı içtimaya çağırdı, sabah sporunda onu kıdemli askerlerle aynı sıraya aldırdı. Koşunun yarısında,

"Tamam, sen gidebilirsin," dedi.

Öğleden sonra Ozan Kaya'yı odasına çağırıp revire aldırdı.

"Sana bir iki tokat attım diye, kızmadın değil mi," dedi.

"Hayır komutanım," derken ağladı.

"Şimdi seni revire aldırıyorum, orası temiz, bu spor sana ağır."

Komutanım ben sporcuyum, Türkiye maratonunda beşinciliğim var, demek istedi, ancak yüzbaşı,

"Revir iyidir, hem orada daha rahat edersin."

Ozan Kaya yüzbaşıya karşı tetikte olduysa da, revirdeki günleri iyiydi, Meltem, Murat Demir adına her hafta mektuplar yazmaya devam etti, her hafta birbirinden güzel özlem ve aşk mektupları geldi Ozan'a. Revirde çok iş yoktu, eğitim esnasında yaralanan iki asker ya gelir ya gelmezdi. Ancak, Yüzbaşı Çetin Yılmaz onu her gün kontrol etti, revirde kimse yoksa tek karyolalı revir yatakları arasında dolanır, yatak demirlerine botunun ucuyla vurur, her iki yatak arasında olan pencere dibine gelir, dışarıya bakardı. Yatan hasta biri varsa, ona sorular sorar bir yandan da gözaltından Ozan Kaya'yı izlerdi. Bir şekilde yanına kadar gelir, onun askerler okusun diye bir kenara koyduğu kitaplara bakıp, bir şiir kitabı, ya da bir romanı alıp karıştırırdı. Bu kitaplarda Murat Demir'in sevgilisine yazdığı hayatı, bir koltuğa oturmuş o iki çıplak erkeğin hayatını görüyordu.

Bir cumartesi günü Yüzbaşı Çetin Yılmaz, Ozan'ı lojmandaki evine çağırdı.

Ve olanlar oldu.

Ozan gitti. Eve girdiğinde Murat'la öğrenciyken oturdukları evdeki koltuğun neredeyse aynısının duvarın dibinde olduğunu gördü. Koltuğun üzerindeki örtü ve yastıklar dahi aynıydı. Tek farkı bunların yeni olmasıydı.

Yüzbaşının en çok merak ettiği de buydu, büyük bir merakla Ozan'ın yüz ifadesine baktı. Güldü,

"Rahat ol," ardından, "rahat ol, insanın evi gibisi yok değil mi," dedi. "Banyoya havlu filan da koydum."

Ozan olanları anlayamadı, sehpanın üzerinde o öğrenci evinde, Meltem'in çektiği fotoğrafı gördü. Elini Murat'ın omzuna atmıştı, başlarını birbirine yaslanmış gülüyorlardı, ikisinin ayakları çıplak dizlerinin üzerindeydi.

O ilk günler kendisini öldüresiye döven yüzbaşıyı düşündü, nedense revire gelirken kitapları karıştırma hali geldi gözlerinin önüne. Komutanım, bu hikâye bildiğiniz gibi değil demek istedi.

Yüzbaşı onun masanın üzerinde duran fotoğrafa baktığını görünce, eline aldı.

"Rahat ol, çekinme, banyoya iç çamaşırı da bıraktım," dedi gülmeye çalışarak. Ne yapmalıyım, diye düşündü. Murat'la fotoğrafları hâlâ yüzbaşının elindeydi. Üniversiteyi kazandığı ilk yıldı, konfeksiyonda çalışan ablası göndermişti o siyah şort gibi donları.

Ertesi gün er Ozan Kaya'nın yataktan kalkmadığını gördü arkadaşları.

"Hop üniversiteli kalk!" dediler. "Hey! Kalk içtima zamanı." Kıpırdamıyordu.

Üzerindeki battaniyeyi çektiler, anne karnındaki bir çocuk gibi kıvrılmış yatıyordu. Kucağında karnına bastırdığı mektupları vardı. Kanlar içindeydi...

Ölmüş dedi askerlerden biri, bizim üniversiteli şah damarını kesmiş!

Kanlı mektuplardan birinin sağ üst tarafında Murat Demir ismini okudular.

Ölmüştü!

4 Ekim 2013, Zürich-Berlin treni

İKİNCİ BÖLÜM



Sayıklamalar - I*

Şaraplık Üzümlerin Kanı

İkindi üzeri bir kadın kan ter içinde kasaba çarşısına girdi. Bağırdı, çığlıklar attı, nefes nefese koşmaktaydı. Yüreği yerinden çıkmış gibiydi. Kasaba esnafı şaşkınlıkla bakakalmıştı. Bilmesine biliyorlardı bu kadının neden böyle alev topu gibi çığlıklar atarak dükkânlarının önünden geçip gittiğini, ama tek bir insan dahi ağzını açmadı bir şey demek için.

Nice sonra zalimliği nam sürmüş Mahmut Bey geldi kasabaya. Altında yeni eyere gelmiş kısrak bir at vardı. Mahmut Bey'i tanıyan tanır. Bindiği atı öyle bir mahmuzlar ki, öfkesi dörtnala giden attan iki boy önde giderdi. Ama Mahmut Bey, bu sefer kısrağını görücüye çıkarmış gibi ağırdı. Atın üstünde oklava yutmuş gibi dimdik oturuyordu. Yeni eyere gelmiş kısrağa sağı solu tarif eder gibi,

"Ha şöyle kızım," diyordu. "Hey mübarek.. deh, deh... cüüsss."

Mahmut Bey, böyle kısrağı ile konuşur halde kasaba çarşısının içinden geçerken, gözü saz ustası Mirik'e takıldı. Mirik oymakta olduğu kütüğün önünde iki büklüm olmuştu. O kadar dalmıştı ki, tahta kütüğün içinde yitip gitmişti... Yetim Mirzali ise ustası

* *Sayıklamalar, her biri başlı başına bir öykü olsa da gerçekte yazarın roman taslak notlarıdır.*

Mirik'in önünde diz çökmüş, başını iki eli arasına almış, boynu bacakları arasına düştü düşecekti.

Mahmut Bey derin bir kahkaha attı atmasına, ancak aynı anda da sustu. Çünkü Mirik'in oymakta olduğu kütükte bir kadın yüzü belirmişti. Gözlerini kıstı uzun uzun baktı. Durdu. Kısrağın boynunu okşadı. Yeniden baktı,

"Mirik Ağa hayırdır," dedi. "Saza resmettiğin..." dedi ama gene durdu. Ardından yarı bıraktığı o derin kahkahayı attı. Karnını hoplata hoplata güldü, ama aklına bir şey gelmiş gibi durdu. Ustası önünde diz çökmüş çırağa,

"Mirzali yavrum, bunun saz davuluna resmettiği Marhatun mu?"

Mirzali duymadı onu.

Bu esnada Semerci Miros, Mahmut Bey'e, beyin altındaki kısrak ata bakıyordu. Böyle bir ata eyer yapmak isterdi. Bura elinden çıkmamış bu eyer, diye düşündü.

Mahmut Bey,

"Miros Ağa, bu ikisi nedir gene böyle tahta kütüğün içinde girmiş?"

Semerci Miros duydu onu duymasına ama aklı yeni bineğe gelmiş kısrakta, kısrağın gümüş kakmalı eyerindeydi.

"Ağam bu eyer bizim bura işi değil?"

Mahmut Bey gönlüne hitap eden tılsımlı sözü duymuş gibi güldü. Atın üstünde karnını içeri çekti. Omuz başlarını kaldırdı. Ayaklarının topuğu ile kısrağın karnını okşadı. Parmaklarını kısrağın yelelerine taktı okşarmış gibi taradı. Çevik bir adımla attan aşağı atladı. Pantur cebinden koca bir Erzurum şekeri çıkardı.

"Dur! Yavrum!" At şekeri almak için kişnedi. Mahmut Bey buyurgan bir sesle, "Dur, yavrum. Bir sakin ol!" dedi. Şekeri

kırmaya çalıştı. Erzurum şekeri çekiçle kırılırdı. Dişi ile kırdı. Ödüllendirdi atı.

"Al bakayım. Ha şöyle! Ne demiştin Miros Ağa?" Yularından tuttuğu kısrağı Semerci Miros'un dükkânının önüne çekti. Yuları, kapının kirişindeki çengiye attı.

Mahmut Ağa,

"Yahu bizim oğlan geçen yıl Rus Harbi'nde ele geçirdi bu eyeri. Urus Yüzbaşının." Ayağındaki çizmeyi gösterdi. "Aha bu da çizmesi zındığın. Bak görüyor musun ağam, ayağından da vurulmuş Urus."

Semerci Miros çizmedeki delikten çok çizmenin derisine baktı. Mahmut Bey'e oturması içine iskemle verdi. Mahmut Bey oturdu, sağ ayağını sol dizin üstüne koydu. Badem yağı sürülmüş çizme güneşte parıl parıl şavkıdı. Semerci Miros, Mahmut Bey'den izin alarak dizinin üstüne koyduğu sağ ayak çizmesini çıkardı. Dikişlerini inceledi. İç deriyi kokladı, baktı. Başını salladı nıç nıç etti. Çizmenin topuğunu avuç içine oturttu sivri burnunu göz hizasına getirdi, kıstı gözlerini nişan alıyormuş gibi uzun uzun baktı ayakkabıya.

"Bu kazak işi," dedi. "Eyerle aynı deri. Has usta işi. Belli. Çifte dikiş vurmuş."

Mahmut Bey etrafta kimseler var mı diye bakındı,

"Canım kazak mazak," dedi. Çizmeyi alıp ayağına geçirdi. Ermeni Mirik'i kast ederek,

"Miros Ağa, bundaki bu afra tafra nedir. Selam verdik başını dahi kaldırmadı."

Semerci Miros,

"Ağam, sen buralarda yokken beterin beteri oldu. Bilir misin?" dedi. "Beterin beteri. Babasurlu Pir geldi Marhatun'u düşkün ilan etti. Bu Kızılbaş diyarı, daha görmemiştir kadının günahkâr ilan edildiğini."

Mahmut Bey, haberdardı durumdan.

"Mührü aliyeyi kırmış kaçmış," dedi. "Kadın kadınlığını bilmeli Miros Ağa. Bak ben Urusla savaşırım, Osmanlıyla savaşırım, ama Pirim gelsin elime kement vursun, ağzımı açmam. Töreye karşı gelmek de neymiş?"

Mahmut Bey, üstünde acem işlemeleri olan tütün tabakasını çıkardı. Tütün çubuğunu yeleğinin cepkenine koymuştu. Çubuğun lülesine gül işlenmişti. Lüleyi tak tak diye çizmesinin topuğuna vurdu. Lülede toz var mı diye üfledi. Tütün bastı lülenin ağızlığına. Ayağa kalktı, yeleğinin cebinden kibrit çıkardı. Semerci Miros ilk defa kibrit görüyordu. Mahmut Bey, elinde kibrit, Mirik'in saz dükkânına doğru yürüdü. Kibriti zarrt diye gürültü ile yaktı. Uzun bir kahkaha attı.

Mirik başını oymakta olduğu kütükten almadı ama Mahmut Bey'i de göz ucuyla tepeden aşağı süzdü. İki kez yeltendi bir şeyler demeye, ama sonra tuhaf delikler açtığı önündeki tahta parçasının çukurlarını kök boyasıyla işaretlemeye devam etti. Bu da Mahmut Bey'i deliye çevirdi. Öyle öfkelendi ki, geri döndü kısrak atına atladı. Semerci Miros'tan hatır almadan atını Hozat'a giden papur yoluna sürdü. Atın nalları altında çakıl taşları sağa sola savruldu.

Mamikyanlı Mirik, yapmakta olduğu sazı, Mahmut Bey'in kasabayı ziyaret ettiği o günün akşamı bitirdi.

Mirik o sazı bitirdiğinde dediklerine göre, günlerce yol yürümüş. Bu da normalmiş, işinin ehli insanın elinde cisim dile gelip konuştuğunda yerinde duramazmış usta.

Marhatun'un o çarşıdan geçtiği o akşamüzeri herkes demiş, tamam Mamikyanlı şimdi bu kadını öyle bir resmeder ki, yedi düvel bir araya gelir de bu güzellik karşısında dona kalır.

Zaten kim Marhatun'u önce resmederse onun dükkânın önü, karınca gibi kaynardı, insanlar üst üste yığılır sabahtan akşama

kadar Marhatun'un nasıl resmedildiğine bakardı. Bir ustanın on yılda yaptığı şeyi, bir insan gelip on dakika izlesindi ve usta bunu görsündü, bu da ona yeterdi. İşte zanaat yapan ustanın ilacı buydu. Mahmut Bey'in bakıp da görmediği şey! Mahmut Bey yıkandı, savaşandı. Yiğitlikte nam sürmek isterdi, oysa Mirik yıkılanı yapandı.

Hani bir masal vardı ya.

Günlerden bir gün, bir marangoz, bir terzi ve bir ozan üç kardeş varmış. Ozan kardeş, her sabah sazını eline alıp köy köy gezer, saz çalıp ağıt yakarmış. Bu, iki kardeşin hoşuna gitmezmiş. Derlermiş ağustos böceği gibi gezer çığırırsın, boş boş söyler gezersin. Marangoz kardeş bir gün almış eline bir tahta oymuş. Tahta bir bebek yapmış. Terzi beğenmiş kardeşinin yaptığını. Mintanını çıkarmış, tahta bebeğin ölçülerini almış ona bir elbise dikmiş. Koymuşlar evlerinin başucuna. Eserlerini çok sevmişler. Akşam gölgesi inmiş, iki kardeş uykuya dalmışlar. Onlar uyurken ozan olan kardeşleri gelmiş sazı almış eline bütün gece tahta bebeğe söz dizmiş. O kadar güzel sözler söylemiş ki, sabah gün ağaranda tahta bebeğe ruh gelmiş. Dillenmiş, yürümeye başlamış. Sabah iki kardeş kalkmış bakmışlar ki, bebekleri canlanmış evin içinde dolanıyor. Çok beğenmişler.

Marangoz kardeş, demiş,

"Bu bebek benim. Ben o tahtayı oyup oyuncak bir bebek yapmasaydım. Siz ne yapacaktınız?"

Terzi olan,

"Olur mu," demiş. "Sen oydun da ne oldu, ben onu giydirmeseydim olur muydu?"

Ozan olan,

"İyi de sizin yaptığınız cansızdı, görünürdü görünmesine ama ses vermezdi. Dokunsaydınız hissetmezdi. Ben sizin yaptığınıza can ve ruh verdim. Benimdir."

Mahkeme mahkeme dolaşmışlar. Olmamış cemaatlere, şeyhlere pirlere gitmişler. Biri demiş, marangozun, diğeri terzinin, başka biri şairin demiş.

Bakınışlar olacağı yok. Demişler iyisi ziyaretimize gidelim.

Varmışlar ziyaret taşına.

Anlatmışlar olan biteni. Ziyaret taşı dile gelmiş ve demiş, "Biriniz olmadan ötekiniz olmazdı. Bu tekmil dünya dilsiz ve ruhsuz olsaydı ne olurdu?"

Şair demiş,

"Gördünüz mü?"

Ziyaret taşı,

"Ya ustası olmasaydı taşın, ağacın. Sen neye bakıp söz dizecektin?"

Marangoz,

"Gördünüz mü, ben size demiştim benim hakkım diye?"

Ziyaret taşı,

"Ya bir ağacın yaprağı, meyvenin kabuğu olmasaydı? Cenabı hak Havva anamızı yarattı yaratmasına, ama o gidip saklandı. Utandı tanrının karşısına çıkmaya. Ta ki incir yaprağı ile ayıp yerlerini örtünceye kadar."

Terzi havalara uçmuş.

Demiş,

"Gördünüz mü, benim diktiğim elbiseler olmasa hangi insan sokağa çıkabilir? Tüysüz hayvan dahi gidip karanlığa saklanır. Ben ahlak ile adabı, diktiğim elbiselerle birbirinden ayıranım."

Ziyaret taşı, demiş,

"Sözüm bitmedi. Biriniz olmadan ötekiniz ne işe yarardı. Marangoz şeklini vermiş bu oyuncağın. Ama çıplaktı, terzi ayıbını örtmüş. Ama ruhsuzdu. Şair gelip söz dizdi, can verdi.

Bu yeryüzünde biri yapar, diğeri göze göre elbise diker, bir diğeri dil verir. Siz üç kardeş cenabı hakkın üç yeteneğini bir arada bulunduransınız. İyisi gidin başka oyuncak bebekler yapın. Üçünüz kavga ederseniz, marangozun yaptığı, cansız tahta olarak kalır. Terzinin diktiği elbise kalıp bulmaz giysin, şair söz dizecek şey bulamaz."

Mahmut Bey gibi savaşla, güç ve kuvvetle bu dünyaya şekil vermek isteyenlerin yeri bu masalda yoktu. Onlar bağı diken değil, bozandı, üzümü görmez şarabın kanını görürlerdi.

***

Usta adam, bir şeye yalancı gözle bakan ile iç gözüyle bakanı da hemen anlarmış.

Ancak dediklerine göre Marhatun'u iki yıl önce anası vebadan ölünce bakırcı Fezlıkan'ın yanına çırak olarak verilen on bir yaşındaki Mirzali, Mirik'ten önce resmetmiş. Mirzali çocuk, Mirik'in karşısına oturup onun, "Usta, senin yaptığın bu kadını ben senden önce bakır siniye kazıdım," diyememiş. Oturup izlemiş.

Dediklerine göre bu da normalmiş. Zanaatçı olacak çocuk eserini kendisinden dahi gizler, utanırmış onu göstermeye.

Bu Mirzali dediğimiz çocuk, bu Haçeli kasabasının en fukarası. En yetimi. Küçücük gözleri vardı. Semerci Miros Amerikan bezinden ona bir tuman biçmişti. Palan yaptığı çuvaldızla dikmiş. Gel demiş yavrum, gel sana öyle bir elbise diktim ki, yedi düvelde böyle sağlamı yok. Mirzali o Amerikan bezi elbisenin içinde bir deri bir kemik. Bu Haçeli çarşısında Fezlikan'ın bakır sinileri içinde yatar kalkar olmuş. Kırmançlar ona, dillerinde Mirzali-e See Gewr'ı derlermiş. Yani Gewr'in yetimi Mirzali. Gewr'in kocası

Mirzali daha beş yaşındayken Trabzon'a gitmiş ve bir daha da kendisinden haber alınmamıştı.

Derler ki, Mirzali Marhatun'u bakır siniye resmettiğinde, günlerce yememiş içmemiş, önüne aldığı bakır lengerini dövmeye başlamış. Önce gözlerini yapmış Marhatun'un, elindeki çekiç burca bir inip bir kalkmış, bir inip kalkmış. Mirzali bir de bakmış Marhatun kanatlanmış bir dağdan aşağı uçuyor, kucağında da küçük kızı. Kız çocuğunun minnacık pençeleri sanki Martatun'un kucağından değil, memelerinden dışarı fırlamış.

Mirzali, çocuk bedenini günlerce bu bakır lengerin içine gömmüş, ustası bir ara onun kör olacağını, aşktan delireceğini dahi düşünmüş. Götürüp yanına yemesi için ekmek peynir koymuş, üç gün geçmiş usta bakmış Mirzali toptan delirmiş.

"Vay" demiş, "vay! Boşa dememişler yetimin ahı dünyayı kahrından öldürür diye, vay vay!"

Seslenmiş,

"Mirzali güzeller güzeli oğul, başını bir kaldır, bir şeyler ye, gene yap ne yapıyorsan."

Ancak Mirzali, dur durak bilmeden tık, tık, tıkırı tık, tık tık tıkırı tık, tık tık tıkkkk... önündeki bakırı dövermiş. Göz çıkmış, kaş çıkmış, kanatlı bir at çıkmış ve bir süre sonra, bulutlu bir dağın içinden Marhatun çıkmış, gözleri ela mormuş, kaşları yaymış, kadının göğüs kafesinden dışarı fırlamış kız çocuğunun pençeleri feryat-ı figanmış. Vurmuş, vurmuş... yüzü gözü bakır olmuş.

Zaten o siniye bakanlar o kız çocuğunun pençelerine dalar giderlermiş, iki küçük bebe ayası, tırnakları yeni belirmiş , gözleri saf efsun, insanlar ne zamanki kadının içinden fırlamış o çocuğu görselermiş yıllar yılı Ermeni mahallesini bir hışımla geçen Marhatun'un sesini duyarlarmış.

Dükkâna girip çıkanlar,

"Kim demiş sesin çizilmediğini, kim demiş nefesin bedeni terk ettiğinde ruhun yitip gittiğini, kim demiş," derlermiş.

Dükkânın önüne birikenler,

"Bak gördün mü," derlermiş, "gördün mü, şu yetim Mirzali Marhatun'u Thüye kuşu gibi resmetmiş bakır siniye..."

Bir de derlermiş,

"O BamaSurlu Pir insanları kefene koyarak devri alemi yenilediğini sanıyor, ama bu yetim çocuk büyüsün onun, bakır sinilere, semaverlere, renk renk pirinç aynalarına resmedeceği resimlere bakan, pürü pak olurdu. Aşk derdinden içi kararmış genç kızın yüzünde güller açardı. Hele Kerem, bu yetim çocuğun işlediği bir pirinç aynasını Aslı'ya götürsündü, Aslı oracıkta Kerem'in kucağına düşer bayılırdı."

Bir de derlermiş,

"Cenabı hak görseymiş bu çocuğun içine düşmüş hüneri, şehirlerin meydanına camiler, koca koca kiliseler yapmayın derdi. Hele dağa taşa tapan bu Kızılbaşa, ahmaklar bu dünyanın ahı size ağır mı gelir, o zaman gidip yetim Mirzali'nin işlediği resimlere bakın, ziyaret taşı ne ki, siz o resimlere bakın Şah Turna kuşunun sizi kanatlarına alıp uçurduğunu görürsünüz, öyle içiniz ferahlar ki, çölde kızgın güneşin altında inlerken, önünüze serin bir ırmak çıkmış da suyunu içmiş gibi içiniz ferahlar. Bir de güzel bir uyku çekersiniz."

Cenabı hak görseymiş tamammış, insanlar büyük şehirlerin meydanına bu çocuğun yaptıklarını dikermiş, o zaman da insanlar böyle birbirini ezmezmiş, benim camim senin kilisenden yüksek demezmiş... ama tanrı küsmüş insanoğluna, onun hüner yerine güce tapmasına isyan etmiş.

İşte Mirzali, Marhatun'u o bakır siniye resmettiğinde Haçeli'nin küçük çarşısı adeta yıkılmış insandan. Gelen bakmış, giden bakmış, büyük şehirlerden dahi insanlar çıkıp gelmiş.

Demişler, bu Mirzali kim, çabuk onu getirin Sultan Hazretlerine götürelim, o zaman bu Kızılbaş'a kafirdir fetvası çıkaran Şeyhülislam hazretlerini hemen huzura çağırır, be bre utanmazlar ben size şu camilerimin içini, hattatlar bezesin, kuran yazısını resmetsin diye hazinemin yarısını veririm, ama siz bu yetim Mirzali kadar dahi olamıyorsunuz. Şu İstanbul şehrinde hiç yoksa bin hattat ustası var, ama tekinizin yaptığına dönüp bakan yok. Oysa bu karış kadar çocuğun yaptığı el alemin dilinde.

Her gelen, eyvah demiş, eyvah bu çocuk böyle bir dağ yerinde olacağına Bağdat sarayında, hadi bilemedin Kudüs ya da Roma'da olmalıydı. İşte o zaman namı yedi düvelde duyulurdu, ama Cenabı hak onun ruhuna efsunu böyle bir dağ yerinde üflemiş. Bir solukta görünüp kaybolan bir kadını bu kadar güzel resmeden biri şu Düzgün Baba ziyareti kadar yüce değil miydi?

Sayıklamalar – II

Hakikat Ayrık Ayrıktı

"Yaralar vardır hayatta, ruhu yavaş yavaş
kemiren yalnızlıkta kemiren yaralar"
Sadık Hidayet, Kör Baykuş, giriş.

Ne kadardır bu haldeyim bilmiyorum, içim burkuluyordu. Her şey anlamını yitirmiş gibiydi. O mavi geldi, sordu, nasılım diye. Zaten tek ziyaretçim o, gerçek mi hayal mi bilinmez, ama insanı en zor anında dahi yalnız bırakmayan bir mavi!

Kaldırdı beni yatağımdan, bu genç yaşlarda yataklara düşmeme isyan eder gibiydi. Elimden tuttu,

"Seni annene götürecem," dedi buyurgan bir sesle, "dik dur! Bu bir görev, yapman gereken dik durmak!" Ve ekledi, "Tarihi, direnenler kazanır." İyi de tarih dediğin ne diyemedim. Gücüm yoktu sloganı yıkmaya. Dediği gibi dik durdum. Yürüdük. Bir koridora çıktık, uzun bir maltaydı, yaslandım mavime, ayaklarım bir boşlukta gider gibi, beni peşinden sürükler gibiydi. Kaçıncı günüydü bu yolculuğun, kaçıncı ayı, sahi nasıl görünüyordum? Bir an düşeceğimi sandım, görüyordum görmesine, duyuyordum da ama tutamıyordum, hissettiğim hiçbir şeye dokunamıyordum. Sanki dünya uyuşmuş da, ben o uyuşukluğun üzerinde yürür gibiydim.

"Biraz güçlü ol, annene moral ver, üzülmesinler..."

Bir merdiven indik, lacivert elbiseler giymiş insanlar, beyaz önlüklü bir hemşire fark ettim, utanmasam elimi uzatıp beni hayata çağıran o önlüğü tutacağım ya. Duvarda, Atatürk'ün bir sözü yazılıydı: "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur!" Yatılı okulda okuduğum yıllardan da hatırlıyordum bu sözü, kabakulak geçirmiş, okulun revirinde yatıyordum, aman tanrım nasıl da ilaç kokuyordu, tentürdiyot, aspirin, evet aspirin tozu.... Yine de duyardım çocuk cıvıltılarını, onların bahçede koşuşturan ayak seslerini. Hiç unutmam, revir ikinci katta, okul binasının doğu cephesinin en dip köşesindeydi, sabah güneşi ilk o köşeye vururdu ve akşam güneşi en son o köşeyi bırakır giderdi. Bir zamanlar askeri kışla olan okulumuz Deşt ovasının içinde yapayalnız bir cenaze gibiydi. Revirde yatarken nedense anne ve babamın güneşe yalvaran, bazen çağıran seslerini duyar, garip hayallere dalardım. Çocuktum. Karantinaya alınmıştım. Kabakulak bulaşırmış başka çocuklara...

Ya şimdi, şimdi kime bulaşıyor da bu açlık, böyle derin kapılar arkasındayım, ya benim mavim kim, böyle benimle konuşan, güç veren, seven...

"Merdiven iniyoruz, dikkat et," dedi.

Ne demek dikkat et, ben sakat biri miydim, görüyordum, her şeyi görüyordum. İki asker geçtik, bir asansörle yukarı çıktık, yeniden bir koridora girdik, insanlar, hastalar, ilaç kokuları. Bir kadın gözyaşını siliyordu, bir yakını ölmüş olmalı diye düşündüm. Bir doktor gördüm hemşire ordusu içinde, uzun doktor entarisi, arkasından koşar gibiydi. Neden böyle ağlayasım geliyor, neden her şey terk etmiş gibi, sahi bu neyin oyunuydu. Hangi çağın kavgası... Sanki bir dünya yıkılmış da altında kalmıştık. Öylesine zalimdi. Sesimize ses veren yoktu. Büyük filozoflar, hayali devletler, kurulacak yeni devletler hepsi ama hepsi tarumardı iç dünyamda.

"Gel," dedi.

Bir adım attım ışığa.

"Yavrum," dedi tanıdık bir ses, "yavrummm!" diye inledi, "bunlar ne yapmışlar sana?" Bir çığlık koptu, "Yavrumuuu öldürüyorsunuz!" Ölen kimdi, öldüren kim, sesi tanıyordum tanımasına, ama neden anne korkma buradayım, ayaktayım diyemiyordum ki? Neden? Bir an boğulacağımı sandım, günlerdir bir yatağa uzanmaktan uyuşan kanım birden ayaklanmış göğüs kafesime hücum eder gibiydi.

Işık vardı. Işıkta hiç kimse görünmüyor, diyemiyordum, ışıktan gölgeye geç anne. O, çocukluk dilinde yakardı, köyümüzün dağlarının ismini saydı, ziyaret yerlerini. Ziyarete gelmiş gibi, başını cama dayadı, duydum başını bana yaslamak istiyordu, duydum.

Soğuk bir ses:

"Sakin olun, hanım!" dedi. "Onun kendi tercihi!"

Hatırladım, kâbusum oradaydı, isyanım o soğuk sese değil miydi?

Birden içimden gür bir ses çıktı,

"Merak etme anne," dedim, "bu soğuk demirler yıkılacak, bir daha kimse ağlamasın diye, bir daha susmasın diye dünya, başlattım ben bu kavgayı!"

Sustu, biliyorum inliyordu. Ama biz onunla hep anlaşırdık, ben ona karşı çıktığım zamanlar dahi aynı dili konuştuğumuzu öyle iyi bilirdi ki.

"Köye gittin mi anne," dedim, "babamın mezarı duruyor mu?"

"Köpeğimiz," dedi, "köpeğimizi hatırlıyor musun, o canavar oldu, bizi sürdüklerinde kendini dağlara vurdu, canavarlaşmış, kurt gibi şehre iniyormuş, milletin koyunlarını boğuyormuş."

"Aferin," dedim, "o Loğo'ya! Aferin. Kurt olmadan bu hayatta kalmanın imkânı var mıydı sanki?" Belki demedim, ama aferindi

o köpeğe. Evler yıkılmış, çatıları uçup gitmiş yardan, bahçeler kurumuşmuş. Ama nedense köpeğimizin bir canavar olmasına sevindim, bu yeryüzü her yıkıldığında bir yanımız canavarlaşmıyor muydu? İçim ferahladı, bir an köpeğimiz Loğo'yu görür gibi oldum. Evlerin etrafında koşuşunu, okuldan dönen biz çocukların boynuna atılmasını, koca diliyle yüzümüzü yalamasını. Ne kadar güzel bir köpekti, taşların üzerine çıkar kuyruğunu asil bir at gibi kaldırarak derin vadilere bakar, avını gözlerdi. Boynunda kurtlar boğmasın diye, kocaman demir şişleri vardı. Havladığı zaman o çocuk halimle sanırdım iki dere yatağı gelip birbirine çarpıp geri gidiyor, öyle tok havlardı. Zaten bu kangal köpekleri çok asil olurlardı. Asildi, havlarken dahi damın başına ya da ne bileyim bir tepeye çıkar oradan meydan okurdu. Öyle sinsi karanlıklara saklanmaz, açıktan söylerdi söyleyeceği şeyi. Güldüm, kendi kendime güldüm,

"Demek canavarlaşmış Loğo," dedim.

Sahi ne anlatıyordu annem,

"Bir görsen insan yaşamamış sanırsın köyde, her şey yıkılmış, evlerin çatıları derin yardan uçup gitmiş. Bahçeler kurumuş, kuşlar, kuşlar gitmiş yavrum, otuz sekiz ne ki, bu daha büyük bir felaket, ama senin çocukken ektiğin o ceviz ağacı öyle yemyeşil duruyor, gören şaşıyor, nereden suyunu alıyor bu ağaç diyor."

"Anne, ben söğüt ağacı dikmiştim," diyemedim... Birinin koluma girdiğini fark ettim. Duymuyordum annemin ne dediğini, neden bahsettiğini duymaz oldum. Konuşuyor muydum, onu da bilmiyordum.

"Yanımdasın değil mi anne?"

Ağladı, belki başını salladı, görmedim, gözlerim ışığa alışmamış, doktor psikolojik diyor, yani ışığı görünce kör olmam psikolojikmiş...

Geri döndüm. Yeniden derin bir koridora girdim, yanımda refakatçim, ben ona mavi diyorum, anlaşılmaz bir mavi, gerçekte var mı yok mu, bilemiyorum belki o da bir kuruntu. Nedense mutlu hissediyordum kendimi. En zorlu sınavı başarmış gibi mutlu... İç koridorlara doğru yürürken, köpeğimiz Loğo, boynunda koca şişleriyle bir dağ yolunda koşuyordu. Dereler iniyor, dağlar çıkıyordu, belirsiz dağlara, yüksek bulutlara koşuyordu...

Genç adam durdu. Önündeki kahveden bir yudum aldı.

"Benim hikayem öyle başladı," dedi.

"O gün başladı, o hastanenin mahkûm revirinde."

Ama bu benim hikayem, diyemedim. Habersizmişim gibi sorular sordum ona.

Duymuştum o sürece katılan insanların çoğunun akli dengesini yitirdiğini, daha doğrusu dışarıdan bakanlar öyle tarif ediyorlardı. Trenin restoranına geçtik. Beyaz örtüler serilmiş iki kişilik bir masaya oturduk. Anlat Mehmet Ali dedim. Lütfen anlat, tarif ettiğin benim. Kaçan ben. Ama o tuttu başka bir hikâye anlattı.

Sayıklamalar - lll

Şizofren Köyün Delisi

Bir öğleden sonraydı gene ona gittim. Evde yoktu. Evi tek katlıydı, üç penceresi, küçük bir bahçesi vardı. Nereye gitmiş olabilirdi bu yaşlı adam. Evin etrafını dolandım. Mutfak penceresi yarı aralıktı, oradan içeri baktım. Seslendim. Gelir dedim, nasıl olsa gelir. Evin giriş kapısına geri geldim. İyisi oturup beklemek. Zaten yorgundum, çalışmaktan değil, uykusuzluktan deseniz hiç değil. Ruhum, kör olasıca ruhum yorgundu. Yükünü taşıyamıyordu. Kapı eşiğine baktım öyle davetkârdı ki, 'Aman evlat sen de yaptın. Dünyanın dahi başı dönüyor, iyisi başını koy eşiğime uyu,' der gibiydi. Öyle yaptım. Uyudum. Nice sonra birinin dürttüğünü fark ettim. Hayat tamircimdi, gelmişti.

"İyi misin evlat, nasıl hissediyorsun kendini," dedi.

"Boş," dedim, "boş! Her şey anlamını yitirmiş gibi Pirim," dedim.

Yaşlı adam, ilk defa böyle bir şey duymuş gibi başını salladı. Elinde bir tespih vardı, alışkanlıktan mı, yoksa o da benim gibi hiçbir şeye anlam veremediği için mi ne, tespihini çekti.

"Yani sen şimdi bana diyorsun, hiçbir şey hissetmiyorum, her şey boşmuş gibi geliyor öyle mi?"

"Evet öyle," dedim. Sonra ekledim, "hani bir teneke nasıl bir şeyse öyle," kafama vurdum, "aha böyle içi boş bir teneke gibi ses çıkarıyor, öğrendiğim bütün doktrinler yıkılmış." Ekledim, "Pirim benim iç dünyamda ideoloji anlamını yitirmiş, hiçbir fikre, umuda karşılık vermiyor gibi duruyor bu dünya."

"Rüya," dedi, "ya rüya görüyor musun?"

"Hayır," dedim. Eksikmiş gibi hatırladım, "aslında görüyorum görmesine ama sabah uyanıyorum unutuyorum. Okuduğum kitaplar gibi, okuyorum ama unutuyorum. Pirim sana geldim, kapındayım. Eski hayat aklımda capcanlı, okuduğum eski kitaplar da öyle, fikirler aha böyle ayan beyan zihnimde, ama şu yeni denen edebiyat yok mu, hani çıkar çıkmaz her gazete ve TV'de reklamı çıkan kitaplar var ya, onlardan aklıma dokunan tek bir şey dahi yok. Okumamla unutmam bir oluyor."

"Aşık oluyor musun?"

Güldüm,

"Pirim tuhaf gelecek ama bir sevgilim vardı, aynen eskiden okuduğum kitaplar gibiydi, gülmesi, yürümesi gözümün önünde. Ruhumu alıp gitti. Ben vedalaştım vedalaşmasına, ama benim şu ruhum yok mu o vedalaşmıyor ki?"

Kendisi gibi artık yaşlanmış, kocası öldükten sonra yeniden baba evine dönmüş kızı geldi. Her akşam babasına öteberi alırmış. Hafızasında benim sayıklamalarıma bir cevap arıyormuş gibi, su istedi kızından. Bir üsküre su getirdi. Su tasını kafasına dikti, elinin içiyle ağzını ve bıyığını sildi. Yeniden sordu,

"Demek rüya görmüyorsun?".

"Hayır," dedim, "üç dört aydır tek bir rüya dahi görmedim. Yarım yamalak gördüklerimi de unuttum."

Şöyle dedi,

"Evlat, hayal kur! Senin yaşında en güzeli hayal kurmaktır."

"Pirim annemi geçtin, o da diyor resim çiz, koş. Toprakla ilgilen."

"Yap evlat, bunların hiçbirini yapmıyorsan otur hayal kur."

"Pirim, kaçtır yanına geliyorum," dedim. "Aynı şeyleri söylüyorsun, hayal kuramıyorum. Elimden gelse bu küçük köyü insanları ile beraber uzayın derinliklerine göndereceğim, ama hayalde dahi olmuyor. Kazık çakmış gibi sabit fikirli, kırk yıldır aynı sloganı atan şizofren bir insana benziyor içinde yaşadığım bu köy... "

Güldü, göbeğini hoplata hoplata güldü,

"Neden olmasın evlat," dedi. "Adı üzerinde hayal! Gerekiyorsa bir köyü değil, dünyayı başka bir gezegene taşıyabilirsin, bu dünyada sevmediklerini oraya götürmezsin, ne bileyim, hayal dediğin sana aittir, hayalini hayata geçirmedin diye zarar gören de yok ve ne de günaha girersin hayal kurdun diye. Taşımak gerekiyorsa, taşı. Sevdiklerini seç al, yeniden kur dünyanı. Rutin," dedi. "Rutin aklın ölümüdür, aynı şeyi ikinci kez söyleme, aynı şeyi tekrar eden insanla ilişkini kes. Selam ver, ama kelam etme."

Şaşkınlıkla yüzüne baktım Pirin. Bu adam kimdi sahi?

"İyi de pirim, sen Adam Smithci misin?" dedim.

Çok şaşırdı.

"O da kim, sizin partinin şefi mi?" Daha tok bir sesle güldü.

"Pirim sen dedin, rutin aklın ölümüdür," diye.

Hayat tamircim, delirmiş miyim diye gözlerimin içine baktı. Tamam, bu delirmiş diye bir şeyler okumaya çalıştı yüzümde.

"Pirim, ben ideolojiler diyarından geliyorum," dedim. "Sen aynı şeyleri yapma dedin mi, demedin mi?"

Hayat tamircim,

"Evet, değişik şeyler yap diyorum."

"İşte ben de onu diyorum ya Pirim," dedim. "Diderot diyordu rutin iyidir. Ama Adam Smith hayır, rutin aklın ölümü, dedi. Mill de aynı fikirdeydi. Marks, ona ne demişti. Vatansız emek evet, vatansız emek... nerede karnını doyuruyorsan orası vatanın, dedi. Böyle insanlar özgür olur, rutin dediğin cemaatin kendisi, yırt at..." Heyecanlanmıştım. Zaten ne vakit böyle felsefe, siyaset ve ekonomi tartışılsa insan hikayelerini unuturdum. Delirdiğimi anladı.

Hayat tamircim benim bu sayıklamalarım karşısında kaygılandı.

"Evlat otur. Sakin ol bir meselim var, anlatayım sana," dedi.

Siyasetin kapısını aralamıştı. Ona, masal dinlemeye sabrım yok, bana eylem gerek, diyecektim ki, Dersim dilinde seslendi bana. Vay zalim nasıl da biliyordu ruhumun dilini. O dilde başlayınca masala, sustum, benim masal dilimdi o. Çocukluğum içinden geçerdi bu masallar, küçük dereler, fundalıklarda saklanmış nice nice hayatlar vardı o seste. Sustum.

Dedi,

"Evlat, bir zamanlar fakir bir adam ve kızı varmış. Kızlardan biri senin bu ideoloji dediğin parti başkanınız gibi gürültüyü severmiş."

Bozuldum elbet. Ama düzelttim onu. İdeolojinin insan olmadığını anlattım.

Eliyle sus, sus dedi. "Gürültü duyulur, ama hayat hissedilendir. Hikâye hayattır, oysa siyaset gürültü değilse nedir be evlat?"

"İşte bu kızlardan biri şatafatı severmiş. Her gürültüye koşarmış. Nerede bir kalabalık var süslenir püslenir gidermiş. Eğer kalabalık onu fark etmemişse sesine bazen cilve, cilve sökmüyorsa öfke katarmış. Öyle ki, hep görünmek, beğenilmek, seçilmek istermiş. Bir yerde ateş yanıyorsa o süt olup taşarmış. Ama gürültü diner dinmez, alkış susar susmaz unutulurmuş. Yani sabun köpüğü

misali. Söylediği hiçbir söz akılda kalmazmış. Senin bahsini ettiğin bu yeni şeyler gibi.

Ama diğer kızı karanlıkta maya tutan hamur kadar sessizmiş. Biri üstünü açıncaya kadar konuşmazmış. Derken iki kız büyümüş evlenme yaşına gelmiş. Onları istemeye gelenlere, babaları demiş ki, benim kızlarımdan biri insanoğlunun dışarı attığı gaz misali. Gösterişi sever, gürültü ile konuşur. Bu nedenle ben bu kızımı sesli pırta benzetirim. Olur olmadık yerde zarrt diye osurur, ama sadece sestir. Bunun gürültüsü çoktur ama ettiği laf uçar gider. Huzursuzluk çıkarır sadece. Ama bu sessiz olan aynen sessiz pırt gibi konuşmaz konuşmaz, ama bir konuştu mu yıllar geçse dahi ettiği söz unutulmaz. Kokusu hep akılda kalır.

Sahiden de öyle imişler. Daha çocukken gaz çıkarmaları da buna uygunmuş. Zaten babanın da kızlarını sesli ve sessiz osuruğa benzetmesinin nedeni buymuş.

Derken iki kıza istedikleri gibi talip çıkmış. Şatafatı seven kız, onun gibi malı mülkü ile bilinen, zenginliğini göstermeyi seven bir tüccara gelin gitmiş. Tüccarın konağı şehrin en gösterişli binasıymış. Evinde eğlence eksik olmazmış. Mutluymuş kız. Sessiz olan kızı ise nice sonra halı dokuyan bir kalfa istemeye gelmiş. Halı dokuma ustası sessiz bir adammış. Evleri sadeymiş. Fakirlermiş. Sessiz kız, bu durumlarına çok üzülürmüş. Dermiş neden bu insanoğlu kelamın anlamına, zanaatkarın el nuruna bakmaz da şatafatın peşinde koşar.

Derken günlerden bir gün, uzak diyarlardan bir kral onların yaşadığı şehri ziyarete gelmiş. Çarşıda gezmiş. Halı dükkânlarının önünden geçerken gözü ipek bir halıya ilişmiş.

Kraliçe,

"Bu halı, sarayımızın oturma odasına ne de güzel gider. İyi bir ustanın elinden çıktığı nasıl da belli," demiş.

Halıyı almak için dükkâna girmişler.

Dükkân sahibi,

"Sultanım bu halıyı üç yıl önce kör bir adam satın aldı. Parasını verdi, dedi halım kalsın, almaya geleceğim ama odur budur gelmedi. Emanettir satamam."

Kral,

"Kör bir adam. Başka halı verirsin olur biter" dese de dükkân sahibi, emaneti veremeyeceğini söyler. "Ama çok beğendiyseniz bu halıyı yapan ustanın adresini vereyim Sultanıma," der.

Haber salınır halı ustasına. Durumu anlatırlar.

Ustanın karısını bir telaş alır. Kız kardeşinin tüccar kocasının evinde misafir eksik olmazken, onun evine ilk defa bir kral ziyarete gelecektir. Der nihayet bizi fark eden de oldu. Fırsat bu fırsat diye düşünür. En güzel yemeklerini yapar, tatlılar hazırlar. Akşam olur.

Kral ve Kraliçe altın ve gümüş yaldızlı arabalarıyla çıkagelirler. Her şey kusursuz hazırlanmıştır. Kral, Kraliçe ve adamları hayretler içinde kalırlar.

Ancak birden kusursuz hazırlanan bu güzel akşam yemeği berbat olur. Ustanın karısı yemeği tam Kral'ın önüne koyarken, gürültü ile bir pırt bırakır. Hayatında ilk defa gürültülü pırt bırakmıştır. Çok utanır, hele Kral deseniz kahkaha ata ata güler. Genç gelin utancından, der yer yarılsın da yerin dibine gireyim, başıma gelen bu şey de nedir? Hikaye bu ya, işte o esnada yer yarılır gelin yedi kat yerin dibine girer. Düştüğü yer onun gibi utancından yerin altına girmiş insanların diyarıdır. Her utanan insanın bir hikayesi vardır bu diyarda. Herkes birbirinin hikayesini bilirmiş.

Utanan insanlar diyarı, aralarına yeni birinin daha geldiğini duyunca etrafına toplaşırlar.

"Anlat derler, sen niye buraya düştün. Ne oldu?"

Gelin, başından geçenleri anlatır. Der, ben hiç sesli osurmadım. Babam da bunun için bana sessiz pırt derdi. Evlenme yaşına geldiğimde de kimseler beni istemeye gelmedi, en sonunda fakir bir halı dokuma ustası geldi. Kral ve Kraliçe eve gelecek deyince, maharetimi göstermek için evimi özenle düzdüm, en güzel yemeklerimi yaptım. Akşam oldu. Kral, Kraliçe ve adamları geldi. Sıra geldi yemekleri dağıtmaya, yemekleri sofraya koyarken herkes bir mutlu bir mutlu, ancak tam Kral'ın önüne yemek koyduğumda hiç sesli pırt bırakmayan ben gürültüyle osurdum. Yerin dibine koydu beni bu pırt.

Kalabalıktan bir gürültü yükselir.

"Bu olmaz," derler. "Hep gürültülü insanları duyup ona göre insana değer veren bir dünyada, sessiz olan birini Kral fark etmiş ama bu sesli pırt her şeyi berbat etmiş. İyisi gidip ondan hesap soralım. Neden zamansız, uygun olmadığı yerde çıkmış öğrenelim," derler. Başlarlar sesli pırtı aramaya. Gider bakarlar ki sesli osuruk bir köşede ayak ayak üstüne atmış, ağzında piposu, elinde tespihi keyif çatıyor. Gelini ve kalabalığı görünce gürültü ile bir kahkaha atar.

Millet bağırır, "Ayıp değil mi," derler. "Sen bu genç kadını misafirlerin önünde küçük düşürürsün? Utan utan. Sessiz olunması gerektiği yerde sessiz durmaz zarrt diye ortaya çıkarsın."

Osuruk der,

"Ne deseniz azdır. Ama çok sıkışmıştım, çıkmam gerekiyordu. Özür dilerim, dilesin benden ne dilerse."

Utanan insanlar diyarı, osuruğa hatasını tamir etmesi için bir şans verirler. Ve başlarlar beraber düşünmeye. Ne olmalı ki, insanlar bu genç gelinin çıkardığı gürültüyü unutsun? Gürültüyü başka bir gürültü ile bastırmak mı? Hayır derler. Bu gelinin sözü kıymetliydi. Öyle bir şey yapalım ki, gürültüyü konuşan insanlar onun ağzından çıkacak sözü konuşsunlar. Ona kıymet versinler. Derken

şöyle bir karar verirler, derler iyisi, o her konuştuğunda ağzından bir altın çıksın. Ve onu gerisin geri yerüstüne yollarlar. Gelinin konuştuğu her laf altın olur. Seveni çok olur, sözü kıymetlenir. Şehirde fakir fukara kalmaz. Fukaralar ona gider dinler, altınlarını alıp giderler. Gel zaman git zaman, krala karşı çıkardığı o sesli pırtı da kimseler hatırlamaz olur.. Şehirde bir zamanlar herkes bu gelinin kralın sofrasında çıkardığı pırtı konuşurken, birden onun iyiliğini, akıl dolu sözlerini konuşur.

Şatafat ve gürültüyü seven kardeşi bir merak alır. Der, benim bu kız kardeşimin ensesine vur lokmayı ağzından al, öyle sessiz ve utangaçtı. Nasıl oldu da bütün şehir onu konuşur? İçi içini yer. Kocası desen ondan daha kılıbık. Bir gidip öğreneyim ne olmuş. Çıkar kız kardeşine gider.

Durumu öğrenir. Gürültü ve şatafatla yaşama alışkanlığı edinmiş kız kardeş, kahkahalarla güler. Der ben zaten sessiz osurmasını bilmem. Bundan basit ne var. Zengin olmanın kolay yolunu buldum diye düşünür. Mutludur. Evine gelir, tüccar kocasına der. Ne yap et, tez elden evimize kralı davet et.

Başlar hazırlıklara. Kendinden emindir. En iyi elbisesini giyer, en iyi yemeklerini yapar, mumlar yakar. Hizmetçiler koşturur. Derken misafirler gelir ve sıra yemek dağıtama işine gelir. Kralın servisini ben yapacağım, der. Yemeği alır eline Kral'a gider, eğilir. Yok! Kalkar zorlar, ıkınır, ıkınır gene eğilir ama tık yok. Bu olmalı der, yoksa bir daha bu şansı yakalayamam. Zorlar, zorlar ve fisss diye küçük sessiz bir pırt çıkar. Gürültüyle,

"Eyvah, utandım. Çok utandım yer yarılsın da içine gireyim. Bu neydi başıma geldi. Tam yüce kralımıza hizmet yaparken, sırası mıydı bu pırtın." Rivayet bu ya, yer yarılır bizim şatafatlı gelin de utancından yerin altına girer, utanan insanların diyarına düşer. Yeni birinin geldiğini duyanlar koşup etrafına toplanır.

"Ne oldu bacım," derler, "sana ne oldu da böyle bizim diyarımıza geldin?"

Başından geçenleri anlatır. Der,

"Tam kralımıza yemek koyarken pırt yaptım, beni rezil etti bu pırt. Ondan hesap sormaya geldim."

"Gidip bu utanmaz pırtı bulup hesap soralım," derler. Ve başlarlar aramaya. Sağa bakarlar yok, sola bakarlar yok. En sonunda kuytu bir yerde samanlar altına saklanmış korkudan tir tir titreyen bir pırt bulurlar.

"Çık! Çabuk çık! Bir de gidip saklanmışsın. Seni utanmaz pırt. Sen ne yapmışsın bu güzel kadına. Çık da hesap ver."

Pırt korkmuştur, kekeler.

"Ben," der, "be... be.. be-en esas davacıyım ondan. İçerdeydim, yerim sıcaktı. Hiç dışarı çıkasım yoktu, ama bu kadın var ya, bu kadın gürültüyü seven bu kadın zorla beni dışarı attı. Zorladı zorladı daha doğmaya hazır olmadan beni bıraktı. Ben davacıyım!"

Bunu duyan utanan insanlar diyarı hep bir ağızdan genç geline yuhh, çekerler yuhh sana, derler. Sen neden zorladın bu zavallıyı, neden huzursuz ettin onu sıcak yuvasında. Şatafatı seven geline ceza olarak, gösteriş için her konuştuğunda ağzından bir fare çıksın derler... ve onu yeryüzüne geri gönderirler.

Hayat tamircim masalını bitirince durdu.

"Hatırladın mı bu masalı," diye sordu.

"Hatırladım," dedim. "Dersim dilinde bu masalın adı 'thıre ebe' idi," dedim. "Sesli ve sessiz pırtm hikayesi. Babam anlatırdı, ama bilmeyen var mı bilmem ki?"

Hayat tamircim güldü.

"Evlat," dedi, "ben hayal kur derken, sana gürültü çıkar demedim. İşte zamanı gelmemiş sözün, zamanı dolmamış fikrin kıymeti sana anlattığım bu masal misalidir. Gürültü zamanında edilirse karşılığı vardır, sessizliğin de zamanı vardır. Ama unutma bütün fikirler, mutluluklar sessizlikte mayalanır. Hani derler ya, mutluluk, mutluluk olmadan evvel hayalden ibarettir, diye. Hayal parayla satın alınan şey değil ki evlat. Ben köylü bir adamım, dediğin gibi öyle bilmem Diderot 'rutin iyidir' demiş, bilmem kim 'rutin aklın ölümüdür,' demiş, bunların hiçbirini bilmem.

Ben her allahın günü kalkar tarlama giderim. Ne istersem onu ekerim, başımda çavuş yok. Dostlarım var ama ne cemaatim ve ne de partim var. Günü, zamana bölmemişim. Saatim yok. Gün doğar uyanır tarlama giderim, gün batar evime dönerim. Tarladayken hayal kurarım, yolda yürürken hayal. Türlü türlü fikirler, kuruntular... Akşam ahbaplarımla oturur birbirimize meseller, hikayeler anlatırız. Hayal alışverişi yani. Canımız sıkılırsa kâğıt oynarız. Biri evleniyorsa gidip dans ederiz. Sizin bu modern çağınız gibi bir yıl İstanbul'da, ertesi yıl New York'ta çalışmayız. Dünya gezilesidir gezilmesine ama yaşadığın yerle karşılaştırmak için gezilesidir. Sesin dahi ırmağı var, yatağını değiştirirsen bin yıl gürültü çıkarır yeniden berrak akabilmek için. Çer çöp, toprak akar, içinde ne balık olur ve ne de kuyısında fundalıklar."

"Pirim, işte sen tipik rutincisin," dedim.

Güldü.

"Ah siz yeni yetmeler yok musunuz, siz yeni yetme çocuklar? Gürültü ile akan ırmağı coşku sanırsınız, derin sulara bir dalın da görün o sessizliğin altında ne deryalar saklı, ne hayatlar. İnsan ruhunu keşfetmek heyecanların en büyüğü..."

Gökyüzünde bir bulut akıyordu. Onu izledim. Bir koyuna benzettim önce, sonra bir dağa. Kartal oldu, iki göz yaptım, iki el.

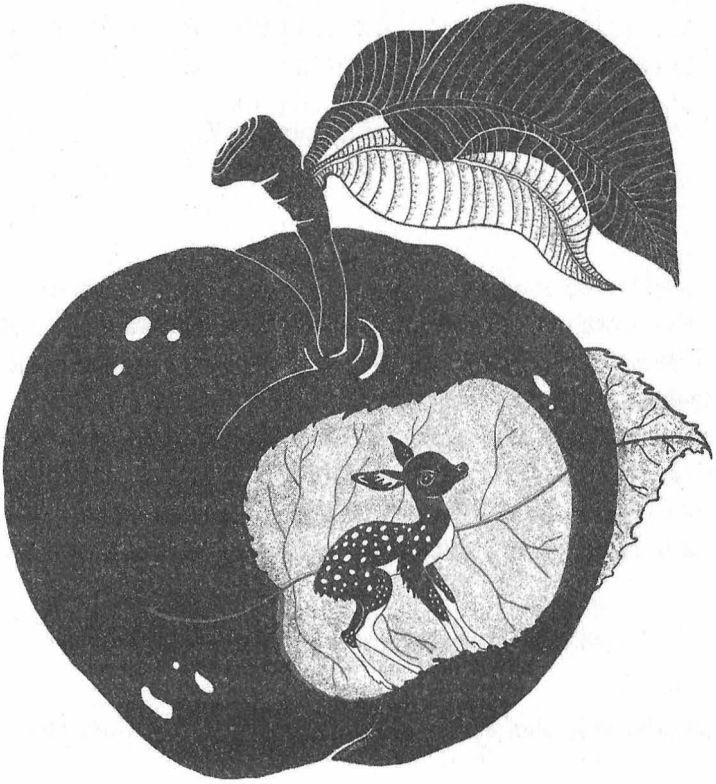
Memleket dedim, güzel memleket sen ne kadar da zalimmişsin. Hiç hayal kuran insan tutuklanır mı, yazan insan, çizen insan...

Kalktım.

"Pirim, hayal yasak," dedim.

Arkamdan bakakaldı. Oysa dinleseydim daha anlatacağı çok masal vardı. Onda her hayata dair bir masal bulunurdu ... Ayıpları masalla örterdi. Gürültüyü masalla dindirirdi...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM



Yaşayan İnsan

Yedinci Mezar Taşı

Harabeler arasında, yıkık bir dünyada geçti çocukluğumuz. Öyle ki, o dünyada her şey yaşanmış bitmişti. Bilmem şu tarla bununmuş, yarısı ayakta kalmış bu duvar kiminmiş, hayat mışlı, mişliydi. Yaşanmış o eski hayattan geriye ise bizler kalmıştık. Koşardık koşmasına, oyunlar da oynardık ama hayatın manası o yıkıntılar arasındaydı. Efsunlu hikâyelere dair ne vardıysa oradaydı, o güzel insanlar oradaydı. O saray gibi konaklar, çarşılar, viraneye dönmüş kağnı yolları, su kanalları, yarısı kurumuş kiraz ağaçları, değirmenler, kiliseler, neler yoktu ki?

Sahi hangi vakit yaşanmıştı da geçip gitmişti bu hayat!

O eski hayat anlatılırken bazen çocuk dünyamız, hayatı toptan masala çevirirdi. O eski hayatı canlandırır içinde yürürdük, taşın erdiğini görürdük, su kanallarının konuştuğunu, söğütlerin salkım saçak bu küçük köye gölge olduğunu, ne bileyim mesela dağ başını tutmuş buzun yaz ortasında üşüdüğünü...

"Teyy bu bu Haçeli," derlerdi, "bir bilseniz ne şenlikli bir köydü, Kahraman Ferhat Bey gelip yerleştiğinde, üç değirmeni üç kilisesi varmış." Yok olup gitmişlerdi elbet, üç değirmenden geriye iki derenin gelip birbirine karıştığı çatağın orta yerindeki devrilmiş değirmen taşı kalmıştı. Yıkıktı elbet, değirmenin

kocaman taşı devrilmiş, boynu bükük kalmıştı. Çarşısı da vardı bu köyün, nalbantı, semercisi, terzisi, hatta bir saz oyanı, bakraç yapan marangozu bile...

Çocukluğumuzun son zamanlarında Kort tepesindeki son kilise kalıntısının üzerine Ali Ekber amcanın evinin yapıldığını dahi hatırlarım. Kilise yıkıntısında altın çıkar umuduyla sabaha kadar balyoz salladığını da... çıkmadı!

Ve derken bir gün İstanbul'a çalışmaya giden köyümüzün gençleri bu eski hayatın sahibini bulup getirdiler. O kadar yaşlıydı ki, onu bir katıra yüklemişlerdi. Katırın yükü devrilmesin diye de, hayvan yokuş yukarı çıkarken etrafında koşuşturuyordu onu getiren gençler. Katırın sırtındaki bu adam değerliydi, çok değerliydi. Hani olur da düşerse, hayallerimizin sonunu getirecek kadar değerli! İnsan hayalsiz yaşar mı?

Varın gerisini siz düşünün...

Katır gideceği yeri biliyormuş gibi gelip bizim çardak balkonun taş merdiveninde zınk diye durdu. İndirdiler. Etrafına toplaştık, ağzından çıkacak kelime gümüş, bakacağı yer altındı. Ben yaşlardaki o zamanın çocukları bugün bu adamı nasıl tarif eder bilmem, ama benim için o sırlı kapı aralanmış gibiydi, hani yürü deselerdi bu yaşlı adamın hayal dünyasında, inanın bana yere düşmeden yürüyebilirdim, o kadar büyülü gelmişti bana. Küçük boğumlu parmakları, yaşlılıktan çillenmiş elleri yuvasından erken düşmüş kuş yavrusu misali titriyordu. Gözleri buğuluydu, önünü açmalarını istedi, açtılar. Dağların ardını görmek istermiş gibi Kuling vadisine baktı, o derin mavi boşluğa. Henüz bilmediğim Türkçe dilinde Mamud Ağa'nın gelinini sordu, yani babaannemi.

Dediler o parsa gider, sabah gider akşam döner.

Bunu duyar duymaz koştum. Koşarken kendi kendime, 'Ahmaklar,' dedim, 'ahmaklar, Babaanne çoktan geldi.' Evet, bu adam

babaannemin anlattığı hikâyelerdeki adamın kendisiydi, üstelik onu soruyordu. Hele elbiseleri, elbiseleri sanki babaannemin nefesinden dikilmişler gibi gerçekti.

"Babaanne? Babaanne?"

Dut ağaçlarının altında oturuyordu. Sandım ben haberini verince bu yaşlı adamın, dünyanın en mutlu çocuğu olacağım.

"Babaanne, adam, çok yaşlı bir adam geldi seni soruyor..." dedim ve der demez de söz ağzımda azaldı. Eliyle, 'sus, sus' der gibi oturmam için yanını gösterdi.

Pars toplamak için taşıdığı thurik dediğimiz heybesinin yanına oturdum. Onu ilk defa bu kadar huzursuz görüyordum, hem neden eve gelmemişti de burada oturmuştu ki? Hiçbir şey anlamadım.

Sanki bastonunu bir yere gizlemek için uğraşıyordu. Bir ara bastonun ucuyla çeşmeden gelen su arkını karıştırdı. Gitmek, çok uzaklara gitmek ister gibiydi. Bir süre öyle yan yana oturduk. Ayağa kalktı, heybesini ben aldım. Eve değil, mezarlıkların olduğu tepeye doğru yürüdük.

Haçeli mezarlığı, Golo Ostoro dağına doğru yükselen bir tepedeydi. O önde ben arkada mezarlıkların içinden yürümeye başladık. Ermenilerin mezar taşlarının kimi devrilmiş, kimini toprak almıştı. Ne zaman bu mezarlığın içinde yürüsem, hep ne çok insan yaşamış bu Haçeli'de derdim. İnsanın aklı almıyordu. Hem, bu mezarlıkta ne çok at ve koç heykelleri vardı bir bilseniz. Bir mezarın üzerinden atladık, diğerini döndük, yukarı iki karakavak ağacının yan yana göklere ağdığı ziyaret yerine geldik. Bu iki karakavak ağacının altında heybetli bir koç heykeli vardı. Kireç taşına oyulmuş koçun boynuzları kulaklarını çevrelemiş, burgulu uçları öne doğru uzanmıştı. Koç'un yüzü Kuling vadisine, vadiyi sağlı sollu almış tarlalara bakıyordu. Ne vakit biri bu mezarlığa çıksa bu koçun olduğu yere oturur akşam batan güneşe karşı, tarlalarda son işlerini

yapan insanları izlerdi. Karakavak ağaçları kutsaldı. O ağaçların altında lokmalar verilir, dualar edilirdi. Kim bilir ne çok gözyaşına şahit olmuştur bu ağaçlar, ne çok sevince. Minnet ve nefret sanki bu ağaçların dibine gömülmüştü. Buyuran ve affeden de onlardı.

Oturduk oraya, koç heykelini arkamıza, vadiyi önümüze serdik.

Babaanne, o adam kim, demek istiyordum? Sen neden kaçıyorsun ondan. İyi de bu nasıl denebilirdi ki?

Bir ara yüzüne baktım, sırtını koçun ayaklarına dayamıştı, derin derin nefes aldı. Avuç içi büyüklüğünde yuvarlak bir taşı gösterdi kendisine vermem için. Biliyordum neden istediğini. Taşı aldım, onun bana diktiği pantur ceketimin peşkirleriyle temizledim. Verdim. Pars heybesinden iki elma çıkardı.

"Al, Pirke'n* sana ölsün, al ye," dedi. Elmamı alıp panturumun cebine koydum. Elmasını koçun alnına koydu, taşla ezdi.

Dişsiz ağzını gürültüyle şapırdattı.

"Mübarek ne de ekşi," dedi. Elmanın sert yanını yeniden koç heykelinin alnına koydu, elindeki taşla, yeniden ezdi. Elmanın akan suları koç heykelinin gözlerine doldu, aktı, izledim...

Babaanne yeniden ağzını şapırdattı, gözlerini kıstı, derin içten gelen bir nefes aldı. İzlediği vadiye konuşuyormuş gibi,

"Ne dedi?"

"Şey babaanne," dedim, "adam Mahmud Ağa'nın gelini..." Aklıma başka bir şey gelmiş gibi sustum. Sahi ne demişti? Oysa ona babaanne, senin masallarda tarif ettiğin insanlara benziyor bu adam demek istiyordum, ancak o yaşta bunun nasıl deneceğini bilmiyordum. Bir süre sustuk. Sıncık Dağı'nın gölgesi köyü yarılamış, bulunduğumuz mezarlık tepesine doğru çıkıyordu. Elim, cebime koyduğum elmadaydı. Bir ara onu yemeyi düşündüm, ama

* Dersim dilinde, babaanne, nene.

Erkan aklıma geldi, "Bak, bu elmayı Pirke verdi," demek onu oracıkta yemekten daha haz vericiydi.

"Şey," dedim, "Pirke, elleri böyle çil çil, mavi." Evet, elleri maviydi.

Anladı, bu adamın kim olduğunu bilmek istiyordum, ama o hiç oralı değildi. Heyecanlandığımı görünce,

"Gel Pirke'nin kucağına," dedi. O koç heykeline, ben ona yaslandım. Usul usul başımı okşadı. Karşı tepelere, meşe ağaçlarını almış sarı güneşe daldım. Bu koç heykelinin dibinde ne çok insan otururdu, babam, amcam Doğan, Biber amcam kim oturmazdı ki. Babaanne de otururdu. Bu karakavak ağacını ziyaret eden, onun dibinde çıra yakan herkes bu koç heykelinin dibine oturur batan güneşi izlerdi, belki de tarladan dönenleri, şehre gidip gelenleri. Kim bilir belki tembel tembel gezinen bir sokak köpeğini... ama benim aklım bu gelen adamdaydı.

"Sen bu karakavak ağaçlarının hikâyesini biliyor musun," dedi.

Anladım, aklımı kurcalayan bu yaşlı adamı uzaklaştırmak istiyordu. Kendi kendime, "Aman Babaanne, sen de yaptın," dedim. "Beni bununla mı kandıracaksın, kim bilmiyor ki? Bu koç heykelinin hikâyesini herkes biliyor." Ona, ben de hikâyesini biliyorum boynuzları burgulu bu koçun, demek istiyordum, büyük dedem Mahmut Ağa'nın mezar taşı olarak yapıldığını. Bu karakavakların onun mezarının başında bittiğini de. Sessizdik ama o, hayal dünyamda anlattığım hikâyeye itiraz etti sandım. Öyle ama Babaanne, dedim. Sen anlatmadın mı, Seyit Rıza'nın babası Sebrahim ile Mahmud Ağa'nın kanlı bıçaklı olduklarını? Bu mezar gerçekte Sebrahim'e yapılmış, Ermeni Miros taşlarını aha böyle sabun kalıpları gibi kesmiş. Sonra Khur* candarmaları gelince Seyit Rıza babasının naaşını çıkarıp Qendo'ya götürmüş.

* Hamidiye Alayları

İşte o mezarın açıldığı gün Mahmud Ağa ölmüş, onu açılan mezara koymuşlar. Bu olayda bir keramet varmış gibi, belki yüz kez dinlemiştim. Mahmud Ağa'nın nasıl bir insan olduğunu seçmek çok zordu, ama Sebrahim'e Dersim dilinde, 'Sebrahim'o Herdiso Derg' denirdi. Yani 'Uzun Sakallı İbrahim'. Sanki bu uzun sakala özel vurgu yapılıyor sanırdım. Oğlu Sed Ağa da öyleymiş ya, ama o çubuk içermiş. Haçeli'de kendiliğinden biten bu keneviri ilk o ekmiş. Odur budur her yıl olur, hele Temmuz ayı geldi mi, insanı deli eden kenevir tohumu kokusu gelirdi. Top top arılar kenevirin üstünde döner, dereler inliyormuş gibi uğuldardı. Büyükler, aman ha candarma görmesin sökün derlerdi, sökerdik ama ertesi yıl kenevir yeniden biterdi.

Böyle garip şeyler düşünüyordum ki ve birden onun sesiyle ayıldım.

"Bu Haçeli'yi," dedi, "Ermeni Hof'tan Kahraman Ferhat Bey aldı. Kahraman Bey, Malatya'dan kaçıp buraya gelmiş. On iki kardeşlermiş. Karısının adı da Heycan Hatun'muş. Heycan Hatun böyle yürüdüğü zaman insanlar sanırmış yer sarsılıyor, o kadar alımlı bir kadınmış. Aha her bir gözü böyle elmas gibiymiş. Kahraman Ferhat Bey, gelip obasını bu Gola Ostoro dağının dibine kurmuş. Hof'un konağı da dağın arka dibinde. Köyü bu Haçeli, ama Osmanlı ona ulaşmasın diye gidip konağını oraya kurmuş. Hof, Kahraman Ferhat Bey'in karısı Heycan'ı görür görmez nefesi kesilmiş. Günahı boynuna derler, zaten Kahraman Ferhat Bey'in karısını görünce obasını kurmasına izin vermiş ya. Aşık olmuş, deli divane aşık.

Kahraman Ferhat Bey, Hof'un, karısına gönül verdiğini görünce, demiş,

"Heycan, kız bir şey olmaz, bu bize Allah-u Teâla'nın bir lütfu. Yoksa biz böyle dağdan dağa göç eder dururuz. Bırak etrafında dönüp dursun. Bu Hof Dersim Ermenilerinin kıralı. Hapishanesi dahi var. Bu fukara Ermeniler önce bunun ağzından çıkana, sonra

Vank Kilisesi'ndeki keşişin ne dediğine bakar. Demiş, bu Ermeniler bir de dindar olur ki, ben bu Hof'u kulpuna getirir enselersem var gerisini sen düşün."

Öyle olmuş. Hof her Allah'ın günü, Hatun'u görmek için bir yolunu bulup koca dağı tırmanıp gelirmiş. Bir gün, iki gün derken, Kahraman Ferhat Bey, demiş şimdi tamamdır, demir tavındadır. Atını hazırlamış, kılıcını kuşanmış demiş, ben Kemah'a tuza gidiyorum diyeceğim, böyle konağın önünden geçeceğim ki bu Hof görsün. Öyle de yapmış. Bir sabah atına atlamış aheste aheste Hof'un konağının önünden geçmiş, hizmetkârlarına sormuş, "Kemah'tan bir şey lazım mı," diye... Ne Kemah'ı. Konağı geçer geçmez atı dörtnala verip dağı arkadan dönmüş, gidip çadırın içinde gizlenmiş.

Hof da, Kahraman Ağa tuza gitti, fırsat bu fırsat Hatun'a gideyim, demiş. Dağı çıkmış, bakmış Heycan Hatun yayık yaymakta. Onu gören Hatun çadıra girmiş, Hof peşinden. Hof kuşandığı kılıç kalkanları kenara koymuş, uçkurunu açmış, tumanını indirmiş Kahraman Ağa elinde kılıcıyla üstüne saldırmış. Hof'u teslim almış, demiş hizmetkârlarını çağırın, ağaları nasıl bir ırz düşmanı görsünler. Ehh Hof'un teçhizatına varana dek onun elinde. Ve elbette Hof kralı bu iç Dersim'in, gururlu, Mamikanlılar desen ondan bin kat daha imanlı. Hof diz çöker yalvarır. Der iste benden ne istersen, ama bunu yapma. Benim hizmetimde çalışan insanların önünde beni küçük düşürme. İşte o zaman Kahraman Bey, demiş.

"Madem öyle, Haçeli'yi isterim."

Haçeli adını duyan, Hof yere yığılmış.

"Olmaz ağam demiş, iste sana Sin'i vereyim, iste İn'i vereyim, ama Haçeli'yi isteme. Biz kutsal Hızır haçını orada suya atarız. Erzincan'dan gelen kağnı yolu oradan geçer. İste sana Müşkireg'i, iste Rengül'ü vereyim, ama Haçeli'yi isteme." Ağlamış, yalvarmış. Bakmış olacağı yok, Hof, Haçeli'yi Kahraman Ferhat Bey'e bırakıp

zengini ve varsılları ile çekip gitmiş, ama fukara insan gidemez, fukaralar toprak misalidir. Ayaklarını bastıkları toprak kayarsa sıla hasretinden ölürler. Bu Fezlikanlılar kalmış, ben gelin geldiğimde Mahmud Ağa'nın marabalarıydı."

"Ya bu gelen adam," dedim.

Babaanne duymadı.

Dedi,

"Bu Dersim'de, Hof'un o olayından bu yana yedi Kahraman Ağa zamanı geldi geçti. Kılıç zamanıymış, şimdi silah zamanı. Derler, Kahraman Ferhat Bey ölüm döşeğinde vasiyet etmiş, demiş bu Haçeli hileyle alındı, korkarım sonu da öyle olsun. Bir de vasiyet etmiş. Demiş, beni Hof'u rehin aldığım Gola Ostoro Dağı'nın karşısında Halaçoğlu tepesine gömün." Öyle yapmışlar.

O tepeyi bilirdim. Babamla gitmiştik oraya. Dağı çıkıp da Sultan Baba Dağı tarafına devrildiğinde, yolun orta yerinde üst üste konmuş taşlar vardı. Birinci Kahraman Ferhat bu taşların altındaydı. Günahını af etsin diye mezarını Sultan Baba Dağı'na cephe almıştı. Sultan Baba ve Munzur Dağlarının içinden çıkıp gelen kağnı yolu Hallaçoğlu tepesini geçince iç Dersim'e yol alırdı. İrili küçüklü dağları döne dolana geçen bu yol Hozat'a giderdi. Odur budur Kahraman Ferhat Bey soyu, doğan ilk erkek çocuğuna hep Kahraman adını vermiş. Ve her Kahraman geleneği bozmamış, ölünce babalarının gömüldüğü tepeyi gören bir sonraki tepeye gömülmüş. İşte Hallaçoğlu tepesini geç, çıktığın her tepede bir Kahraman Ağa yatar. Mezar yerleri ziyaret kabul edilmiş, taşlarla çevrilmiştir. Her Kahraman Ağa'nın kendine ait bir hikâyesi var. Yedinci Kahraman Ağa'nın mezarı ise Sıncık Dağının dibindeydi, bir dere ağzında. Derler bu Dersim'in töresi, Hallaçoğlu tepesine gömülen Kahraman Ferhat Bey'in değil, Sıncık Dağı'nın dibine dört yolun orta yerine gömülen yedinci Kahraman Ferhat'ın hikâyesinde gizlidir. Töre orada bozulmuş.

"İyi de Babaanne neden? Neden bir insan mezarını yol ortasına yapar gelip giden de mezarına basıp gitsin, der?"

Onu dinliyor muydum bilmiyorum, neden böyle olduğunu da? Ama o, bu yedinci Kahraman Ferhat Bey'in hikâyesini anlattı.

"İşte," dedi. "Yedinci Kahraman Ağa zamanında bu Dersim Erzurum'a sancaktı. Ermeni gider bir şey olmazdı, Türkmen gider gene bir şey olmazdı, ama Dersimlinin yolu Erzurum'a düştü mü geri gelen olmazdı. Salih Ağa'yı Cem bağladı diye Erzurum'da kadı astı, Çarekanlı Ali Bey'i, ki namı yedi düvelde duyulmuş Şah Hüseyin Efendi'nin oğluydu, onu da derdest edip denizlerin ötesine sürmüş, orada zindana atmış. Kahraman Ferhat Bey, Ali'nin kardeşi Alişan'ı da yanına almış, arkalarında üç yüz atlı İstanbul'a yola çıkmışlar. Demişler, Koca Mustafa Reşit Bey hazretlerine gideriz. Deriz, Paşam sen gelip Dersim'de harp yapmadın mı, dişe diş, cana can savaşmadın mı, sonra da seninle oturup anlaşmadık mı? Seni Dersim'den davul zurna ile Mısır'a yolcu etmedik mi? Bizi de Erzurum'a bağladın, ne oldu? Senin yerine gelen Kurt İsmail Paşa, bizim gözümüzden esirgediğimiz Çarekan beylerinden Ali Ağa'yı* sancağa davet etti, tutukladı, eşi dostu ziyaretine gitmesin diye de tutup onu ta Vidin'e** sürdü, orada zindanına attı. Erzurum'a giden tek bir Dersim'li dahi geri gelmiyor.

Koçgiri'ye gitmişler. Demişler Koçoğlu Haydar'a misafir olalım. Koçgiri merttir, cömerttir, misafirperverdir. Onların bu yolculuğunu duyan Koçoğlu Haydar kahkahalarla gülmüş, demiş, bunak Dersim aşiretleri Mustafa Reşit Paşa öte dünyayı boylayalı nice oldu. Abdulaziz'in yerine oğlu Murat geldi, onu aldılar, şimdi Abdülhamit tahtta. Zalim mi, zalim. Kızılbaş'ın kanını içse

* Çarekanlı Ali Ağa, Vidin firarisi Şah Hüseyin Efendi'nin en büyük oğlu, Cem bağlayıp, saz vurduğu için tutuklanmış.

** Bugün Kuzey batı Bulgaristan'da kalan Vidin Beylerbeyliği Osmanlı İmparatorluğunun en önemli ıslahhanelerinden biri. Osmanlı zamanında Kurt İsmail Paşa'nın esir aldığı pek çok Dersimli bu zindanda ölür.

doymaz. Koçoğlu Haydar demiş, gelin biz kendi aramızda birliğe varalım, Osmanlı'nın kapısına neden gidersiniz. Ama Kahraman Ferhat Bey demiş yok, biz Sultan Hazretleri'ne gidelim, deriz Reşit Paşa bizi Kürdistan Vilayeti'ne bağladı Kürtler kabul etmedi, Erzurum Vilayeti aldı ama gidenimizin cenazesi dahi gelmez. Üç yüz atlıyla geldik, bizi zindana atıyorsan at. Koca Sultan bizi öldürecek değil ya. Bu üç yüz atlı, iki ayda varırlar İstanbul'a. Dertlerini anlatırlar. Abdülhamit adamlarına, hemen bunları derdest edin, biz bunları gökte ararken yerde bulduk, der ama dışarı çıkıp bakar ki, ne görsün. Üç yüz atlının her biri yiğit mi yiğit, sanki onlar yaşamak için gelmemişler bu dünyaya da, ölmek için Allah-u Teâla yaratmış, öyle neferlermiş.

Bunu gören Abdülhamit demiş,

"Ağam şimdiye kadar siz neredeydiniz? Daha önce niye gelmediniz, ben de diyorum bu Dersimli neden yenilmez. Senin bu adamların gibi benim Hilafetimin on adamı olsun değil Yemen'i, Roma'yı dize getiririm. İstediğin sancak olsun."

Adamlarına emir vermiş, demiş,

"Tez elden Dersim'i sancak yapın. Hozat'ı da sancağa başkent. Üstünüzdeki bu paslı tüfengleri de çıkarıp atın. Madem saraya kadar geldiniz şu Anadolu'nun içinden geçip giderken silahlarınız gümüş gerdanlık gibi ışıldasın. Sesinizi yer gök dinlesin, asiler görsünler Sultan Hazretleri'nin ayağına giden Dersimlilerin dahi nasıl ödüllendirildiğini."

Demiş, "ama bir şartım var."

Yedinci Kahraman Ferhat Bey ile Çarakan Bey'i demişler,

"Sultanım şart ne kelime, sen emret, biz can verelim." O kadar inanmışlar.

Sultan,

"Öyleyse madem yurdunuz dağ taş, siz de verginizi asker olarak verin. Diğerleri bir veriyorsa siz iki erat verin."

İşte derler, Kahraman Ferhat Bey, Dersim'i sancak, Hozat'ı başkent, bir de mührünü alınca dört yüz genç toplamış askere yollamış. İşte bu Dersim'den ben diyeyim üç yüz, sen de dört yüz ana kuzusu Osmanlı'ya asker verildi. Meğer Hicaz elinde Osmanlı'ya başkaldırı varmış. Oraya göndermek için asker istermiş. Bu dört yüz Dersimli Hicaz taraflarında Müşir Galip Paşa denen birinin hizmetine verilmek için kumanda edilmiş. Yolda, Dersimli Kızılbaşlar orduda huzursuzluk çıkardı diye hepsi kılıçtan geçirilmiş. Haber nice sonra gelmiş Dersim'e. O zamanlar Yedinci Kahraman Ferhat Bey'in oğlu Gulabi, Hozat'ta kaymakammış. Hozat basıldı. Gulabi, onun yeğenini, küçük oğlunu öldürdüler. İşte bunun üzerine Yedinci Kahraman Ferhat Bey, Osmanlı'ya verdiği gencecik askerlerin Kızılbaş oldukları için öldürüldüğünü duyunca, yad etmiş. Demiş ölürsem, beni dağ başına gömmeyin. Aha bu kağnı yolu var ya, Erzincan'ı geçip Kemah'ı arkada bırakıp, bir bıçak sırtı gibi Sultan Baba Dağı'nı ine çıka iç Dersim'e gelen bu yol var ya, hani gelip Sıncık Dağı'nın altında dört kola ayrılan papur yolu, işte ölürsem beni o dört yolun kesiştiği orta yere gömün. Mezar taşı filan da koymayın, öyle ki, bu Dersim'e ayağı düşen her insan üstüme basıp geçsin. Ahmaklığıma lanetler okusun."

Ancak bu Yedinci Kahraman Ferhat'ın mezarı kimseler basmasın diye taşlarla çevrilmişti. Yol tarif edilirken, Kahraman Ağa'nın mezarını geçin güneye dönün, o yol sizi alır Pertek'e götürür. Bilmem yüzünüzü güneşe dönün yol sizi alıp Mameki köylerine götürür, arkanıza alın Hozat'a çıkarsınız. Kuzey'e dönerseniz yol sizi alır Balıkan, oradan ta Zeranik, Ovacık'a çıkardınız.

Babaanne ile o koçlu mezar taşının dibinde otururken, birden eski değirmenin orada, İstanbul'dan getirilen o yaşlı adamı gördüm. Bir salkım üzüm gibi birbirine sokulmuş insanların

üstünde tezkereye bindirilmişti. Uzaktan onları gören biri, tahtırevana bindirilmiş bu yaşlı adamı kralı sanırdı onu taşıyanların. Kahraman Ağa'nın mezarının bulunduğu vadiye doğru gidiyorlardı. Aha dedim, bu adam bir zamanlar burada yaşayan, yıkık duvarları arasında koşup oynadığımız o kadim dünyalıların altınlarını sakladıkları hazinenin yerini gösteriyor. Oysa bunun sadece, taşın toprağın hikâyesini bilmeyenlerin düşü olduğunu bilemeyecek kadar çocuktum. Kızdım da,

"Aman Babaanne, kırk yıldır anlata anlata bitiremediğiniz Kahraman Ağa hikâyesiyle beni kandırdın. Bu cehenneme kırk yılda bir yabancı bir insanın ayağı düşer." Kim bilir neler kaçırmıştın, bunu hatırlar hatırlamaz, babaanneyi o mezarlıkta bıraktım yokuş aşağı koşmaya başladım. Devrilmiş mezar taşlarının üzerinden atladım, su kanalını geçtim, küçük bir söğüt çalısına düştüm. Kalktım koştum, dereden atlarken cebimdeki elma suya düştü, ama onu alacak zaman değildi. Gökte korkutucu gürültüler çıkaran tanrıları, yer altında zincirlere vurulmuş devleri anlatan o bunaltıcı hikâyelerden daha sahiciydi getirilen bu adam. Aklımı sakinleştiremeyecek kadar heyecanlıydım, koştum. Kan ter içinde kaldım.

***

Erkan'ı çağırdım,

"Erkan, Erkan..." Beni duymadı. Tahtırevanın yanı başında hızlı hızlı yürüyordu. Kan ter içinde yetiştim.

"Heydo, bu Hermeniyi abim Gagım İstanbul'dan getirmiş. Hazinenin yerini biliyormuş."

"Gösterdi mi?" Aptal aptal konuşma der gibi yüzüme baktı,

"Gidiyoruz ya olum," dedi. "Bak bak, nasıl bakıyor."

O bakınca onu taşıyanlar yavaşladı. Parmaklarını ağızlarına götürüp,

"Susss!!!" işareti yaptılar.

Sustuk.

Adam gözlerini kısmış yukarı Kort tepesine bakıyordu. Bu tepe boydan boya çalı çırpıydı, deve dikenlerinden geçilmezdi. Ama bazen yaşlılar,

"Ermeni zamanında bu tepeler hep ekilirmiş," derlerdi. Neden olmasındı, ya hazine bu dağın altındaysa? Zaten tepede yer yer seki şeklinde yapılmış duvar taşları dışarı çıkmıyor muydu? Olabilirdi.

Gagım,

"Agip amca çıkalım mı oraya?"

Ses çıkarmadı. Tahtırevanı yere indirdiler.

"Su," dedi. Su verdiler.

"Buradaki pınardan su çıkmıyor mu?"

Birbirimizin yüzüne baktık.

Pınar mı? Ne pınarı, ne suyu?

Gösterdiği yerde küçük bir çayırlık dışında hiçbir şey yoktu.

Hasan, Be-So dilinde,

"Namussuz Ermeniler," dedi. "İtoğlu itler, demek göç etmeden pınarları kapatmışlar."

Gagım kızdı. Ürkütmemek lazımdı adamı.

Tahtında oturan son tanrı gibi,

"Bu pınarın suyu çok güzeldi. Çayır otları almış." Tahtırevanın altına başkaları girdi, Kort tepesine vurduk. Oraya geldik, oradan Mık evlerine yol aldık. Mık evlerine vardık ağladı, indirdiler. Adeta emekleyerek bir pagan yerine yürüdü. Duvarlarına yüzünü sürdü, elledi.

"Amcazademin evi burasıydı," dedi. "Aha bu da ağılı, kırk elli kovan arısı vardı. Bu vadiye girer girmez uğultusunu duyardık arıların." Sanki o insanlar çıkıp geleceklermiş gibi, derin meşe

ormanlarına, üstümüzde bulutlara karışmış Gola Ostoro Dağı'nın zirvelerine baktı. Kim bilir, belki çocukluğunu hatırlıyordu, bu dağdan aşağı keçilerin arkasından koştuğu yıllarını. Belki bu sırtlara bakarken annesi, kız kardeşini görüyordu. Bilmeyi ne çok isterdim onun bu tepelere bakarken neler düşündüğünü.

Bir süre sonra,

"Buralar toptan üzüm bağıydı," dedi. "Buraya bostanını ekerdi... dutluk şuradaydı, elma bahçesi..." Elma bahçesi diye gösterdiği bayırda, çalı misali kurumuş iki yabani elma kökü dışında bir şey görülmüyordu. Zamana inat, bu çalılıklar her yıl yeniden filiz verir çalı kümesi toptan elma çiçeğine keserdi, ama yaz geldi mi, ya iki meyve verir ya vermezdi. Onlar da ekşi mi ekşiydi. Elma bahçesi, dutluk, bilmem bağlar, bostanlar, oysa iyi huylu ot dahi bitmiyordu şimdi. Bağlı bostanlı o hayat gitmiş, yerini çalı çırpının aldığı bir bozkır mı gelmişti?

Gençlerden biri yaşlı adamın kulağına doğru eğilerek,

"Amcazaden zengin miydi," diye sordu.

"Pehh zengin miydi ne kelime? Beydi bey, bir tek gün ele güne muhtaç olmadı. Onun topladığı baldan bir kaşık ucu ye, akşama kadar seni tutardı, açlık nedir bilmezdin. Fakir fukara, hasta düşen, ince hastalık alan herkes katırına atlar ona gelirdi. Bir kilo bal girdi mi fukaranın evine, hastalık girmezdi. İlaçtı ilaç."

Biri,

"Vay be, paraya para demiyormuş. Tabii o zaman kağıt para yok, altın."

Gagım,

"Agip amca, gençler merak ediyor siz göç ederken mal davarınızı beraber mi götürdünüz? Altınlarınızı ne yaptınız?"

Güldü,

"Altın mı? Kervan soyucular vardı, değil altın, üstünde pezene olanı dahi öldürürdü haydutlar. Mal, mülk ne var ne yok bıraktık." İşaret parmağını ağzına götürdü ıslattı çıkardı,

"Aha böyle, bir don bir atlet, anadan üryan yola çıktık."

Bunu duyar duymaz gözlerimiz yuvasından dışarı fırlayacak sandık. Gençler kulaktan kulağa fısır fısır bir şeyler söyledi. Ne konuşuyorlardı acaba? Biri coşkuyla,

"Agip amca, altınlarınızı vereceğiniz güvenilir biri yok muydu?"

Onları duydu mu bilmem, altınların yerini hatırlayacakmış gibi gözlerini kıstı. Yeniden meşe ormanlarına, yukarıda başı çıplak bir tepeye baktı.

"Zeynikan, Zeynikan bu tarafta mıydı," diye sordu. Zeynikan mı? Bu isimi duyup da heyecanlanmamak olur muydu?

Hasan, nefes nefese güneşin arkasına devrildiği tepeleri gösterdi,

"Zeynikan aha bu tarafta." Ağabeyim Yusuf'un kulağına doğru eğildi,

"Zeynikan Ermeni kızın adı. Köyün adı, kızın adından geliyor demiyor mu büyükler? Boruçgillerden İbo orada altın bulmadı mı?"

Bulmuştu.

Meşe tahtasından çatma tahtırevanı omuzladılar, yönlerini Zeynikan'a çevirdiler. Gömülü hazine oradaydı. Hem orada olmayıp da nerede olacaktı? Hazineler yükseklere, dağların ardına gömülmez de derelerin içine mi gömülürdü? Hem Zeynikan'dan bakınca, yolu Kuling vadisine düşmüş göçmen kuş dahi görünmez miydi? Görülürdü. Zeynikan öyle yükseklerde kurulmuştu ki, gökyüzüne komşuydu. Orada her yıkıntı terk edilmiş pagan yeriydi. Devrilmiş evlerin duvarları kale surları gibi ayaktaydı.

İnsan bu devrilmiş duvarlara bakınca sanırdı, yarısı ayakta kalmış her duvar kanatlanıp uçacak. Hem kulaktan kulağa anlatılmaz mıydı Zeynikan'da altın var diye?

Anlatılırdı.

Daha geçen yıl orada define arayan ağabeyim Yusuf beton duvara denk gelince Ekber Baba onu silahla kovalamamış mıydı?

Kovalamıştı.

Mık evlerini geride bıraktık, derin bir ormana girdik. Ormanın içinden giden patika yolu meşe çalıları almıştı. Tepenin diğer tarafında uçurum vardı. Ne olur ne olmaz, söyleyecekleri kendisinden daha kıymetli olan bu adam o uçurumdan uçup gidebilirdi? İyisi gene Kort tepesini dönmek. Daha bir yüz metre gitmiştik ki, ormandan geri dönüldü. Ancak tahtırevanın üstündeki adam, geri dönmemize şaşırdı,

"Zeynikan'a gitmiyor muyuz?"

Gagım,

"Agip amca çok orman var, çocuklar rahat yürüyemiyor. Diğer taraf uçurum, yokuş aşağı inerken, Allah korusun..."

Güldü,

"Bu yolun diğer yüze devrildiği yerde bir nişangah var. Meryem Ana heykelinin olduğu yer. Buralara kadar beni getirmişken orada dua edeyim, diyorum. Aha mumum da yanımda." İç cebinden kumaşa sarılmış, uçları görülen mumlar gösterdi. "Ölmüşlerimizin ruhu şad olur, sevap alırsınız."

Aman tanrım! Heykel, Meryem Ana! Bu olacak şey miydi? Ölülerin ruhu şad olur az şeydi. Sen bunu dedin ya, seni değil bu ormandan taşımak, ahirete kadar taşırız.

Telaş büyüktü. Adam cayar diye kimse korkudan,

"Agip amca ne heykeli, ne Meryem Ana'sı. Yolun arka yüze devrildiği tepe kuru bir kayalık," dahi demedi.

Ayaklar hızlandı, adama gösterilen saygı arttı.

"İyi tutun, iyi. Aha şöyle, Yusuf, abi dalı yana çek adamın yüzüne gelecek." Yola uzanmış meşe ağaçları yanlara çekildi, kimi kesildi. Çekirgeler gibi çevik adımlarla yukarı çıkıldı. Adamın bahsini ettiği bu yer gizli bir tapınak olsa gerek, dendi.

"Heykel de önemli, bir heykel İstanbul'da bir binaya bedel."

Kimi,

"Kim bilir belki gümüş bir heykeldir, ya altından yapılmışsa? Vay anasını!"

"Dikkat edin. Ha şöyle."

"Agip amca, rahat mısın? Dinlenmek ister misin?"

O bizden heyecanlı.

Biri,

"Su verin Agip Amca'ya."

Bir diğeri,

"Biraz kavurma, peynir verin. Acıkmıştır Agip Amca."

Bu telaş ve sevinçle, meşe ormanlarını geride bıraktık ve kendimizi birden çıplak tepelerde bulduk. Dağ bayırı çarşır kümeleri ile doluydu. Çıplak tepelerin yamaçlarında bir durup bir ıslık çalan hafif bir dağ rüzgârı esiyordu.

Gagım,

"Dağ keçileri," dedi. Onun gösterdiği yere baktık. Küçük bir kayalığa tünemiş altı dağ keçisi başlarını kaldırmış, 'burada ne arıyorsunuz' der gibi bize bakıyorlardı. İlk defa dağ keçisi görüyordum. Kayalığın en yüksek yerine tünemiş olanının başında kocaman çagallı bir boynuz vardı.

Erkan,

"Dua et!"

"Nasıl," dedim.

Her zamanki gibi,

"Dua et olum, bunlar Hızır'ın keçileri," dedi.

Sahi ya, nasıl unuturum. Hızır'ın keçileri.

Müşkireg köyünden gelen Sedhan,

"Ah benim kırma şimdi burada olacaktı," dedi. "Aha imanıma şu tekeyi tek atışta indirirdim."

Hasan,

"Günah," dedi. Günah sözünü duyanlar kıkır kıkır güldü.

Gagım,

"Arkadaşlar böyle kocakarı hurafelerine inanmayın. Ne günahı? Bir de devrimci olacaksınız."

Erkan'a,

"Bak Devrimci, günah değil demiş," dedim.

Erkan,

"O bir vursun Hızır'ın keçilerini aha yarın yataktan kötürüm kalkmazsa tamam. Babam dedi, Kopo Rayber dahi günah diye dağ keçisi vurmazmış."

Ama gene de dua ettik. Ne de olsa Hızır'ın keçileriydi. Gerçeklerdi.

Patikanın bir yılan gibi kıvrılıp gittiği tepeyi dolanıp en yüksekteki kayalığa yürüdük.

Ağabeyim,

"Yoruldun mu?" dedi.

Bacaklarım diz hizamdan kopacak gibiydi, ama gene de hayır anlamında başımı salladım. Ne olur ne olmazdı, ya bize geri dönün derse? Bunu hatırlayınca, hiç yorulmadığımı fark ettim.

Kayalığa vardık ve tahtırevan yavaşça yere bırakıldı.

Tahtırevanın üstündeki yaşlı adam ayağa kalkmak için bir iki yeltendi. Kalkamadı. Koluna girdiler.

"Oturmaktan bacaklarım uyuşmuş," dedi.

Bir iki adım attı. Acıyla yüzü gerildi,

"Ah..." çekti, ama ağır aksak yürüdü... Koluna girenlere, 'beni bırakın' anlamında bir şeyler dedi. Bıraktılar. İki elini dizlerine koydu, secdeye varacakmış gibi başını kaldırdı, uzun uzun önünde dikilmiş kayalığa baktı.

"Halla halla," dedi, "buraya ne olmuş böyle, Meryem Ana nerede? Ya kutsal haç! Bu haça ne olmuş böyle..." Elini iç cebine soktu karıştırdı.

Gagım çakmağı ile koştu. Yaktı mumu, gerisin geri geldi.

"Bırakın duasını etsin," dedi.

Yaşlı adam, mumu bir taşın oyuğuna koydu. Eğildi taşları öptü, istavroz çıkardı. Yeniden dualar etti. Duası bitince kayalığın önüne oturup yönünü Sıncık Dağı'na döndü. Sıncık Dağı silme önümüze serilmişti. Güneş dağın başında bir nar gibi kızarmıştı. Gagım'a el etti.

Derin bir sessizlik oldu. Ne diyordu acaba? Gagım dediklerini onaylar gibi başını salladı. Geri geldi.

"Arkadaşlar, diyor gençler izin verirse burada iki üç dakika dinlenmek istiyorum."

Dinlenmek mi? Hayda sanki o bizi taşımıştı da yorulmuş.

Gagım,

"Susun," dedi. "şöyle tepenin bu tarafına gelin biraz tek başına otursun."

Adamın bizi görmeyeceği yere doğru yürüdük.

Hasan,

"Ya bu bizi uzaklaştırıp definenin yerini kontrol ediyor olmasın?"

Tabii ya. Aptallığımıza bak, dedik. Bir de hepimiz birden gelip buraya oturduk. Biri taşların arasından sürünerek onu görebileceği yere çıktı.

"Dua ediyor," dedi.

Birkaç dakika sonra,

"Oturdu," dedi.

"Ya şimdi, şimdi ne yapıyor?"

"Susun! Hişş..." Konuştuğumuz yoktu. Nefesimizi tuttuk, sustuk. Ne oluyorduysa, taşların arasına gizlenmiş, onun yaptıklarını bize aktaran, genç adamın yüzü halden hale giriyor, kayaların arasında hop oturup hop kalkıyordu. Heyecandan ölecek gibiydi. Oturduğumuz yerden neredeyse kalbinin sesini duyacaktık. Ve birden ayağa kalktı, koşarak aşağı indi.

Geri geldi yeniden karşı dağın tepelerini aha böyle parmağı ile saydı. Yeniden o taş yığınına gitti."

Gagım,

"Arkadaşlar, sakin olalım. İyicene emin olalım yarın gelir kazarız. Ürkütmeyin."

Seyithan,

"Bir de ben bakayım," dedi.

Gagım, onun bu fikrine karşı çıktı.

"Burada durun yanına gideyim. Belki tek başınayken bir şeyler söyler."

Gitti, ancak bir iki dakika sonra bizleri çağırmak için geri geldi.

Sanki ben ve Erkan onlara engelmişiz gibi,

"Arkadaşlar bu çocukları getirmemiz hiç iyi olmadı," dedi.

Erkan'a,

"Valla bu senin abin bizi geri gönderecek," dedim.

Erkan, adımlarını hızlandırdı. Gagım'ın yanı başı koştu,

"Abi biz hiç yorulmadık."

Gagın kocaman, uzun boylu bir adamdı. Bir de güzel saz çalardı ki, bazen sazı alır makineli tüfek gibi etrafında dönerdi. Erkan'ı tutup havaya kaldırdı.

"Korkmayın biz nereye siz oraya," dedi. "Arkadaşlar devrim bu çocukların eseri olacak!"

Gururla yürüdük.

Gagım, Agip Amca'nın ziyaret ettiği taşın hangisi olduğunu sordu Gözcü'ye. Başıyla mumlarını yaktığı kayanın yanındaki taş yığınını işaret etti. Üst üste yığılmış bir taş yığını vardı, ancak o esnada o taşlar bize altın yığınıymış gibi geldi.

Gagım,

"Agip Amca, demek burada tapınak vardı," dedi.

"Yok evladım," üstündeki kayalığı göstererek, "aha bu kayaya işlenmiş bir Meryem Ana heykeli dururdu. Hazreti Meryem buradan akşam güneşine bakardı. Burada da kutsal haç! İnsanın aklı almıyor, koca kayalık sanki buharlaşmış." Eliyle yeniden istavroz yaptı. Parmağını dudaklarına götürüp öptü.

Şüphe küçük beyaz kurtçuklar gibi merak dünyamızı kemiriyordu. Bu taş yığını, böyle bir dağ başında! Neden hiç düşünmemiştik? Ve bir anda karıncalar gibi taşlara yayıldılar, ben ve Erkan bile taş taşıdık, taşlar elden ele başka bir yere alındı. Taşlar kaldırıldıkça insan eliyle kesilmiş gibi başka taşlar çıktı. Nice sonra toprağa ulaşıldı.

"Kazma gerek," dendi. "Kazma olmadan kazamayız."

Gagım ve birkaç adam, yaşlı adamı aşağı taşımışlardı. Yokuşu çıkarak yanımıza geldi.

"Ne oldu?" dedi.

Seyithan,

"Altı kayalık."

"Kayalık mı?"

"Kayalık," dedi yeniden Seyithan. "Kazma olsa şuradan bir iki vururuz. Aha burada toprak var, sanki dolgu."

Gagım bir süre inceledi, taşınan taşlara baktı. Bir anlam vermek istiyormuş gibi, iki üç kez, "Garip," dedi, "çok garip! Kazma iş görmez, aha şuradan bir iki balyoz vurmak lazım. Belki bir yerden girişi vardır." Aklına başka bir şey gelmiş gibi bir taşı ayağıyla öteye itti.

"Ya arkadaşlar bu kayalık barutla patlatılmış olmasın?"

Aman tanrım yoksa defineyi birileri çıkarmış mıydı? Gagım bu fikri kafasından kovmak için adımlarını hızlandırdı.

Dedi,

"Arkadaşlar, çok işimiz var. Zeynikan'ı unutmayalım. İyisi, söylediği her yeri not etmek. İstanbul'da, siz beni götürün gerisine karışmayın, demişti. O, altınları gömdüğü yeri görmüş."

Seyithan,

"Unutmuş olmasın yerini?"

Gagım,

"O hatırlar. Görsün hatırlar, bu dağı dahi unutmamış. Baksanıza, şurada Meryem heykeli, burada bilmem kutsal haç vardı diyor. Bu adam hatırlar." Tepeden aşağı indik, yaşlı adam ve yanında iki genç adam oturuyordu.

Tahtırevan düzeltildi, ipler sıkıldı, adam yeniden üstüne bindirildi ve yola çıktık. Yokuş aşağı gitmek zordu. Kayalıktı. Ayaklarımızın altında yuvarlanan çakıl taşları nice sonra, gürültüyle uçurumun dibine düşüyordu.

Gagım,

"Böyle olmaz. Tahtırevanı indirin."

İndirdiler. Adamı sırtına aldı.

"Şimdi daha iyi Agip Amca," dedi. "Hasan, şu sopayı da bana ver. O değil, bak şu ardıç ağacının dibindekini, meşe sağlamdır." Hasan sopayı aldı, ucunu kırdı, Gagım'a verdi.

Gagım'ın sırtında hoplaya zıplaya taşınan Agip Amca,

"Sizin Dersim dili güzeldir, bari güzel bir lauk* söyleyin de dinleyelim," dedi.

Gagım, devrimci bir marşa başladı. Diğerleri asker gibi onun dediklerini tekrar etti. Adımlarını müziğin ritmine getirip rap rap yere vuruyorlardı. Hiç duymadığım bir şarkıydı. İçinde, yoldaşlar ileri, kızıl bayrak, mayrak gibi sözler geçiyordu.

Agip Amca, hiç sevmedi bunu.

"BeSo bilmiyor musunuz" dedi. "Cemila'yı söyleyin?" Cemila mı, birbirimizin yüzüne baktık. Biz "Çaye Berbena"** bilirdik. Cemila'yı bilen yoktu.

---

* Dersim şarkısı

** Neden Ağlıyorsun: Geleneksel Dersim halk şarkısı

"Nasıldı amca? Bir sözlerini söyle belki biz onu başka adla biliyoruzdur."

"Unuttum," dedi. "çocuktum, ama sizin bu Garmir Geluklililerin* düğünlerine her gittiğimde Cemila'yı söylerlerdi. Cemila ile karaçor dönerlerdi." Üzüldü, "Demek bilmiyorsunuz?" Hatırlamak istiyormuş gibi bir şeyler mırıldandı,

"Dıdane Cemila mırcane, Cicike Cemile fincane,

Cemila kimin gızı, topçu mehmedin gızı...

Oy Cemila, oy cemila..." **

Söylediklerini kendisi de komik bulmuş olmalı ki, kıkır kıkır güldü. Oysa ne de güzel melodisi vardı, ama buna rağmen bizler de yüksek kahkahalarla güldük. Kupalar gibi ayaklanmış Cemila'nın memelerini görür gibi olduk. Mercanlar gibi ışıldayan dişlerini de...

Böyle neşe içinde uçurumu geride bıraktık, dereye indik. Zeynikan, Haçeli'nin en büyük köyüydü. Gerçi şimdi in cin top oynuyordu ya. Eskiden otuz iki hane varmış. Yaşlılar pagan yerinden evleri sayarlardı. Burası bilmem Mıçoğlu Hıdır'ın evi, burası Ale Puhn'un... bilmem burası kimin, ama yok olmuştu. Tahtırevanın üstündeki yaşlı adam bu yıkıntılar arasından taşındı.

Ertesi gün, daha ertesi gün bu adamı başka yerlere götürdüler. Hof'un konağının bulunduğu Hoşirik yaylasına dahi götürdüler. Ama gün geçtikçe umutlar kesildi. Sinirler barut gibi gerildi.

Aradan kaç gün geçti bilmiyorum, biz çocuklar eski oyunlarımıza dönmüştük ki, Erkan'ın bir tarlanın içinden koşarak bize doğru geldiğini gördük. Koşuyor, bağırıyordu.

"Heydo, gençler Hermeni'yi idam edecekler!"

---

* Garmir Gelukli: yöre Ermenicesinde Kızılbaş

** Cemilenin dişleri mercan. Memeleri ayaklanmış fincan
Cemile kimin kızı, Topçu Mehmetin kızı, oy Cemile, Oy Cemile...

İdam mı? Koştuk. Bu tarihi anı görmeliydik.

Meneş Hatun'un evinin yanında bir harman yeri vardı. Harmanın etrafı çepeçevre söğütlüktü. Soğuk mu soğuk bir de çeşmesi vardı bu harman yerinin. Büyük cemaatler, ne bileyim mesela köye gelmişse Hozat Alayı'nın askerleri bu söğüt ağaçlarının gölgesine otururdu. Yaz aylarında bu söğütlüklerin gölgesinde çaylar demlenir, meseller anlatılırdı. Kavgalar orada son bulur, düğün halayları orada tutulurdu.

Gittik. Gençler daha bir hafta önce tahtırevanda taşıdıkları adamı ortalarına almıştı.

Gagım,

"Kardeşim sen, yerini biliyorum demedin mi? Niye bizi oyalıyorsun? Bu insanlar eşek mi seni dağ taş taşısın, söyle eşek mi?" Öfkeliydi. O kadar öfkeliydi ki, adam ayaklarının dibinde küçüldükçe küçülüyordu.

"Biz seni zorla mı getirdik. Söyle zorla mı? Sen dedin, sen her Allah'ın günü demedin mi, beni bir kez Haçeli'ye götürün ne isterseniz veririm, diye. Dedin mi demedin mi?"

Sanki yavru baykuş karga sürüsünün içine düşmüştü. Daha birkaç gün önce Agip Amca'mız olan yaşlı adam, Gagım'ın ayaklarının dibinde kirpi gibi der top olmuş, tir tir titriyordu. Dövmüşler miydi, sanmıyorum? Ama boynu kopacakmış gibi önüne düşmüştü. Bir ara yere devrildi,

Seyithan, telaşla

"Agip Amca, Agip Amca," dedi. Dürttü, koluna girip kaldırdılar.

Biri

"İt oğlu it," dedi. "Bizimle alay ediyor. Şimdi de yok dedemin mezarını kazmışsınız, diyor. Biz seni taşıyalım, dağ dağ gezdirelim. Sen, yok dedemin mezarını kazmışsınız."

Yaşlı adam ayıldı. 'Beni Allaha bağışla,' der gibi Gagım'ın yüzüne baktı.

"Vallahi bilmiyorum. Toprak dahi değişmiş. Nerden bileyim nereye gömdüler. Çocuktum ben," dedi.

Hasan, elini beline attı. Elinde bir tabanca belirdi. Tuttular,

"Bırakın," dedi, "Bırakın bu itin leşini buraya sereyim..."

Tabancanın namlusu adamın alnına dayandı. Ve o esnada yeri göğü inleten Babaanne'nin çığlığı duyuldu. Sandım boynuzları burgulu koç arkadan babaanneye toslamış da, mezarlıktan bayır aşağı yuvarlanıyor. Mezarlık tepesinden bir top çalı olmuş geliyordu. Aman tanrım, dedim. Babaanne bastonun, bastonun nerede? Geldi, Agip Amca'nın üstüne kapandı.

Bu çığlığı duyan diğer yaşlılar geldi.

"Bırakın," dediler. "Bırakın bu zavallı nereden bilsin altınların yerini." "Bırakın."

Ermeni Agip'i, Ali Kadir Amca sırtına aldı, hiç anlamadığım halde amcam Doğan'ın evine getirdi. Hiç unutmam bir yatağa koydular onu. İki gün, belki üç gün yattı. Babaanne hizmet etti ona. Gençler,

Amcam Doğan'a,

"Son bir kez konuşalım," dediler. "Son bir kez."

Meğer her şey o son konuşmadaymış da haberim yoktu.

Yataktaki adamla Gagım konuştu,

"Agip Amca, hatırladın mı altınları nereye gömdüğünüzü?"

Gözlerini açtı, yüzüne baktı Gagım'ın.

"Kahraman Ağa'nın mezarı," dedi.

Tabii ya, Kahraman Ağa'nın mezarını nasıl akıl edememiştik. Altın gömülecekse, herkesin kutsal kabul ettiği Kahraman Ağa'nın

mezarına gömülmeyecekti de, hiçbir namı sanı olmayan bir yere mi gömülecekti?

Yaşlılar yalvardı,

"Etmeyin eylemeyin hiç ata mezarı kazılır mı?" Ama gençler kükredi. "Bunaklar!" dediler, "siz bunaksınız. Siz demiyor muydunuz Kahraman Bey'in mezarı bu Haçeli'nin mührü. Yeminler ederken o mezar gitmez misiniz? Ermeni sizin dininize çok bağlı olduğunu bilmez mi? Bilir. Kahraman Bey'in mezarında altınlar."

İşte yedinci Kahraman Ferhat Bey'in mezarı böylece açıldı.

Hiç unutmam. Mezardan yeşil iki şişe, topraktan bir ibrik ve kemikler çıktı.

Ah vah edildi, ama iş işten geçmişti. Dediler yaşlı bir Ermeni geldi kimsenin dokunmaya dahi cesaret edemediği Kahraman Bey'in mezarını kazdırdı. Hemi de torunlarına. Derler odur budur bu Dersim'de saygı, hürmet bitti. Haydutluk aldı başını gitti.

Yaşlı adama ne mi oldu?

Kahraman Ağa'nın mezarının açıldığını duyunca, gözleri ışıl ışıl parıldadı. Hiç konuşmayan adam neşeler içinde, bir kahkaha atmadığı kaldı.

"Şimdi beni öldürseler de gam yemem," dedi. Babamları da takatı yoktu. Ancak bir gün bu üç kardeşi çağırdı,

"Oturun size bir sır anlatacağım," dedi.

Babaanne'yi göstererek,

Dedi, "Bu Heve'nin babası duvar ustasıydı, bir de güzel masallar anlatırdı ki, onu dinleyen sesinin içine düşüyor sanırdı.

Bir gün, sizin bu Kahraman Ferhat Bey gibi akıllı mı akıllı bir baba, üç oğlu varmış. Ahret günü gelince, ölüm döşeğinde üç oğlunu yanına çağırmış. Demiş, 'Ben ölüyorum. Size bir vasiyetim var.'

Çocuklar,

'Buyur, baba vasiyetin başımız gözümüz üstüne. Vasiyetin günahsa boynumuzda taşır, sevapsa hatırat yaparız torunlarına,' demişler.

Ölüm döşeğindeki baba,

'Ölürsem siz siz olun. Sakın bahçedeki bu kulübenin kapısını açmayın. Size yurt kurduğum bu topraktan sizi alacak canavarı, ben masallar anlatarak uslu bir karaca yavrusuna çevirdim. Onu evcilleştirmek için bir ömür çürüttüm,' demiş.

Evet, ben bunu biliyorum Agip Amca, diye bağırmak istedim. Bu Babaanne'nin anlattığı en güzel masal.

Anlattı, anlatmasına ya, ama bu yazara yol göründü, gitme zamanı geldi. O büyük düşünürün dediği gibi, bu dünyada kötü olmak iyidir, ama iyi insan olmak zordur.

İyisi Enki'nin Enil'e seslendiği gibi,

"Enil Baba Lahar ile Aşnan'ı

Du-Ku'da yaratılanları, Du-Ku'dan indirelim.

Enki ve Enil'in bu kutsal buyruğu üzerine, Lahar ve Aşnan Du-Ku'dan indirildiler."*

İşte odur budur, tanrıların tahtını insanlar aldı, ama zalimliği ekleyerek.

* Sümerlerde, Sığın ve Tahıl yazıtı.



Haydar Karataş, yalın, içten ve fonksiyonel yazıyor. Dersimi çok güzel anlatıyor. Onu çok sevdim.

Vedat Türkali, yazar romancı

Haydar Karataş, Türkçemizin Aytmatov'u...

İsmail Saymaz, gazeteci yazar

Haydar Karataş, sesleri ve tarihi silinmiş bir halkın öykülerini, tarihini bizlere aktarıyor. Onun kalemi dağların ardından gelen sesleri yansıtıyor. O sesi iyi dinleyelim. Öğreneceğimiz çok şey var o seste.

Caroline Stockword, Edebiyat Çevirmeni, Galler PEN Cymru üyesi



NOTA BENE öykü

9 786052 036020